

MERASİD'ÜL HİKEM ve ŞEMMET'ÜL ESRAR

**HZ. ALİ EFENDİMİZDEN
HİKMETLER
VE
SIRLAR**

TERCÜME
ABDÜLKADİR AKÇİÇEK

Bu kıymetli eserin ihtiva ettiği hikmetler ve sırlarla dolu olan özlü sözleri derûnundan derc eden Hz. ALİ (R.A.) Efendimizden ve eseri tercüme ederek bu alanda hizmet eden Merhum Abdülkadir Akçicek beyden ALLAH razı olsun. İndinden rahmet eylesin. AMİN!..

Naşir
Remzi GÖKNAR

- Ben ilmin şehriyim, Ali de kapısıdır.
- Hikmet, on parçaya bölündü, dokuzu Ali'ye verildi, kalanı da diğer insanlara pay edildi.
- Ali, Kur'an'ladır, Kur'an da Ali ile dir.
- Ali'nin on sekiz özelliği var ki, bunların hiç biri bu ümmetten hiç kimsede yoktur.

Hz. MUHAMMED (S.A.V.)

İnsanın güler yüzlü olması, karşı tarafa ikinci bahşıştir.

HAZRETİ ALİ

Ne var ki o güzel sözler, o hikmetli cümleler, o sırlar uzun zaman süslü odasında saklanan gelin gibi kalmış, özünü, yüzünü kimselere açmamıştır.

ALİ HAYDAR EFENDİ

*Sözlerin en güzeli KUR'AN'dır.
Onu bütünüyle Hadis-i Şerifler izler,
Sonra da evliya sözü kelâm-ı kibar gelir.*

*Bir kimseye hikmet verilirse, ona çok şey verilmiş olur...
Çok şeyi alan kimse, sırrı da anlar ise...
Onu çok iyi saklaması gerekir.*

ABDULKADİR AKÇİÇEK

MERASİD'ÜL HİKEM HİKMETLER ve SİRLAR

ÖNSÖZ

Yeni eserimizi sizlere sunarken, önemli bir görevi yerine getirmiş bulunuyoruz.

Eserimiz, sizlere kucağında güzel sözler demeti getirmektedir. Güzel sözlerin, İslâm Dinin de önemli bir yeri vardır.

Sunmakta olduğumuz bu güzel sözler demetinin özü, konusu, dokusu, kokusu; HİKMET ve SIR doludur.

Bir kimseye hikmet verilirse, ona çok şey verilmiş olur. Çok şeyi alan kimse, sırrı da anlar ise... onu çok iyi saklaması gerekir.

İslâm Dini de, mana ummanmdan gelip madde çölünü irfan suyu ile sulayan, genel anlamda sözdür. Bu söz, irfan kokulu, marifet dokulu, hikmet konulu, sır oyalı olunca artık onun tadına doyum olmaz. Zaten mana şebnemini bu türlü sözlerden başka yerde göremezsiniz.

Sözler, konuşmalar rasgele olmamalı, içinde olgun insan yetiştiren denge unsuru bulunmalı, gönülden dile önemli şeyler getirmelidir.

İslâm 'in emri budur, bu emre uyanlardan da başka türlü söz beklenemez.

Sözlerin en güzeli Kur'an'dır. Onu, bütünüyle Had i s-i Şerifler izler, sonra da kelâm-ı kibar gelir.

— Kelâm-ı Kibar...

Olarak bilinen sözler, evliyanın sözleridir ki, Kur'an 'dan, hadis-i şeriften sonra üçüncü sırayı alır. Evliyanın kendileri için fazilet sıraları da böyledir. Bunlar, ALLAH'a çağırırlar, ALLAH'ın Resûlü'ne çağırırlar, bu uğurda sözlerin güzelini söylerler. Zira evliyanın kana kana içtiği çeşme Yüce Yaradan'ın kelâm sıfatı KUR'AN ile Hazreti Muhammed Mustafa 'nın kalbidir, ALLAH ona safât ve selâm eylesin.

Kur'an hayat verir, can verir, zat merkezidir. Bu merkezin ilk halkası Hadis-i Şeriflerdir ki, zatı sararlar... Bu halkayı aşmadan zat merkezine girilemez...

Evliya ise, özleri ile sözleri ile zat merkezini, zat merkezini koruyan halkayı sarar. Bu sargıyı kat kat açmadan ne peygambere, ne de ALLAH'a ulaşılır.

Bu nedenle evliya ilk uğrak yeridir, ilk duraktır... Hatta başvurulacak ilk makamdır. Arayan herşeyi onlarda bulur... Safayı da... Cefayı da...

İslâm Dini, katı kurallara bağlı, donuk, duruk bir din değildir, açıktır, akıcıdır. Özde ve sözde her an hareket halindedir. Onda maddi bir şeye saplanıp kalmak da olmaz, böyle bir şeyi onda bulamazsınız. O, söze, konuşmaya, yeni tabiri ile diyaloga açıktır. Zira İslâm Dini daima yenilik ister, yenilik de sözden başka neyle olabilir kil..

Elbette sözü insan söyleyecektir, hemen her alanda... İnsanın bariz vasfı konuşmaktır, söylemektir. O, yeryüzünde Allah'ın haiifesidir, halife olarak konuşma emrini atmıştır. Yaratan'ı konuşmuştur, Yaratanın Elçisi konuşmuştur, insan konuşmuştur. Burada;

— İNSAN!.

Derken, rasgele insanı kasd etmediğimizi anlamış olmalısını, kasdımız kâmil, olgun, dengeli insandır. Böyle bir insan ancak Allah'ın haiifesidir. Halife, ancak aldığını söyler.

Allah kelâmını okuyunuz, okuyamıyorsanız, OKU'yanı dinleyiniz!...

Hadis-i Şerifleri OKUYUNUZ!.. Okuyamıyorsanız... OKU'yanı dinleyiniz!..

Kelâm-ı kibar olan evliya sözlerini OKUYUNUZ!.. Okuyamıyorsanız... OKU'yanı dinleyiniz!..

Onların konuşmalarını taklid ediniz, aynen tekrar ediniz, günü gelir... taklidiniz,.. tahkike döner ve... kendinizi merkez de bulursunuz...

Şunu hiç unutmayınız ki, İslâm Dini'nin devamı okumakla, okutmakla, dinlemekle olacaktır, ilk emir de okumak, konuşmak, anlatmak üzerine değil mi..? Bu manaya işaret olarak şu emir gelmiştir ki, önemlidir!..

— Öğretici ol, öğrenici ol, dinleyici ol, olmaya ki dördüncü sırada bulunasın... HELAK olursun!..

İşte sizi dördüncü sırada bulunmaktan koruyan bir eseri

Kur'an, Hadis kaynağından alınan sözler dizisidir... Değerini iyi bilelim...

Sözlerin değerini bilmek için önce sahibini tanımamız lâzım... Sahibini tanımayan sözünden anlayamaz.

Yüce Allah'ı tanımayan «O»nun Yüce kelâmından ne anlasın?..

Hazret-i Peygamber Muhammed Mustafa'yı tanımayan, onun sözlerin şahı hadis-i şeriflerinden bir şey anlar mı ki"?

Söz sırasında evliyanın yerini bilmeyen, onların söz kaynağını tanımayan, temsil ettikleri makamı bilmeyen, onlarda ki inceliği sezebilir mi.. ?

Şunu hiçbir zaman unutmamak gerekir ki, dala tutunmadan köke ulaşılmaz... İşte size dalı uzatıyoruz!.. TUTUNUN!.. Amma önce Hazreti Ali'yi tanıyın!.. ALLAH ondan razı olsun!..

Hazreti Ali, Resulü Allah Efendimiz Hazret-i Muhammed Mustafa'nın, Mekke-i Mükerreme'den Medine-i Münevve-reye göçünden 23 sene evvel doğdu. ALLAH Resulü Allah Efendimize salât ve selâm eylesin. Hazret-i Ali'den de razı olsun.

Hazret-i Ali, Ebu Talib'in dördüncü oğludur, Ebu Talib, Resulü Allah Efendimizin amcasıdır.

Hazret-i Ali, dünya hayatında ALLAH Resulü tarafından cennetle müjdeli on sahabeden biridir.

— Hulefa-i Raşidin...

Namlar ile bilinen dört büyük halife sahabe sırasında dahi halife olarak dördüncü sırayı alır.

Hazret-i Ali, Resulü Allah Efendimize Peygamberlik görevinin verilisinin ikinci günü iman etti. Bu vaka şöyle olmuştur:

Resulü Allah Efendimiz Hazret-i Muhammed Mustafa Yüce Allah'ın elçisi olduktan sonra, önce yakınlarını İslâm Dini'ne davet etti... ALLAH ona salât ve selâm eylesin.

Ebu Talib'in maddi sıkıntısı nedeni ile Hazret-i Ali'nin bakımını Resulü Allah Efendimiz üstlenmişti... Davet sırası Hazret-i Ali'ye geldiği zaman şöyle buyurdu.

- «Ya Ali!.. İslâm Dini'ni kabul et!..

Hazret-i Ali şöyle dedi

- Gideyim, babama sorayım...

O gün akşam oldu, Hazret-i Ali kendi kendine şöyle dedi,

- Muhammed ne söyleirse doğru söyler.

Durum böyle olduğuna göre babama ne sorayım..?

Ertesi gün, babasına sormaya gerek görmeden İslâm Dini'ne girdi.

İslâm Dini'ne ikinci gün girmesinin nedeni buydu. Böylece Hazret-i Ali,

- İlk çocuk Müslüman...

Unvanını aldı, o zaman on yaşındaydı.

İslâm Dini'ne girişini bizzat kendisi şöyle anlattı;

— Allah Elçisi Hazret! Muhammed Mustafa, bir Pazartesi günü peygamber olduğunu açıkladı. Aynı günün ertesi Salı günü ben İslâm Dini'ne girdim, onun peygamberliğine inandım.

Hazret-i Ali, Resulüallah'tn hayatında bütün savaflara katıldı, kâfirlere karşı aslanlar gibi kılıç salladı, savaştı. Zaman zaman yara aldığı da oldu... Sadece Uhud Gazası'nda on altı yerinde yara aldığı tesbit edildi.

Hicretin 40. yılında, Ramazan ayının 10. günü sabah namazını kılarken başına kılıç vurularak şehid edildi.

Kabrinin Necef'te olduğu kuvvetle muhtemeldir. ALLAH ondan razı olsun.

Şöyle anlatırlar;

— Hazret-i Ali, yaşlılık halinde etine dolgun toplu idi... Başının üst tarafında ki saçları dökülmüştü, tepesi açıktı. Boyu, kısaya yakın orta idi... Karnı genişti... Sakalı çok gürdü., o kadar ki... iki omuzu arasını doldururdu, ağarmıştı, bakan beyaz pamuk sanırdı... O kadar ağarmıştı. Teni esmerdi, hem de çok esmerdi. ALLAH ondan razı olsun.

Hazret-i Ali'nin üstünlüğünü anlatan çokça Hadis-i Şerif gelmiştir. Onların birkaçını alacağız.

Resulüallah Efendimiz Hazret-i Muhammed Mustafa şöyle buyurdu, ALLAH ona salât ve selâm eylesin!..

— Hikmet, on parçaya bölündü, dokuzu Ali'ye verildi, kalanı da diğer insanlara pay edildi.

Resulüallah Efendimiz Hazret-i Muhammed Mustafa bir-gün Hazret-i Ali'nin yanına gitti, şöyle hitab etti; ALLAH ona salât ve selâm eylesin!..

— Merhaba Müslümanların efendisi, takva sahiplerinin önderi...

Sonra şöyle buyurdu;

— Allah bana emretti ki, seni yaklaştırayım, sana ilim vereyim ki onunla dolaşın...

Şu Hadis-i Şerif de Hazret-i Ali'nin üstünlüğünü anlatır;

— Ben kimin efendisi isem, Ali de onun efendisidir. Allahım, Ali'ye dost olana dost ol, ona düşman olana da düşman ol.

Şu Hadis-i Şerif de Hazret-i Ali içindir ki, çok önemlidir;

— Ali, Kur'an'ladır, Kur'an da Ali ile dir.

Şu Hadis-i Şerifi de dikkatle okuyunuz;

— Ali'nin on sekiz özelliği var ki, bunların hiç biri bu ümmetten hiç kimsede yoktur.

Hazret-i Ali'yi burada az anlattık, yerimiz olaydı daha da anlatırdık. Onu sizlere sevdirmeye çalışırdık, zira onu sevmek, İslâmi esaslar arasındadır. Hakkında nice nice övgüler yazılmıştır ki, ciltler dolmuştur. Daha Önce Tercümesini yaptığımız HADAİK'ÜL-VERDİYE (NAKŞİBEDİLE-RİN KİTABI) adlı tercüme eserimiz, Hazret-i Ali'yi çok güzel anlatmıştır. Onu daha iyi tanımak, daha çok sevmek için okumanızı tavsiye ederiz.

Biraz da eseri tanıtalım, sevdirmeye çalışalım.

Eser, iki kısma ayrılmıştır, genel olarak Hazret-i Ali'ye ait sözlerden ve o sözlerin açıklamalarından ibarettir.

Eserin BİRİNCİ kısmına şu isim verilmiştir;

— Merasid'ül-Hikem...

Bu ismi şöyle tercüme ettik:

— HİKMET GÖRÜNTÜLERİ...

Bu kısımda 277 güzel söz vardır, 29 bölümden ibarettir. Her bölüm, Arapça bir harfle başlar ki, o bölümde geçen güzel sözlerin başı o harftir. Haliyle Türkçe tercümesinde o harfleri göremeyeceksiniz. Ancak, aslında hangi harfle başladığı bölüm başında yazılıp anlatılmıştır.

Eserin ikinci kısmına da şu isim verilmiştir.

— ŞEMMETÜL-ESRAR...

Bu ismi de şöyle tercüme ettik: SİRLARIN KOKUSU...

Bu kısımda da, 100 güzel söz vardır. Burada bölümler yoktur, harf sırasına göre de yapılmamıştır.

Her iki kısımda ki sözlerin toplamı 337'dir.

Her söz çok güzel açıklanmıştır. Yerine göre şiirler getirilmiş, açıklamalar onlarla süslenmiştir.

Birinci kısımda geçen sözler, daha çok maddeye, maddi hayata dönüktür, sosyal hayatı ilgilendirir ki, Edeptir, terbiyedir, hayatta gerekli tavsiyelerdir.

İkinci kısımda geçen sözler, maddeden çok, manaya dönüktür. İnsana mana yolunu açar, TEVHİD inancını tazeler. Orada mana sırları dile gelmiştir.

Eserin açıklamaları da güzeldir. Manisa eski şeriat hakimlerinden ALİ HAYDAR EFENDİNİN açıklamalarıdır ki, tam bir vukufu yapılmıştır. Bu zat hakkında yeterli bilgi elde edemediğimiz için sizlere tanıtamadık, bunun için üzgünüz...

Eser Manisa da basılmıştır. Önce ayrı ayrı kitaplar halinde iken, sonra birlikte basılmıştır. Eser de Hazret-i Ali'nin sözleri Arapça geçer, şerhi ise Osmanlıcadır. Aralarına Farsça, Arapça şiir, düz yazı da girmiştir ki güzel olmuştur.

Üstte anlattığımız durum, eserin sonuna şöyle işlenmiştir:

— Manisa şehri şeriat hakimi Ali Haydar yazdı. 18 Şevval 1297..

Bu tarih, Milâdî 1879. yıldır.

Daha sonra şu açıklama yapılmıştır:

— Saruhan Sancağı (Manisa) Matbasında Merasid'ül- Hikem birinci, Şemmet'ül-Esrar ikinci defa olarak tab ve temsil kılınmıştır. 1 Muharrem 1299 M. 1881.

Okuyunca da göreceksiniz ki, eser oldukça güzel hazırlanmıştır. Bu güzelliğe güzellik katmak için çalışmalar yaptık.

Hazret-i Ali'ye ait olan güzel sözler numara sırası ile kondu, açıklamadan ayırd edilmesi için siyah yazı ile dizildi.

Açıklama yazıları, düz beyaz oldu, şiirler de değişik olmaları için italik yazı ile dizildi.

İÇİNDEKİLER dışında ESERDE İŞLENEN KONULAR ele alındı, tek tek taranmak sureti ile harf sırasına kondu. Bu işlem eserde geçen konuları kolayca bulmak için çok yararlı olacaktır.

Diğer eserlerimiz de olduğu gibi, bu eserimizde de sade dil kullandık, mümkün olduğu kadar konuşulmayan, kolay anlaşılmayan kelimeler, cümleler kullanmaktan kaçındık.

Eserin ismini de, kısaca, şöyle yazdık: HİKMETLER ve SİRLAR

Ömür yetti, bir eseri daha tamamladık, tanıttık. Şimdi sizleri eserle başbaşa bırakmanın zamanıdır.

Eserle başbaşa kalırken, kağıdın, yazının, içindeki sözlerin, cümlelerin, kelimelerin ötesinde birşey aramaya çalışınız... Dışta kalmayınız, içeri giriniz. Herşey içtedir... dışta pek birşey yoktur.

Şunu da unutmayınız ki, bu güzel sözlerin her biri, bir başka âlemin kapısını aralar, o aralanan kapılardan içeri girmedikten sonra, okumanın da pek faydası olmaz.

İçeri girmek için biraz kendinizi zorlayınız!.. Güzel şeyler, hiçbir zaman kolay elde edilemezler...

Hangi değerli maden, toprağın derinliğinin de değil kil.

Bunu iyi düşünün!.. Eseri ele alıp okuduğunuz zaman...

— Güzel sözler...

Deyip geçmeyin.

Bunlar öyle bir ilim kaynağından gelmektedir ki, ALLAH'ın elçisi onun kaynağı için şöyle buyurdu:

— Ben ilmin şehriyim, Ali de kapısıdır.

İşte siz, bu eseri okurken, o ilim şehrinin kapısını çalmaktasınız. O ulu kapıya hoş halle varıp, bir şeyler almak niyetinde olursanız, hiçbir şekilde eli boş dönmezsiniz. Zira oraya hoş halli giden hiç kimse eliboş dönmemiştir.

Eserde ki güzel sözler bir aşkın, bir kara sevdanın meyveleridir. Onu hoşça karşılar, kucaklarsanız, mutlaka gönlünüzü ALLAH aşkı ile tutuşturan bir kıvılcım alırsınız.

Derler ki;

— Resulüllah Efendimiz Hazret-i Muhammed Mustafa, Hazret-i Ali'yi yanına çağırdı. Ona bazı önemli şeyler anlattı. O anlattıkları arasında öyle incelik taşıyan sırlar vardır ki, dayanılır gibi değildi.

Hazret-i Ali de dayanamadı, başını alıp gitti... ıssız çölde bir kör kuyu buldu, içini döktü. Ah!... çekti, ohladı, ofladı, üflledi... Söylenmemesi gerekenleri orada söyledi.

Ve... o kör kuyudan bir kamış çıktı, o kamış her gittiği yerde, aynı ahları, ohları, iniltileri çıkarmaya başladı...

Ehlinin eline düştüğüde gönöl sahiplerine neler söylemedi ki!..

Anlayana, içindeki sırları bir bir anlattı...

O kamış, Ney'dir!..

Ehlini bulduğunda her şeyi söylemektedir.

Acaba insan, bir kör kuyu, bir kuru kamış kadar değil mi..?

Kör kuyu gönöl yuvası olamaz mı.. ?

Hazret-i Ali, o günden beri konuşmaktadır, her şeyi anlatmaktadır.

Eksiğimiz nedir ki, bu sözler bizi Ney g'ibi inletmiyor... Hiç bir eksiğimiz yok!.. Hatta çok çok fazlamız var!.. Ama hatamız da var; o sözleri gönöl kuyumuza indiremiyoruz, hemen bunu yapalım!..

Şunu hiç unutmayalım, bu güzel sözler gönöl kuyumuza inmedikçe, dil kamışı hiçbir zaman ötmez, gönlümüz şenlenmez, dertli gönülleri şenlendiremeyiz.

Şimdi sırasıdır, gönöl yuvanızı açınız!..

Eserde ki güzel sözlerle o gönöl yuvanızı süsleyinizL

Onlarda ki kokuları da içinize sindiriniz!..

Herşey gönlünüzce olsun!..

ALLAH'a emanet olunuz!..

Abdülkadir AKÇIÇEK

19 Ramazan 1407

17 Mayıs 1987

BOSTANCI— İSTANBUL

TAKDİM

Yediren doyuran, esirgeyen koruyan ALLAH'ın adı ile başlarım. Yüce ALLAH'a hamd olsun.

Bu âlemi, bundan daha nice âlemi yaratan, besleyip büyüten Yüceler Yücesi Allah'a nasıl hamd etmeyelim il..

Yüce Allah, bu yeryüzünü nice nice güzelliklerle süsledi, insanoğluna bir durak yeri, bir barınak eyledi. Onun yüksek şanını nasıl dile getirip üstünlükle anmayalım ki, zira insan neslini akıl vererek seçkin eyledi... Onu, hikmet sırlarını çözmesi ile de diğer yaratılmışlardan üstün duruma getirdi. Şanı büyük Peygamberimiz Hazret-i Muhammed Mustafa'ya nasıl salâvat okumayalım!..

O'ndaki üstün şereften ötürü, şanımız dünyalılar arasında üstün bilindi. Hatta aynı nedenle üstün şanımız, ünümüz iki cihanda yankılar meydana getirdi, arzular kubbesini çınlattı.

Yine aynı üstünlükten ötürü, iyi geleceğimizin haberi, dünya halkının gözleri önünde uçup yücelere ulaştı, ALLAH ona salât ve selâm eylesin.

Yüce Allah'tan bir dileğimiz, bir duamız da odur ki; Ashab-ı Kiram'dan razı ola, zira onlar, insan kafilesine, kurtuluş cevherini bulmak için rehber oldular.

Yine onlar, İslâm Dini'ni, onun kurucusunu şanla şerefle korudular. Bu halleri ile zaman halkına üstünlük, mutluluk cevherini gösterdiler, onlara ikbal arkadaşı oldular, ALLAH onlardan razı olsun.

Sonra...

Şimdi konuya girebiliriz, Hazret-i Ali'yi anlatacağız. Onu daha önce anlattı, burada kısaca anacağız.

İslâm Dini binasının dört esaslı sütunundan biridir.

Yakin haline sahip olanların en şereflipleri arasındadır. Mana da, maddede fazilet ummanına dalan odur.

En güzel huya sahip olma ummanı nurlarına kaynaktır. İnceliklere aşına, zatlara mürşid yine odur.

Aklı başında, görüşünde, düşüncesinde hür olan zatlara bir kumandan sayılır.

Zaman kahramanlarına aydınlık bir güneştir. Yüce Allah'ın Aslanı, Resulüllah'ın çok sevdiği. Onun bir adı da;

— Ali Haydar...

Olarak geçer, ALLAH ondan razı olsun.

İşbu eser, üstte üstün namları ile anılan zatın altın sözleri ile doludur.

O sözlerdeki sırlarla sarılıdır. Allah ondan razı olsun, iki cihanda yüzünü ak eylesin.

O güzel sözler, o hikmet taşıyan cümleler, o sırlar manevi ilhamla dile gelmiştir, güç kazanıp kalıcı olması da bundandır.

Zira onları dile getiren Adnanoğlu edebiyatçıları arasında baştacı olmuştur, asıl özelliğini bundan bulur.

Ne var ki, o güzel sözler, o hikmetli cümleler, o sırlar uzun zaman süslü odasında

saklanan gelin gibi kalmış, özünü, yüzünü kimselere açmamıştır.

İşbu nedenledir ki, incelikleri anlamaktan yana sermayesi kıt olanlar, anlayış yoksunu olan kimseler, onların pazarına girememişler, hep dıştan bakar olmuşlar...

Onlar da, haremlerine giremeyen nasipsizlere özlerini, yüzlerini göstermemişler. Çünkü o güzel sözler, o hikmet taşıyan cümleler, o sırlar ancak inceliklerden anlayan kimselere açılır saçılırlar...

İşte anlatılan sebepten ötürü özden, manadan anlayan, inceliklere aşına olan irfan sahiplerine bir hizmet sunmak istedim.

Bu yolda kendisini hiç etmeye çalışan gönüle, bu hizmeti ile eşi ender bulunan bir cevher olma fırsatı doğdu.

Sermayesizliği sermaye bilip yola girdi...

Artık duracak zaman değildi, hemen tercümeyle, açıklamalara başladı... Şen şakrak, sevinerek, coşarak, taşarak...

Ardında saklıdır sözden cevherler,

Semadan inerler dile gelenler...

Üstteki şiirin manası da gönülde bazı yankılar yaptı.

taşarak...

Ardında saklıdır sözden cevherler, Semadan inerler dile gelenler...

Üstteki şiirin manası da gönülde bazı yankılar yaptı. Sonunda, görülen durumu ile eser meydana geldi, manalar ummanından alınıp sahile ulaştı....

İki kısımdan ibaret olan eserin birinci kısmına;

— MERASİD'ÜL - HİKEM «HİKMET GÖRÜNTÜLERİ»

Adı verildi...

İkinci kısmına da;

— ŞEMMETÜL- ESRAR «SIRLARIN KOKUSU»

Adı verildi.

İşbu namları ile bu eser, karınca kararınca yayın pazarına çıktı.

Her şeyin doğrusunu ALLAH bilir.

BİRİNCİ KISIM

MERASİD'ÜL – HİKEM

«HİKMET GÖRÜNTÜLERİ»

BİRİNCİ BÖLÜM:

«ELİF»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

SÖZDE DURMAK:

1 - İnsanın imanı, yeminlerinden bilinir.

AÇIKLAMASI:

İnsanın, kendisine uyanları çeşitli gailelerden koruyup kurtarması, verdiği sözlere, anlaşmalara uyması ile anlaşılır.

Üstteki açıklama, bir yönü ile, birinci cümlenin manasıdır. Bir başka mana ise şöyle olabilir.

— İnsanın güzel gidişatı, beğenilen yolda gidişinin aslı, dinî esaslara bağlılığı ile anlaşılır.

KARDEŞLİK:

2 - Asıl kardeşin, darlıkta sana bolluk gösterendir.

Bu güzel cümleyi, bir şiirle açıklayalım;

Dost olamaz o, nimet içinde laf eder;

Hep yandaşlık, kardeşlik sözlerini eder...

Asıl dost şudur, Dostluk elini uzatır,

Perişan durumda, darlıkta gel gel eder...

Üstteki şiirlerde de geçtiği gibi, asıl senin dostun, günün olayları ile belâya çarpılıp kaldığın zaman, gamını dağıtma yoluna gidip sana candan arkadaş olandır.

ZENGİNLİK —ŞÜKÜR

3 - Zenginliği görüntülemek şükürden sayılır.

Bu hikmetli cümle; zenginlerin pintilik etmesi, kılık kıyafetine dikkat etmemesi, Allah'ın verdiği nimeti üzerinde göstermesi gerektiğini anlatıyor.

İşbu mana, Kur'an'da 93. sırayı alan Duha Suresinin 11. âyetine işarettir. Yüce ALLAH şöyle buyurdu;

«Rabbın nimetini anlat!..» (93/11)

İşbu mana gereğince, zenginlikten gelen güzellikleri verimleri göstermek gerekir. Böyle bir gösteri, yüce Yaratan'ın verdiği ihsanın değerini bilmeye işarettir. Ancak bu türlü bir gösteri, gösterişe, büyülenmeye varmamalıdır, niyette, Allah'ın nimetini göstermek olmalı, kendini göstermek, halka beğendirmek olmamalı...

EDEP

4 - İnsanda ki edep onun altınından daha hayırlıdır.

insan, insanlık değerlerini elde etmeye bakmalıdır. Bu değerleri elde ettikten sonra da, insanlar arasında güzel, latif muamele eylemeli, zarif alış verişte bulunmalıdır. Böyle bir şey, genel olarak halkın meylini çeker. Böyle bir şey de, rağbeti gairesinden ibaret olan altından daha değerlidir.

İyi terbiye görmüş, iyi edebe sahib olmuş kimsenin kendisi altındır, başka altını neylesin...

BORÇ

5- Borcu ödemek dindedir.

Borç, maddi ve manevî bir yükümlülüktür, mutlaka ödenmesi gereken bir zimmettir. Bu yolda gelen emirlere itaat etmek de meşru emirler arasındadır.

Bu güzel cümleyi, şöyle bir açıklama ile de anlatabiliriz;

— İslâm Dini'nin gerektirdiği emirleri yerine getirmek, güzel bir gidişata sahip olmak imanda kemali anlatır, şerefli bir kimse olduğunun belirtisidir.

Borç çok kötü bir şeydir, bir büyük bu hususta şöyle demiştir:

- Alınan her borç miktarı, insanın aklından bir parça eksiltir, eksilen bu kısım, bir daha geri gelmez!..

EDEP

6- Aileni, çoluk çocuğunu edepli eyle, onları terbiyeli yetiştir. Böyle edersen, onlara faydan dokunmuş olur.

Önce bir şiir sunalım;

Edepten nurlanır bu felek,

Edepten nurlandı pâk melek...

Kalmak edepsizle kötü şey,

Afaki ateş sarsa gerek...

İşte bu şiir de anlatıyor ki; Edep gibi güzeli yoktur.

Durum anlatıldığı gibi olduğuna göre, emrinde bulunan kimseleri edepte, terbiyede üstün eyle!.. Onları insanî değerlerle süsle!.. Böyle ettiğin takdirde, onları sürekli menfaate kavuşturmuş olursun.

İYİLİK ETMEK

- Sana kötülük edene iyilik et!..

Resulüllah Efendimiz bir Hadis-i Şeriflerin de şöyle buyurdu. Allah ona salât ve selâm eylesin.

-«İnsan, iyiliğin kölesidir.»

Bir başka Hadis-i Şerifteyse şöyle buyruldu;

- «iyilik dili keser...»

İşbu Hadis-i Şeriflerin tanıklığı ile, iyilik kötülüğü savar, öyle ise, sana kötülük edene iyilikle muamele eyle ki için rahat ola..

AYIP ARAŞTIRMAK

8 - Zamane kardeşleri, ayıp araştırmacıları oldular.

Bu cümleyi şu şiir güzel açar;

İnsanlar kardeş olur nimet devamlıysa,

Yazık olur ona ki ayağı kaydıysa..

Üstteki şiir bu manada çok önemlidir, şöyleki;

Elinde ki nimetleri, makamı sürekli, kalıcı olan kimsenin herkes dostudur, arkadaşdır. Ancak, günün birinde o nimetler elden gidince, tökezleyip düşerse artık ona bakan kalmaz. Zamane halkının genellikle durumu budur.

Öyle ise, sevindirici durumlarda, lütufkâr davranışlarda görülen hilekârın aldatmacasına kanma; öyle görünen herkesi dost sanma!.. Gönül gözünü aç!.. Dikkat et!..

Şunu hiçbir zaman unutma ki... Bu zamanın dostları çoğunlukla ayıp araştırma yoluna girmişlerdir. Hele bir ayıp, hele bir eksikli yan bulsunlar, gör ki... Neler ederler!..

ÜMİT

9- Ümit kesilince nefis rahata kavuşur.

Nefsin meşru, gayrimeşru arzusu ne biter, ne tükenir. Bu bitip tükenmek bilmeyen yerli yersiz arzular onu yordukça yorar.

Üstteki manaya göre; bir kimsenin içten yorucu arzulardan ümidi kesilince rahata kavuşur. Eğer akli varsa, olmayacak işin peşinde koşmaz, yerine oturur. Bu durumda, elbette nefsin rahatı, ümitsizlik halindedir, zira nefse bir ümit kapısı açılrsa, bin yorgunluk yoluna düşer.

SIKINTI — MÜRÜVVET

10 - Sıkıntıları gizli tutmak, mürüvvettendir.

Bu hikmetli cümlede geçen;

- M ü r ü v v e t...

Kelimesi şu demeğe gelir;

- Mertlik, yiğitlik, insanlık...

Olagelen sıkıntılar karşısında hemen bağırma çağırmaya başlamak neye yarar, hazımlı, dayanıklı olmak insanlığın gereğidir. Bu duruma göre, cümlenin esas manası şudur;

- Zamanla meydana gelen sarsıntıları gizlemek, insanlık vasfının ayrılmaz bir parçasıdır. En güzel huy sayılır. Ki... herkeste bulunmaz.

İKİNCİ BÖLÜM:

«BA»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

ANA BABAYA İYİLİK

11 - Ana babaya iyilik etmek, geçmişten kalmadır.

Ana babaya candan gönülden hizmet etmek, emirlerini yerine getirmek Allah'ın emridir. Onlara güzel muamele etmek, kendilerine elden geldiği kadar lütüfkâr davranmak, itaat etmek, insanlık tarihinden beri beğenilen bir adettir, riayet edilmesi gereken meşru bir yoldur.

SABIR

12 - Sabrettikten sonra, nefsini zaferle müjdeleyebilirsin.

Her hal ü kârda sabırlı, dayanıklı olmak gereklidir. Karşına dağ gibi çıkan bir sorunlu iş, sabrın sonunda yutulacak küçük bir lokma olur.

Her ne zaman nefsin ıstırap duyacağı bir şeyle karşılaşır, ilâhi emrin bir başka yönü ile yorumu olan şu şiirde ki manayı düşünün!..

Zorluğun peşinde hemen kolaylık, Şundan şadım, Bu kelâm Allahlık...

İşbu mana uyarınca, zorlu olaylara sabırla karşı koyup dayanmalıdır. Her kimde bu dayanma gücü varsa, selâmet sahiline çıkmak ona göre işten sayılmaz.

Eğer sen de sabır varsa, er geç umduğunu bulacağına, zafere ereceğine inan!.. Ve nefsini müjdele!..

ZEKÂT

13 - Malın bereketi, zekâtını ödemektedir.

Zekât vermek, Resulüllah Efendimiz Hazret-i Muhammed Mustafa'nın kurduğu pâk şeriatın emri gereğidir, ALLAH ona salât ve selâm eylesin.

Bu bakımdan, zekâtı vermekte, Yüce Yaratıcı'nın ihsanını bilmek, onun değerini anlamak vardır. Bu türlü bilmek, anlamak, akla yatkın gelen nimetlerin elden gitmesi için yakarıdır, örnek davranıştır.

Sonra zekât vermek, ilâhi emirler dizisinden olduğu için makbul bir itaattir, ibadettir.

İşbu itaati, ibadeti tercih eden kimse, Kur'an'da 14. sırayı alan İbrahim suresinin 7. ayetinde buyurulan;

«Eğer verilen nimetlere şükür eder teşekkürle karşılırsanız, sizin için daha fazlasını veririm.»

Emre bir zuhur yeri olur. Yine bu âyet-i kerimenin delâletine göre; malın artıp çoğalması zekâtını vermeye bağlıdır.

Zekâtın çok kere malı koruduğuna dair haberler vardır ki, onların hayli yer tutacağından şimdilik anlatmıyoruz.

DÜNYA VE ÂHİRET

14 - Dünyayı ver, âhireti al!.. Kazanırsın.

Dünyanın süsü, tatlı yeşili vardır, ama geçicidir, aldanma-malı... Onlara aldanıpta nefsin arzularına, heveslerine boyun eğmek yerinde değildir. O geçici şeyleri bir yana atmalı, kalıcı nimetlere dalmalı...

Bu bir tercih meselesidir ki, Yüce Yaratan'ın sonsuz nimetlerini düşünmek, onların değerini bilmek sayılır.

Bu türlü bilmek ise, öbür âlemin güzelliklerine öncelik vermektir.

Durum anlatıldığı gibi olduğuna göre, bu maddi şeyleri, sonsuz nimetleri elde etmek yolunda harca!..

Bunları bir sermaye bil!.. Büyük kârlar peşinde koş!..

Böyle ettiğin takdirde, sonu gelmeyen faydaları elde edersin.

ALLAH KORKUSU

15 - İnsanın Allah korkusundan ağlaması göz aydınlığıdır.

İnsan, Yüce Allah'ın büyüklüğünü, «Onun üstünlüğünü düşünüp darıltmamak, gazabına uğramamak korkusu ile ağlar...

Böyle bir duygu ile hazin hazin, sessizce ağlamak insana sürür verir, içte yanan aşk ateşine yararlıdır.

Zira bu türlü ağlamak, sevindirici bir ağlamak olduğundan yakıcı sıcak değil, serinletici soğuktur, insana ferahlık v.erir.

Anlatılan manada ağlamak insanı sevindirir, ferahlatır. Gönlü nurlandırır.

Bu manaya göre; gözünün, gönlünün nurlanıp aydınlanmasını isteyen kimse için gerekir ki, içten içten Allah aşkı ile, bu türlü aşkı elden çıkarmak korkuş gözyaşlarını akıta...

ERKEN KALKMAK

16 - Erken kalk, mutlu olursun.

Mutlu olmak, aradığını bulmaktır. Buna göre, bu hikmetli cümlelerin manası şu olmalı;

- Yapmaya hazırlandığın iş için erken kalk. Şöyle bir mana da vermek de mümkündür.

- İnsani değerlere sahip olarak her gece sabahlara kadar çalış çabala!..

Ki, aradığını bulasın... gayene ulaşasın...

Ancak anlatıldığı gibi yaptığın takdirde, aradığını bulan, umduğuna nail olan kimse gioi için rahat, halin hoş olur.

Bu hikmetli cümlelerin manasını, şu şiir pek güzel açar;

Yolunu bulamaz varsa uykusu,

Tembel ise yiter biter arzusu...

Şu şiir de aynı manada güzeldir;

**Çabaya göre yükselişler,
Uçmak ister ayık geceler...
Yüksek isteyen çalışmadan,
Ömrü olmaz işe verenler...**

Bu durumda bu cümlenin bir manası şöyle olur;

- Gayesini elde etme için önemsiz davranıp uykuya dalanlar, aradıklarını bulamazlar.

Şöyle bir mana vermek de mümkündür.

- Çalışıp çabalamada, düşünüp danışmada eksiği olan kimseler arzu ettikleri şeyi yitirirler.

Durum anlatıldığı gibi olduğuna göre... Bilesin ki!..

Üstün derecelere ermek için çalışıp çabalamak gerekir, başarı da bu çalışıp çabalamak nisbetindedir.

Bu uğurda geceleri sabahlayanlar istediklerini elde etme şerefine nail olurlar.

Hiçbir çaba harcamadan sana şerefe nail olmayı istemek, ömrü boşa gidermek sayılır ki, sahibine yazık olur.

CUMARTESİ SABAHI — PERŞEMBE SABAHI

17 - Cumartesi, Perşembe sabahı bereketlidir.

Cumartesi, Perşembe günlerinde; diğer günlere bakarak daha ziyade Rahmanî tecelliler, üstün değerler vardır.

Böyle olduğundan, o günlerin sabahlarında erkenden işe koyulmak dahaverimli olur, bitirilmesi istenen iş, daha kolay bitirilir.

İLMİN BEREKETİ

18 - İlimin bereketi güzel ameldir.

Hemen herşeyin uğuru bereketi, dolayısı ile iyi bir şeye kavuşmaktır. İlim de öyle...

Eğer insan bildiği ile iyi bir sonuç çıkaramıyor, bir şeyler elde edemiyorsa onda uğur bereket olmaz.

DİL

19 - İnsan belâyı dilden bulur.

İnsan ne çekerse dilinden çeker, iyilikten yana ne bulursa yine dilinden bulur.

Şayet insan, hoş olmayan bir şeyle karşılaşır, bunun çoğunlukla sebebi, yersiz konuşmasıdır.

- «Belâ konuşmaya bırakılmıştır.»

Manasına gelen hikmetli cümle de, esas cümlenin çözümünde yardımcıdır.

Buna göre, cümle afet, cümle belâ sözde gizlenmiş, konuşmaya bırakılmıştır.

Sözün özü şu demeğe gelir;

- **Yaramaz, gereksiz her söz, sahibinin başına belâ açar.**

Aynı manada;

- **«Cahilin dili, ölümünün anahtarıdır.»**

Cümlesi gelmiştir ki; gerçekten doğrudur. Bu cümle, iyiyi kötüyü ayırd etmeden ağzına geleni rastgele söyleyen, durmadan konuşan cahillerin dikkatlerini çekmek için söylenmiştir. Cahil kişi bir söz eder, ölümünün kapısını açar, ne fena şey...

Şunu unutmamak gerekir ki; Dil, kendi cirmine göre suç işlemez, çok kere cirmini tonlarca aşan ağırlıkta bir söz eder, altında ezilir gider. Elbette sonucu ölüm olur.

Anlatılan sebepten ötürüdür ki; Akı başında olan kimseler, dillerine sahip olurlar, konuştuklarını bilirler. Her ne gibi bir söz edecek olsalar, önceden sonucunu düşünürler. Her konuşmalarının iyi yanını, kötü yanını düşünürler, ondan sonra konuşurlar.

İşbu anlatılan sebepten ötürüdür ki; az konuşmak, aklın mükemmel olduğuna delil sayılmıştır.

BAŞA KAKINÇ OLMAK

20 - Başakakmak sureti ile, iyiliğini boşa giderme.

İyilik etmek iyidir, ancak o iyiliği başakakıp karşı tarafı minnet yükü altında ezmek doğru değildir.

- Sana şu zamanda şu iyiliği ettim, her kurtarmayı kötülük eder, batırmaya çevirir. Kaldı ki, böyle bir şey, insanın düşük yaratılışlı olduğuna delil sayılır. Her kim ettiği iyili sayar dökerse... ona karşı insanların kanaati kötü olur, çevresi dağılır.

GÜLER YÜZ

21 - İnsanın güler yüzlü olması, karşı tarafa ikinci bahşıştır.

İnsanın güler yüzlü olması, güler yüzle iyilik etmeyi seçmesi karşı tarafa ikinci bir bahşış, ikinci bir ihsandır.

Güler yüzün verimi hiçbir zaman bitmez, tükenmez. Güler yüzlü insanlara genel olarak halk meyler.

Güler yüzlü dururken, hiçbir yetkili asık suratlıyı iş başına getirmez.

İnsanın yapacağı hiçbir iyilik olmasa dahi, güler yüzlü olması yeter.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

«TA»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

TEVEKKÜL

22 - ALLAH'a tevekkül et, sana yeter.

Bu hikmetli cümle, bir yönü ile, Kur'an'da 65. sırayı alan Talak suresinin 2. âyetinde geçen şu bölümün manasıdır.

«Her kim ALLAH'a tevekkül ederse, «O» ona yeter.»

Bu manaya göre, sıkıntılı zamanlarda, zor anlarda, bir belâ ile karşı karşıya gelindiğinde cümle işleri Yüce Yaratan'a bırakmalıdır. Bu arada, elden geldiği kadar bütün sebeplere yapışmak gerekir, işleri, sebeplerine tevessül etmeden Yüce Allah'a bırakmak İslâm Dini'nin esaslarına aykırıdır.

Durum anlatıldığı gibi olunca, hemen Yüce **ALLAH'**a güven!.. «O» nu vekil bil!..

O zaman görürsün ki, ilâhî nimetler, ihsanlar sana bolca ulaşıyor.

İşte o zaman, halin hoş, gönlün ferah olur. Zaten artık senin yapacağın bir iş kalmamıştır.

KÖTÜLÜĞÜ ERTELEMEK

23 - Kötülüğü ertelemek, iyi geleceğe işarettir.

Yaratılışın icabı bazı insanların hoşuna gitmez, hoşla gitmeyen o şeyler eğer meşru emirlerle sabit ise... o şeylere yanaşmamalı, yapılması zorunlu ise... imkân nisbetinde ertelemelidir. Bu kötülük türüne, her çeşit kötülük girer, insanın kendisine yapacağı kötülük de, başkasına yapacağı kötülük de...

Anlatılan manada ki kötülüğü ertelemek, insanın derin irfanına, büyüklüğüne alâmettir.

VAKTİNDE YAPILMAYAN İŞLER

24 - Gençlik çağında yapmadığını, ömrün sona ererken yapmaya çalış!..

Gençlik, bir fırsat ganimetidir... İyi değerlendirmek gerekir. Mümkün olduğu kadar iyi şeyler yapmalıdır.

Ne var ki, gençlikte bazı değerlerin kıymeti bilinmez, fırsat elden gider.

Nice değerler elden çıktıktan sonra, insan bir de bakar ki, ömür sona ermekte...

İşte o zaman, çok dikkatli olmalı, gençlikte yapılması gerekirken, yapılmayan işleri yapmalıdır.

Gençlikte günah işlenmesi karşılığında yaşlılıkta sevab işlenmeli, kötülük edilen kimselere iyilikler etmelidir.

Bu arada, çokça tevbe istiğfar edip Yüce ALLAH'tan bağışlanma dilemeli ki, öbür âlemde ferahlığa, şadlığa sebeb olsun.

NAMAZ

25 - Namaza üşenmek, imanın zayıflığından olur.

İnsan, insan vasfını aldığından Allah'ın emri ile namaz kılmak zorundadır, bu namaz ibadetini seve seve yapmalıdır.

Yoktan var eden, besleyip büyüten Yüce ALLAH insana ne gerekli ise onu emreder. Bu hususta verilen her emir de insana yararlıdır.

Allah'a inanan, verilen emrin yararını kabul eden kimse, namaz emrinde üşenmez, şayet üşeniyorsa... ALLAH'a imanı zayıftır, verilen emrin yararına inanmamaktadır.

Şunu hiç unutmamak gerekir ki, verilen her emrin yerine getirilmesinde sonsuz ihsanlar vardır. Buna inanan, o yolda yapılacak her işe hızlı koşar.

Bir iş adamını düşünün... beş kuruş kazanacağına inandığı bir işin peşinde durmadan koşar...koşar... Bütün gücünle...

İnsan, netice olarak ilâhi emirlerin kuludur, kazancı da o yoldadır. Yaratılış gereği olarak başka türlü davranması doğru değildir, her emir dışı davranışı zararlıdır.

HAYRA YORMAK

26 - Hayra yor ki, umduğuna nail olasın.

Dış görüntüsü ile şer olsa dahi, kendin için daima hayra yor!.. Olumsuz değil, olumlu gör!..

Böyle ettiğin takdirde, hayırla karşılaşırısın. Hiç olmazsa için rahat olur, huzurun bozulmaz.

HOŞGÖRÜ

27 - Kötülüğü hoş görmeye çalış, vakarını korumuş olursun.

Haramlığı İslâm Dini'nde kesinleşen durumlar hariç, diğer ufak tefek işler karşısında imkân nisbetinde hoşgörülü ol.

Hemen her olur olmaz işe karşı çıkarsan... Sana duyulan saygıyı yitirmiş olursun...

Ki bunun sonucunda da, vakarsız biri haline gelirsin.

- Çok söyleme yüzsüz olur... Sözü de bu manayadır.

Bu hikmetli cümle için şöyle bir mana vermek de mümkündür.

- Görev verilen kimselerin, yaptığı ağır işlerinden ötürü ağırdan almalarını hoş gör. Bu türlü hoşgörü, beğenilen huylar arasındadır.

Anlatılan manada hoşgörü sahibi, temkinlidir, bu özelliği ile sevilen bir büyük olur.

YEMEK

28 - Sofrada ellerin çoğalması bereketlidir.

Bu hikmetli cümlenin bir açıklaması şöyledir.

- Üzerinde çok güzel bulunan sofrada ellerin pek çok olması, çok konuk toplanması, sofraya sahibi için ilâhî bir ihsandır, Sübhan Allah'tan gelen bir mutluluktur.

GÜNAHI BIRAKMAK

29 - Günahları bırakmak sureti ile kibarlığını koru.

Kibar, zarif bir kimse, imkân nisbetinde günahlardan uzak durur. Öyle ise, sen de nefsin yersiz arzularına karşı dur. Yasaklara yanaşır günaha girmeyi bırak. Böyle ettiğin takdirde, nefsini temize çıkarmış olursun, sonsuz faydalar görürsün.

TAVAZU

30 - İnsanın tavazu sahibi olması, kendisine ikram getirir.

Tavazu, insanın engin gönüllü olması, karşısındakilere, özellikle kendisinden alt derece olanlara karşı yumuşak tabiatlı olmasıdır.

Bir kimsenin, kendisinden alt derecede olanlara karşı güzel muamele eylemesi, onlarla güzel alış verişte bulunması genel olarak halkın hoşuna gider. Böyle olunca da, saygıya lâyık bir duruma gelir, halkın gözünde büyür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:

«SA»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

CİMRİLİK - UCÜP - HEVA

31 - Şu üç şey tehlikedir.

a) Cimrilik.

b) Ucüp..

c) Heva..

Aşağıda, biraz daha ayrıntıları ile anlatacak olan bu hikmetli cümlede geçen üç şey, sahibinde mevcut nimetleri bozar, mahva ulaştırır.

Şöyle ki;

a) **Cimrilik**;

Bu kelime, halk arasında nekeslik, olarak da bilinmektedir.

Bu cimrilik, bir yönü ile eldeki nimetin değerini bilmemektir. Kıymeti bilinmeyen mal, yerine sarf edilmeyen maldır. Yerine harcanmayan mal, insanın toplumla bağlarını koparır. Böyle bir kimse kopuk olur ki; kendisi her iki cihanda da yararlı şeylerden yoksun kalır. Onu böyle eden, malını verip topluma iyi yollu bir bağlantı yapmayışıdır.

b) **Ucüp**;

Ucüp ise, kibirdir. Kendinden başkasını görmeyip kendini beğenmektir. Ucüp kelimesi için;

-Zina...

Yorumu dahi yapılmıştır. Zina işine düşüp kadın peşinde gezen kimse, işlerini toparlayamaz olur; işi erteleyen kimsenin de elde edeceği geliri silinir. İşinin peşini bırakan kimseye de insanların rağbeti kalmaz.

c) **Heva**...

Bahsine gelince, bu da nefsin yersiz arzularından ibarettir. Yersiz arzulara kapılan kimse, helak çukuruna yuvarlanır, olmadık tehlikelere düşer.

UTANMAK — AKIL — CÖMERTLİK — İMAN

32 - İmanın üçte biri utanma duygusudur.

İmanın üçte biri akıldır.

İmanın üçte biri cömertliktir.

Bu hikmetli cümleye göre; iman üçe bölünmüştü. Her üçü bir bütün sayılır ki, İmanın tamam olduğunu anlatır. Şöyle ki;

a) ***İmanın üçte biri ar, haya duygusudur ki, utanmaktır.***

Bir kimse de, ar haya, utanma duygusu olursa ayıplı işlerden, yasaklardan geri durur. Utanmaz insanın yapmayacağı iş yoktur, bu durumda, utanmak kadar iyisi yoktur.

b) İmanın üçte biri akıldır.

Akıl, insana verilen en büyük nimettir, manevi bir kuvvettir. İyi kötü akılla ayırd edilir. Aklı olmayan iyiyi kötüden ayırd edemez. Aklı olan, sasırsa da sonunda doğru yolu bulur.

c) Cömertlik dahi, diğerleri gibi imanın üçte biri sayılır.

Her üçü ile iman tamam olur ki, onlar arasında belki de en güzeli cömertliktir. Cömertlik, verilen bir bakıma değerini, ne yana sarf edileceğini bilmektir. Cömert olan kimse keremli, itibarlı bir kimsedir.

BİLGİNLER

33 - Bilginlerin ölümü dinde gediktir.

Bu hikmetli cümleye göre, ilim sahiplerinin, din bilginlerinin ölümü dinde onarılması, kapatılması mümkün olmayan bir gediktir.

Onların ölümleri nasıl böyle ise, dengelerin bozulması da öyledir. Meşru hükümleri tebliğine memur olan kimselerin duyguları, akılları boş arzularına katılırsa o zaman da onlar ölmüş sayılırlar.

Bu türlü bilginler şu Hadis-i Şerifin tehdidi altına girerler.

— «Ümmetimin kötü bilginlerden çekecekleri var. O kötü bilginler, ilmi ticarete âlet ederler. Allah onları bu ticaretlerinden kazandırmazın.»

Buna göre, hangi bilgin olursa olsun... Din bilgisini fani dünyanın menfaatlerini elde etme yolunda kullanırsa... Allah Resulü'nün dili ile bu menfaatlerinden birşey elde etmeleri zordur.

O türlü ilim sahipleri şerli kimselerdir. Özellikle, emre icabet edip

İslâm Dini'ni seçen ümmete de yazıklar olur.

Yine o türlü bilginler, gayelerine ermek için gerçeği söylemezler, batıl işler karşısında susarlar.

Yine o türlü bilginler, arzularına nail olmak için, kötü işleri efsanelerle süslerler, heves edilecek şekle sokarlar. Böylelikle pek saf kimseleri ziyana sokarlar, dünyalarını, âhiretlerini karartırlar.

HIRS

34 - Hırs boşluğunu, ancak toprak doldurur.

Bu hikmetli cümlenin daha açık manası şudur;

Doğru yoldan ayrılan; Kur'an'da 43. sırayı alan Zuhruf suresinin 32. âyetinde buyurulan;

«Biz, dünya hayatında onların geçim paylarını aralarında böldük.»

Mana mutfağından tayin edilen kısımete razı olmayıp;

- Dahası yok mu...?

Diyerek, gereğinden ziyade şiddetle talep ve kötü bir istekle arzuya kapılan kimsenin çirkin açığını, topraktan başka birşey kapatamaz.

Üstteki manayı, Şeyh **Sadi-i Şirazî** şu beyitleri ile açıkladı;

Biri duydu sahrada şundan bundan,

Cimri padişah düştü tahtından...

Dedi ki;

— Aç gözlü zengine ne var...?

Aç yaşar, doyar kabir toprağından..

Güzel açıklamış. Allah rahmet eylesin.

SELÂMET

35 - Selâmet kisvesi, hiç eskimez.

Bu hikmetli cümle için iki açıklama yapılmıştır, birincisi şöyledir.

- Tehlikelerden, âfetlerden uzak, ayıplardan yana arınmış olmanın mükâfatı her zaman vardır, tükenmez.

İkinci açıklama ise şöyledir;

- Selâmet, doğruluk elbisesi, daima herkesin arzu ettiği şeydir. Bunlar, hiçbir zaman gözden düşmez.

İYİLİK

36 - Edeceğin iyiliği, bir sebebe dayandır.

İyilik etmek, güzel özellikler arasındadır. Ancak, rastgele, sebepsiz yere iyilik etme, daima bir sebebe dayandır. İyiliğini bir sebebe dayandır ki; zamanın kötü kârından uzak olarak korunup kalsın; dayanıklıysa dünya durdukça dursun.

Şöyle bir açıklama yapmak da mümkündür;

Kesin bilgilerini, açık delillerle güçlendir. Şunun için ki, ilmin inceliklerinden mahrum olup boşa konuşan mecnunların arzularına göre yorum yapmalarından koruna, umummi görüşte kabul göre, uygunsuz bir yoruma kapana...

ADALET

37 - Mülkün sebatı adaletlidir.

Doğruluk, adalet genel arzuyu çeker. Böyle olduğuna göre, izzetin, şerefin devamı kararı, doğruluğu özlerde, akıllarda tutturmaya çalışmaktır. Bu arada,hemen herkesin kabul edeceği işleri ve halleri yürürlükte tutmaktır.

ÂHİRET

38 - Âhiret sevabı, dünya nimetlerinden hayırlıdır.

Âhiret kalıcı, dünya geçip gidicidir, bu nedenle âhiretin her iyiliği, dünya iyiliğinden kat kat üstündür. Nitekim bu mana, Kur'an'da 93. sırayı alan Duha suresinin 4. ayetinde şöyle anlatıldı;

«Âhiret, senin için dünyadan hayırlıdır.»

Bu manaya göre, Yüce Yaratan, öbür âlemde işlenen iyiliklerin, hayırların karşılığını verecektir, hem de çok çok... Orada verilecek bu karşılıklar için bir ara, bir kesinti yoktur, kalıcıdır, sürekli. Böyle olduğuna göre, dünyanın geçici fani şeyleri neye yarar..? Kaldı ki, dünyada bir iyilik bulabilmek için yorgunluk, çalışıp çabalama da gerekir, ahirette böyle bir yorgunluk, çalışıp çabalama yoktur.

Bundandır ki; âhiretin nimetleri, iyilikleri, güzellikleri dünyaya bakarak kat kat iyidir hayırlıdır.

YEMEK — MUSİKİ

39 - Nefis, dengesini yemekle içmekle bulur, ruh da gıdasını musiki ile bulur.

Her türlü ibadet nefisle yapılacaktır, yani, bu maddi yapı ile... Bu durum;

- «**Nefsin, senin taşıyıcındır, ona şefkatli davran.**»

Nefse şefkatli davranmak, ona helâlinden iyi yedirmektir, beslemektir. Aç, susuz, yorgun bırakılırsa.. Ondan yarar gelmez.

İlâhi ilimde bu beden ne kadar duracağı yazılı ise o kadar duracaktır. O duruş süresinin sonuna kadar, onun dengesini sağlayacak şeyleri tedarik etmek gerekir. Onun dengede durmasını sağlayan her ne ise, ona itina gösterip önem vermek gerekir. Hayatın devamını sağlayan ruha gelince, onu da Allah'ın bir nimeti bilmelidir, o ilâhî bir emanet olarak bize verilmiştir.

O, Rabbanî bir lâtifedir, yüce âlem maddelerinden bir maddedir. Allah'ın yardımı ile gelmiş, bu süflîye düşmüştür, insan kısmı ile de bağlantı kurmuştur.

Bu ruhun insanda devamı, rahatı, işlerinin yolunda gitmesi, huzurunu bulup kalmasına, başkalarına muhtaç olmamasına bağlıdır.

Ruhun durumu için şöyle bir mana da mümkündür;

- Ruhun huzuru, onu şenlendirecek, neşelendirecek güzel sesleri dinlemektedir.

İYİLİK EDENİ ÖVMEK

- **İnsanın, kendisine iyilik edeni övmesi, iyiliği arttırır.**

Bir kimsenin, iyilik gördüğü, bahşiş aldığı efendisini, gördüğü iyiliğe, aldığı bahşişe karşılık övmesi, her yerde güzel güzel anlatması güzeldir. Bu türlü bir övgü, bu türlü bir anlatma iyiliği tekrar ettirir, bahşiş artırır.

BEŞİNCİ BOLÜM:

«CİM»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

ÇALIŞMAK

41 - Çalışabildiğin kadar ciddi çalış!..

İşlere ciddi sarılmalıdır, ne kadar gerekli ise o kadar...

Yüce Allah, Kur'an'da 53. sırayı alan Necim suresinin 39. ayetinde şöyle buyurdu.

«İnsana, ancak çalıştığı kadarı vardır.»

Aynı surenin 40. âyetinde de şöyle buyruldu:

«Çalışmasının karşılığını da yakında görecektir.»

Üstteki iki âyet-i kerimenin de şهادeti ile, iyi, kötü haller çalışmanın, yapılan işlerin karşılığıdır.

Öyle ise... İnsan, insanlığının gereğini yapmalı, vaktini güzel işlere harcamalıdır.

Ey insan!.. Sen de en güzel işlerle meşgul olmalı ki, mutlu olasın, halin yolun hoş ola...

HAK — BATIL

42 - Batılın ömrü bir anlıktır, hakkın saltanatı kıyamete kadar sürer.

Bu hikmetli cümlede bize anlatılan şudur;

Duruculuğu, gerçek yanı olmayan bir şeyin süresi, devamı, esası, sebatı yoktur, tez elden gider.

Ancak, aslına uygun, gerçeklerle bağlantılı işlere gelince... onların durumu başkadır, süreklidir.

Şöyle bir mana vermek de mümkündür;

- Köklü şeye tutunmak, sonuna kadar yararlıdır, batıla tutunmak ise, insanı boşlukta bırakır.

- İyilik zay olmaz; uğursuzun mumu da tez söner. Derler ki, bu hikmetli cümleyi biraz daha açar.

KONUŞMAK

43 - Sözün güzelliği, kısalığındadır.

Konuşmalar kısa, özlü olmalıdır. Uzun uzun, yorucu açıklamalarla konuşmak dinleyeni bıktırır, dinlemek hevesini siler. Dinleyenin hevesi geçtikten sonra ne söylenirse boşa gider. Öyle ise, meramı anlatan, kabule şayan olan, sınırı aşmayan, hatasız konuşmalıdır, aklın gereği de budur.

- «Sözün hayırlısı, az olan, birşey anlatandır.»

Manası da bu hikmetli cümleyi açar.

Hasılı: Sözün iyiliği, güzel tesiri kısalığında, ifadesinin güzelliğindedir.

ARKADAŞ

44 - İnsanın arkadaşı, kendisi gibidir.

Hemen herkes, kendi mizacına uyan kimse ile oturur kalkar, başkası ters gelir. Bu manadan ötürü şöyle demişler;

- Örumcek, örümcekledir, doğan da doğanla..

İnsan, arkadaşını kendisi seçer, bu işte zorlama olmaz. Bu nedenle, insan, kendisine uyanı arkadaş seçer. Dolayısı ile insanın arkadaşı kendisine benzer.

YOKSULLAR

45 - Yoksullarla otur, şükürünü arttırırsın.

Yokluk, üzerine terettüp eden yakıcı ateşin durumunu bilmek, ancak o derde düşenlerle sohbet sonundadır. Bundan sonradır ki, Yüce Yaratan'ın varlık sahibi kimselere ihsanının kıymeti bilinir. İşte o zaman, varlıklı kimseler, hallerine çokça şükürler ederler.

Durum anlatıldığı gibi olunca, yoksul kimselerle sohbet et, elinde var olan nimetin kıymetini bil!.. O nimetlerin elinden gitmemesi için yalvar güzel ALLAH'a...

Böyle davranış içinde olmazsan bilesin ki... Günü gelince, roller değişebilir...

Böyle duruma düşmek istemiyorsan sen de her zaman, elinde bulunan nimetlere şükürler eyle!.. Şükürünü arttır!..

Şunu hiçbir zaman aklından çıkarma!..

Şükür, bir yönü ile eldeki nimetin kıymetini bilmektir, elindeki nimetin kıymetini bilen geleceği parlaktır.

ÖLÜMSÜZLÜK

46 - Ölümsüz olan Yüce Zat çok büyüktür.

Ölümsüzlük Yüce Allah'a mahsustur. «O»na hiç ölüm gelmez. Evveli olmayan evvelden beri vardı, sonu olmayan sonsuza kadar da var olacaktır.

Cümle âlemi yaratan Yüce ALLAH, zatının tekliğinine delil olması için bu görülen şeyleri yarattı. «O»nun varlığına başka yoldan zor varılır... Zira, ne kavranabilir... ne de dış duyularla anlaşılabilir.

İşte anlatılan vasıfları nedeniyledir ki, bu âlemin hattâ cümle âlemin Büyük Yaratıcı'sı oldu.

ÇALIŞMAK — KANAAT

47 - Çok çalış, aza kanaat et!..

Bu hikmetli cümlede, çok çalışmaya, azla yetinmeye önem verme emri vardır.

Bu âlemde arzu edilen şeylere ermek, kavuşmak için sebeblere yapışmak gerekir ki; çalışmaktır... Yani, bir şey elde edebilmek için her ne olursa olsun... fark etmez, çokça çalışmak gerekir.

Eğer çalışmada az şey ele gelirse, kırılma!... Yine çalışmaya devam et!.. Aza da razı ol!..

Zira, bugün azla yetinirsen, yarının çoğuna da kavuşabilirsin.

Azın kıymetini bilmeyen çoğu da bulamaz...

Hasılı;

Çokça çalış!.. Azla yetin ki... Halin hoş, gönlün rahat ola...

HİLİM

48 - İnsanın güzelliği, hilmindedir.

İnsanın, diğer insanların rağbetlerini kazanarak üst tabakadan, alt tabakadan kimselerin sevdiği biri olması, olgunluğun, aklın belirtisi olan hilmi tercih etmesindedir.

-Hilim...

Derken şunu kasd ediyoruz;

- Kötülüğe karşı kötülükle değil, mümkün olduğu kadar iyilikle karşılık vermek...

27. hikmetli cümle ile;

- Kötülüğü hoş görmeye çalış!.. Vakarını korumuş olursun.

Cümlesi e aynı manayı dile getirmiştir.

Durum anlatıldığı gibi olunca, hilim, üstünlük alâmetleri arasındadır.

KÖTÜ ARKADAŞ

49 - Kötü arkadaş, şeytandır.

Arkadaş olmak için, tabii uygunluk aranır. Şayet uygun bir arkadaş bulunmaz da, kötü bir arkadaş düşülürse... şeytan gibi iyiyi de kötü eder. Böylelikle de kötü arkadaş insanı doğru yoldan çıkarır. Tehlikeli uçurumdan aşağı iter.

Ve... Kötü arkadaş insanı perişan eder.

ALTINCI BOLUM:

«HA»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

HİLİM

50 - İnsanın hilmi yardımcısıdır.

İnsanın, kalbden olmasını istediği işlerin olması, içinde bulunduğu toplumun haline yoluna vâkıf olmasına bağlıdır. Bunu bildikten sonra, yumuşak davranmak, güzel alışverişte bulunmak yolunu tercih etmesi, aradığını bulma, arzusuna nail olma yolunda kendisine en büyük yardımcısıdır.

EDEB

51 - Erkeklerin süsü edeptir, kadınların süsü altındır.

Erkeklerin şirin görünerek genel olarak halkın meylini çekmesi, hemen herkesin yanında muhterem, mükerrem olması imkân nisbetinde hatalardan uzak durmasına bağlıdır, insanlar arasında sözde ve işte güzel muamele etmesi gerekir.

Bu arada güzel ahlâka, üstün vasıflara sahip olup dış durumunu süslemesi gerekir.

Kadınlara gelince, onların da, erkeklerin dikkatlerini çekmek, olara kendilerini beğendirmek için altına, altından ve gümüşten yapılmış süs eşyalarına ihtiyaçları vardır.

UTANMAK

52 - İnsanın utanması örtüşüdür.

Utanma duygusu çok önemlidir.

Özellikle kendisini yaratan Allah'tan utanması gerekir. Utanınca da, kötülükleri bırakır.

Bir de halktan utanması vardır ki, bu da kötülüklerden kendisini korur. Üstte anlatılan manalara göre, utanma duygusu insanı perişanlıktan kurtarır, iyi gelecek sağlar.

Utanmazın ne hali iyi olur, ne de geleceği...

ACI SÖZ

53 - Acı söz, acı yemekten hayırlıdır.

iyilik niyeti ile söylenen acı söz, şayet insanı kötülükten alacak durumdaysa acı söylemek, acı yedirmekten hayırlıdır.

Zarafeti, tazeliği, yeniliği ciheti ile insanların rağbetlerini kazandıran sözler, tabiatı bozuk insanları yola getirmek için acılı yemeklerden daha hayırlıdır. Onlar için acılı, iştah açan yemekleri yemelerinden anlatılan manada ki acılı sözler daha yararlı, daha hayırlıdır.

EVLÂD ACISI

54 - Evlâd acısı ciğer yakar...

Evlâd acısı, insanın gerçekten ciğerini dağlar. Günün olayları sebebi ile zorluğa, meşakkate düşmesi, gönlünün kırılması, zarara uğraması babanın ciğerini dağlar, keza ananın da... Kendisinin bir derdi yokken, evlâd acısından yatağa düşen çok kimseler vardır.

GÜZEL HUY

55 - Güzel huy, bir ganimettir.

İnsanın dış yaratılışında ki güzellik, genel olarak insanların meylini çeker, hatta en kuvvetli sebeptir.

Güzel huya gelince, hiçbir yorgunluğa yer kalmadan insanın arzularına nail olmasını sağlar.

Bu cümle için, şöyle bir mana vermek de mümkündür:

-Güzel huy, pek çok kapıları açar, tezce isteneni elde ettirir. Tıpkı, düşmana karşı yorgunluk olmadan, meşakkate katlanmadan zafer elde etmek gibi...

KIZGINLIK

56 - İnsanın hiddeti, kendisini helak eder.

Kızmak, darılmak, köpürmek ahmaklığın ayrılmaz parçaları arasındadır. Bu nedenle bir arızaya uğranıldığı zaman, diğer bütün çareleri bir yana bırakıp şiddete, zora başvurması yapacağı işin sonucunu düşündürmez eder. Dolayısı ile akli fikri çalışmaz hale gelir.

Akli duran, fikri çalışmayan bir kimse hüsrân vadisine düşer, gazap gazabı çekeceği için de hışma uğrar. Bazan da, helakine sebep olur, ölür gider.

VEFA — SOYSUZ

57 - Soysuz da vefa olmaz...

Kendisi için, herkes için geleceği düşünmek, işin sonunu görmek gibi özellikten yoksun olan, kendisi için, herkes için beğenilen özelliklerin belirtisi sayılan hasebi, nesebi bozuk kimsede vefa duygusu diye birşey yoktur.

Bu duruma göre, sözde durmak, verilen görevi zamanında tamamlamak bir özellik soysuzda bulunmaz. Yahut, ahbine vefası olmayan kimse soysuzdur. Ahde vefadan, o gibi kimseler yoksundurlar.

SANAT

58 - İnsanın sanatı, hazinesidir.

Ciddiyete, öneme şayan olan en büyük şey sanattır. Bu bakımdan, insanın halk arasında bir yeri olması, toplumdaki nasibini alması için sanat sahibi olması gerekir. Bu yönü ile insanın sanatı, gizli hazinesidir. Ne kadar sanatını icra ederse, o hazineye o kadar ulaşır.

YEDİNCİ BÖLÜM:

«HI»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

ALLAH KORKUSU

59 - Allah'tan kork, başkasından yana emin olursun.

Cezayı mükâfatı Allah'tan bil!.. Adaleti elden bırakma, insafılı ol!.. Başkasının hakkını yiyip zulümden kaçın!..

Allah'ın rızasını bırakıp başkaları ile ünsiyet etmeye, başkalarının rağbetini kazanmaya bakma, zira çokları günün adamı olmuştur, eza cefadan geri durmazlar.

Durum üstte anlatıldığı gibi olunca, mükâfatı ve cezayı daima Yüce Hak'tan bil ve kork!.. Bu duyguyu ki kalbine yerleştirdin, başkalarının saldırısından yana güven içinde olursun.

Bu halin devam ettiği süre, gönlün rahat olur, huzur içinde yaşarsın...

KÖTÜ ARZU

60 - Kötü arzularına karşı dur, rahat edersin...

Nefsanî sayılan kötü arzularına karşı dur!.. Onlardan uzak ol!..

Böyle edersen, dehşet saçan hallerden yana güven içinde olursun.

İnsanı ayağa düşüren, kötü arzulardır...

Onlara kanmaz da dikkat edersen, işlerin yolunda gider, üstünlük kazanırsın.

Nefsani istekler çoğunlukla kötülüktür, başkasının hakkını yemektir. Kötülük etmedikten, başkalarının hakkın yemedikten sonra gönlün huzur içinde olur, şen ve esen kalırsın...

ARKADAŞ

61 - Arkadaşın hayırlısı, sana doğru yolda iyi delil olandır.

Dostların, arkadaşların sevileni, isteneni odur ki, sana daima doğru yolu gösterir, iyi manada sana kılavuz olur.

Yine iyi arkadaş odur ki, en ufak bir can sıkıntısında, derhal yanında olur, seni teselli eder.

DİNİ DÜNYA İLE SATMAK

62 - Dini dünya ile satan varını yitirmiştir.

Nefsin çeşitli arzusunu yerine getirmek sureti ile duygularını, aklını yitiren kimse, istediğini elde etmek için dinini dünyalık karşılığında değiştirirse... Yüce Allah'ın rızasına uygun davranmadığından, esas aradığını bulamamış olur. Bu nedenle geçici arzusunu yerine getirmenin birşeye yaramadığını görür, ümitsizliğe, gama kedere boğulur, helak olur.

DOST

63 - İnsanın dostu, akıl yolunu gösterendir.

İnsanın, bozukluktan yana temiz olan, kederini, gamını gideren asıl arkadaşı, dostu odur ki, onun aklını, idrakini doğru yola sevk eder. Yine asıl dostu o dur ki, kermelle, faziletle bezenmesine rehber olur.

ALLAH KORKUSU

65 - ALLAH korkusu kalbi cilalar.

ALLAH korkusu, ALLAH'tan utanıp çekinme duygusu gam yükü dünyaya meyilden feyiz merkezi olan kalbi kurtarır...

Kalbin, dünya derdinden uzak durması, onun temize çıkması sayılır. Temize çıkan kalb, güzel olur, mana nuru, ALLAH sevgisi, ALLAH aşkı ile parlar...

KALB TEMİZLİĞİ

65 - Kalbin temize çıkıp halvet olması, keseyi doldurmaktan hayırlıdır.

Zorluktan, meşakkatten ibaret olan dünyanın batıl süsü, kalbe girdiği zaman, mana temizliği kalmaz... Bu nedenle kalbin dünyaya meyli, rağbeti terk edip sübhanî faziletlerle, rahmanî tecellilerle dolması gerekir. Böyle olması, maddede iyi baht, güzel şanstan ibaret sayılan kese dolusu altından hayırlıdır. Şöyle bir açıklama yapmak da mümkündür.

- Kalbin tertemiz olması,aklın, zekânın ziyadeliğinden daha güzel, daha sevimli, daha hayırlıdır.

KADIN

67 - Kadının hayırlısı, sevgi dolu, doğurgan olanıdır.

Yüce ALLAH, bu âlemde herşeyi bir sebebe bağladı...

İnsan çeşidinin çoğalmasını da kadınla erkeğin birleşmesine, kadının doğurgan olmasına bağladı.

Bu işin olması için de, kadında sevgi duygusunu çokça arttırdı... Kadınlar değişiktir, hepsi bir değildir. Kimi sevimli, kimi de çok çok sevimlidir. Kimi sever, kimi de çok çok sever.

Anlatılan duruma göre, kadınların en hayırlısı, sevgi dolu, sevimli olanıdır ki...böylesi gamı kederi dağıtır. Bu arada, kadınların doğurgan olmaları da onlar namına ayrı bir tercih sebebidir.

MAL

68 - Malın hayırlısı, ALLAH yolunda harcanandır.

Mal, bir kazanç elde edebilmek için verilmiştir. Faydanın da geçicisi var, kalıcısı var... Akıllı olan, malını kalıcı fayda için harcar. Bu da, ALLAH yolunda harcama yapmaktır.

Durum anlatıldığı gibi olunca, ALLAH'ın hoşnut olduğu, hatta çeşitli emirler verip gösterdiği yolda mal harcamak en iyisidir.

Böyle harcanan mal, elbette hayırlıdır, sahibine sonsuz mutluluğu kazandırır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM:

«DAL»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

KALBİN ŞIFASI

69 - Kalbin şifası, kazaya razı olmaktır.

Kalbin de, kendine göre hastalığı vardır, bundan kurtulması gerekir.

Kalbin hastalığı, maddi şeylerin arzusu ile yanıp tutuşmasıdır... Daha önemli işleri yapması gerekirken, dünya derdine düşen kalb hastadır.

Dünya derdine düşmek, bir bakıma teslimiyetin olmayışındandır, kaza ve kadere inanmamaktadır. Halbuki **her şey, ezelde yazılmıştır**. Böyle olduğuna göre, sebebine yapışıp teslim olmaktan, gelene razı olmaktan başka çare yoktur. Bu duruma gelen kalb rahat eder, madde sıkıntısı azalır. Madde sıkıntısı azalan kalb sağlığına kavuşur. Sağlığına kavuşan bir kalb ise, şad şen olur.

NEFSİN HASTALIĞI — HIRS

70 - Nefsin hastalığı hırsıdır.

Dünya malına, dünyanın geçici güzellikleri peşine düşmek, bir yönüyle hırsıdır. Elbette dünya malı da, dünya güzellikleri de yerine göre istenecek, bulunacaktır, fakat aşırı düşkünlük olmadan.

Dünyalığı elde etmek için belli bir yola girmeden, meçhul yollara girip çırpınmak, bülbül gibi daldan dala konmak nefsi yorar. Haliyle meçhul yola girmek, nefsi renkten renge sokar. Bütün bunlar, nefsin bir hastalığının belirtisi olup o hastalık da hırsıdır.

Daldan dala konmak, renkten renge girmek, şurası senin, burası benim sevdası ile gezmek, insanı iyiyi kötüden ayırd etmekten alıkoyar.

Bu türlü bir meşguliyet insanda ne huzur bırakılır, ne de rahat... Kalbin de gaflete dalmasına sebep olur..

Nefis, hırs hastalığına düştü mü, ne bir güzel hal kalır, ne de gönül rahatı...

Bu huzursuzluk, elde mevcut olan, elde edilmesi kolay olan faydaları da kaçıtır. Artık, istediklerini, yararlı işleri, güzelşeyleri uygun biçimde tamamlayamaz.

Nefsin hırs atınabinen, zaman zaman haysiyetini, şerefini de yitirir. İstediklerini elde edemediği için gamla dolar.

Kısa zamanda nefsin bu hastalığı geçmezse, daha başka, daha kötü hastalığa tutulur, uygunsuz davranışlarda bulunur.

Hâsılı: Hiç unutmamak gerekir ki, nefiste hırs varsa, onda hastalık vardır. Onun bu hastalığını en kısa zamanda tedavi etmelidir. İlk tedaviye de hırsın gidermekten başlamalıdır.

KONUŞMAK — AKIL

71 - İnsanın aklının delili konuşmasıdır, soyunun delili de işidir.

İnsan, kendisine emanet bırakılan akıl aracılığı ile iyiyi kötüden ayırd eder. Bundan sonra da, kendi haline yoluna yatkın olan şeye eğilir, kendisine sıkıntı veren şeye de engel olur.

- İnsan, dilinin altında gizlidir...

Manası gereğince, insanın aklının belgesi, idrâkidir, idrâkinin tercümanı olan dilidir.

İyi işler de, iyi düşüncenin mahsulüdür, düşüncesi iyi olandan, iyi söz çıkar.

- Her kab içindekini sızdırır...

Cümlesi de aynı manayadır.

İşlerin dengeli yürümesi, bilesin ki, biraz da soya sopa bağlıdır. İşin inceliği buradadır.

Soylu kimse, daha çok geleneğe bağlıdır, kötü iş yapıp da soyunun yüzkarası olmaz...

Geleceği görüp, işin sonun düşünür. Bütün bunlar, insanın iyi soylu olmasının delilidir.

DOSTLAR

72 - Sürürün devamı, dostları görmektir.

İyi dost, dostlarını iyi yola sevk eder. Bu yolla, arzularına nail edip sevindirir. Bu sevinmenin devamı ise, dostları, arkadaşları görmektir. Zira, insanı sevindiren onlardır.

REZİLLERİN BAŞA GEÇMESİ

73 - Rezillerin başa geçmesi insanlara âfettir.

Tıneti bozuk, seciyesiz kimselerin, alt tabakadan rezillerin başa geçmeleri, hiç de hakları olmadığı halde makam sahibi olmaları hiçbir zaman anlayamayacakları hakikat ehli kimselerin hüsranıdır.

Kendi yersiz düşüncelerini tahakkuk ettirmek için şahsi menfaatini genel olarak halkın zararında arayan kimseler, husumetlerini, düşmanlıklarını yürütmeye kalkışır.

Halleri yolları düzgün olan, güzel vasıflarla bezeli olan kimseler, işte o zaman perişan olurlar.

Bir şiir;

Şudur arslanı eden tilki mizaç,

İhtiyaçtır, ihtiyaçtır, ihtiyaç...

Üstteki şiir gereğince, iyilerin, kötülere muhtaç olmaları hiç de iyi birşey değildir.

CİMRİ

74- Cimrinin altını taşır.

Bazı kimseler vardır ki, keremden yana hiçbir güzel yanları, hoş nasipleri yoktur. Onların işleri yadırganır, tavırları kötüdür. Bunlar, iyiyi kötüden ayırd etmeye yarayan akılı başka şeylere yorarlar, cimrilik işlerini hazırlamaya bakar, gaflete düşerler.

Bu arada, insanların ilgisini çeken, onların hoşlarına giden şeylere eğilmezler. Elindeki maddi şeyleri, altını, gümüşü ve diğer kıymetli şeyleri harcamamak sureti ile elde edeceği bir saltanat varsa, onu da kendi elleri ile yok ederler. Ellerinde altın taş olur, kendileri de kederden kedere girer, boşulurlar.

Üstteki cümleye şöyle bir mana vermek de mümkündür.

- Keremden, cömertlikten yana nasibi olmayan kötü arkadaş olan paranın büyük kardeşi olan altını harcıyıp zaruri ihtiyaçlarını gidermekten çekinir. Böylece, kendi malına tasarruftan uzak durur, altın taş olur, altının sahibi de eleme, kedere boşulur.

DİN

75 - İnsanın dini dert ortağıdır.

Arzu edilen şeylere ulaşmak için yapılacak bazı önemli işler vardır. Bu da, insanın manen huzur içinde olmasıdır.

Bu huzuru elde edebilmek için, çevredekiler iyilik etmeli, Yüce Yaratan'a ibadet etmelidir. Bunlar güzel tedbir, gayet hoş gidişattır.

Bu hikmetli cümleye, verilecek olan bir başka mana da şudur;

- İnsan, fikirlerin kayganlığı yüzünden bazan hoş olmayan işlere düşebilir, gönül yarası alabilir, iş bu yaralı halinde, kendisi için ibadete çekinmekten, Yüce Yaratan'a sığınmaktan başka çare, hatta daha güzel yardımcı yoktur.

DEVLET BAŞKANLARI

76 - Devlet başkanlarının saltanatı, adaletle sürer...

Devlet başkanlarının saltanatlarının sürmesi, güçlerinin kırılmaması, ancak, aklın, insanların kabule yanaştıkları doğruluğu, adaleti tercihtedir.

Şöyle bir mana da vermek te mümkündür;

- Makamların, rütbelerin baş belâsı, alçaklığı tercih edip, hemen herkesçe kabul edilen benimsenen adaleti, doğruluğu bırakmaktır.

MUDARA — HOŞ GEÇİNMEK

77 - Sana cefa eden utandırmak için hoşça geçinmeye çalış!..

İnsana eziyet eden zalimle iyi geçinmesi mümkün olmasa da, iyi geçinmek için biraz zorlanmak gerekir, bu da ayrı bir cefa olur, o da başka...

Şair güzel söylemiş;

Cezasın bulsa da gaddar onulmaz açtığı yara,

Olur mu tiyği kırmak zahm iltiyamına çare...

Şair şöyle demek istiyor;

- Zalim bir kimse, ettiğini bulsa da, onun başkasında açtığı yara sağalmaz... Yaralayan kılıcı kırmak, onun açtığı yaraya ne gibi faydası olur ki!..

Bu manada şu beyt de önemlidir;

Say ki iki harf iki cihanın düzeni,

Var mı kötü düşmanın iyi düşüneni...

Her ne kadar fenalığın insana tesiri çok fazla ise de, kötülükler karşısında üzüntüye kapılmamak, karşı tarafı utandırır. Şu beyt bu manada önemlidir;

İki cihan düzeni iki cümle yorumu,

Dosta lütuf, düşmana müdara durumu...

Bu duruma göre, sana biri eziyet eder de, sıkıntıya sokarsa... onu utandırmak için zulümden, eziyetten ötürü kederlendiğini ona belli etme... Onunla güzel geçinmeye çalış ki; mutlu olasın... Şu mısra da aynı manada söylenmiştir;

Hasmın sitemin anlamamak hasma sitemdir.

ÖFKE

78 - Öfkeni tutmaya devam et; sonunda iyilik bulursun.

İnsanlık şerefının medarı olan idrâk gücünü idrâkten yana meşgul ederek hüsrân vadisine iten öfkeyi tutmak gerekir.

Feverana sebep olan hışmı, gazabı açıklamadan hazımlı olarak sabit, kararlı olmak gerekir.

Böyle olursan, işin sonunda olan bitene razı olursun, sevinirsin... Aksi halde iş zora koşulur ki. Yanlıştır.

DOKUZUNCU BÖLÜM:

«ZEL»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

KÖTÜLÜK

79 - Kötülüğü ayıplayıp durmak, kötülükle meşgul olmaktır.

Kötülük olup bitmişse, başkası kötülük yapıyorsa., o kötülüğü anlatmak faydasız yere onunla uğraşıp durmaktır, gereği var mı..?

Bu hikmetli cümleye şöyle bir mana vermek de mümkündür;

- Bir kimse, kötülüğü anlatıp duruyorsa... onun tercihinde kötülük olduğundandır.

AZGIN

80 - Azgını, azgınlığıyla bırak...

Bu hikmetli cümlenin manası odur ki; Azgınlık edip sağa sataşan kimseyi azgınlığı içinde bırakasın... Neden...? dersin... Şunun için ki; o azgınlığı başkasına dokunmaya...

Azgını azgınlığında tutarsan, bu tutmanın mükâfatını görürsün.

GÜNAH

81 - Bir günah, çoktur, bin taat azdır.

Bir kere doğru yoldan ayrılıp günaha girmek, serkeşlik etmek, sonu kötülük olacağından, vahim sonuçlar doğuracağından şüphe çoktur. Bu sonuç, daha zorlu sonuçlar meydana getirebilir.

Doğru yola girmek, Allah rızası için bin kere sevaplar işlemek dıştan pek belirli göstermez. Bunun için de, ne kadar çok olursa, az görünür. Zira ne görüldüğü vardır, ne patirtisi...

DEVLET BÜYÜKLERİNE YAKINLIK

82 - Devlet büyüklerine yakınlık, dudakları yakan ateştir.

Bu hikmetli cümleyi;

-Sultana yakınlık, yakan ateştir.

Manası, daha da açar.

Devlet büyüklerinin saltanatları, heybetleri halkın gönüllerine o kadar tesir eder ki, onların, sazlarını cümbüşlerini anlatmak dahi, sonunda dudaklara tesir eder, kurutur...

Yani; o kadar konuşur anlatırlar ki: Sonunda ağızlarının suyu akar, dudakları kurur..

EVLİYAYI ANLATMAK

83 - Evliyanın anlatmak, rahmet yağdırır.

İnsan kafilesi arasında, evliyanın yeri büyüktür. Onlarda kalbî sevgi vardır.

Daima yasaklardan kaçarlardı, ilâhî emirler çerçevesinde ibadetlerine devam ederler.

Bu durumları ile halkın baştaçı olmuşlardır. Allah rızası gözeterek hareket ettiklerinden Rahmanî tecellilerin zuhur yerleri olmuşlardır. İşte anlatılan vasıflarından dolayı, anılan büyüklere güzel vasıfları ile anlatmak, hoş hallerini dile getirmek, bir yönü ile Hakk'ı anlatmaktır. Zira, onun bu beşer unsuruna yerleştirdiği özellikler, güzellikler dile gelmektedir.

Anlatılardan başka, onların hallerini dile getirmek, insana ibadet hususunda şevk verir, bu şevk insanı ilâhî ihšana kavuşturur. Haliyle o ilâhî ihsanlara lâyık edecek işleri yapmaya davet eder, o ihšana nail olan da mutlu olur.

Bu hikmetli cümleye şöyle bir mana vermek de mümkündür;

- Evliya zümresi, ibadetleri ile, taatları ile emellerine nail olmuşlardır. Onların bu üstün halleri onlar için çok iyi bir gelecek hazırlanmıştır, mutluluğa kavuşturmuştur. Onların bu mutluluk haberleri, halk arasında yaygındır. Onları duyan pek çok kimseler, hemen feyiz dairesine girmişler, rıza başına dalmışlardır. Böylece, onların güzel haberlerini alan, ona göre amel eden kimse Yüce Yaratan Hakk'ın ihşanına nail olur, hoş hale kavuşur.

Yine bu hikmetli cümleye şöyle bir mana verip açıklamak da mümkündür;

- Dünyadakilerin övgüleri, güzel güzel anlatmaları halkın meyli için bir sebeptir. Her neyi anlatırlarsa, halk o yana koşar. Evliyanın anlattıkları için de, halk evliya peşinde koşar. Evliya peşinde koşan kimseler de iyi işler yapacaklarından, Allah'ın rahmetine nail olurlar.

TAMAH

84 - İnsanın zilleti, tamahkâr oluşundadır.

Tamahkâr, aklın hilâfına hareket eder. Bütün gayreti ile, elde etmek istediği şeyin peşinde koşar. Hep o maksadının peşinde koştuğundan, aşına gelecek zileti düşünemez, ayrıca üstünlük verecek şeyleri düşünmeyi de akıl edemez.

Tamahkâr, arzusunu ne pahasına olursa olsun, elde etmek peşinde koştuğundan dost edinemez, yardım bulamaz. Bu hali ile, çevresini ürkütür, halkın nefretini kazanır. Böylece, hor hakir olur ki, tamahının sonucudur.

FAKİRLİK

85 - Fakirlikten ötürü düşkün olan, Allah katında üstündür.

Mal yoksulluğu, nefsanî arzuların yerine gelmesini sağlar, dolayısı ile hüsrana vadisine düşmeyi önler. Mal varlığı da, insanı çeşitli günahlara iter.

Üstte anlatılan sebepten ötürü, mal yoksulu fakirler, Yüce Yaratan'ın şefkatine merhametine daha lâyıktırlar. Muhtaç durumları dolayısı ile, Yüce Yaratan'ın ihşanını daha çok arzu ederler. Onların bu durumu da, Yüce Hakk'ın şefkatine merhametine lâyık eder.

İşbu sebepten ötürüdür ki; Mal yoksullarının hor ve hakir olmalarına dıştan bakıp küçük görmemelidir, zira onlar Allah katında üstündür, değerlidir.

GÜZEL KONUŞMAK

86 - Güzel konuşmak sermayedir.

Konuşmacıların, güzel ve tatlı konuşmaları, bulunmaz bir sermayedir. Güzel konuşmanın, insanlara tesiri açıktır. Mal sahibi olmaya, çeşitli faydalar elde etmeye yarayan insanların meylidir; bu meyli çeken daha çok güzel konuşmaktır. Bu bakımdan, dilin güzel söz edebilmesi, malın artmasıdır, izzettir, şereftir.

ÖLÜMÜ HATIRLAMAK

87 - Ölümü hatırlamak, kalbe ciladır.

Gün gelecek, insanın bu vücut düzeni bozulacak.. Şimdiden o hali düşünmek, insanı dehşete düşürür, akla durgunluk verir. Ölümü hatırlamak, ondaki dehşet verici halleri düşünmek insanı mana tarafına yöneltir, maddeden alır. Mana tarafına yönelmek, kalbi boş batıl şeylerden temizler, kötü şeylere eğilmesini de önler. Böyle olan bir kalbin sahibi mübarek halli biri olur.

GENÇLİĞİ DÜŞÜNMEK

88 - Gençlik günlerini düşünmek hasrettir.

Geçen günleri düşünmek insanı yorar, hasretini arttırır. Her günün kendine göre bir güzelliği vardır, her devir kendine göre tatlıdır. O tadı, o güzelliği bulmak gerekir.

Bu hikmetli cümle için şöyle bir mana vermek de mümkündür.

- Gençlerin hallerin düşünmek, onlara karşı şiddetli, bazan da yersiz arzuyu çeker. Bu da yerine gelmeyeceğine, insanı eleme kedere boğar.

Şair bu manada şöyle demiştir;

Unutkanlık korkusu var yaşlılıkta,

Kötü nimet, gençliği unutmamakla..

Bir başka şair de şöyle demiş;

Ey gençliği giden yaşlı müjde sana,

Âlim odur ki, bu ibret olur ona...

Hâsılı; Gençlik bir değerdir, yaşlılık da ayrı bir değerdir, her iki değer de kıymetini bilmeli...

ONUNCU BÖLÜM:

«RA»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

SEVGİLİ

89 - Sevgiliyi görmek, gözaydınlığıdır.

Dosta, sevgiliye insanın her zaman ihtiyacı vardır, bu sevgili, gelip geçici bir sevgili olmalıdır. Hemen her halde, beraber olmalı, derdini üzüntüsünü paylaşmalıdır. İnsan, üstte anlatıldığı gibi bir dosta, sevgiliye kavuşursa... Ona derdini açabilir, çaresini de ondan budur.

Özellikle insan darda kaldığı zaman, derdine çare olacak dostunu görünce gözleri açılır, gönlü aydınlanır. Zira, onun sebebi ile Cenab-ı Hak, kendisini içinde düştüğü elemenden, kederden koruyacak, kurtaracaktır.

BABAYA SAYGI

90 - Babana saygılı ol ki, oğlun da sana saygılı olsun.

Babanın, diğer büyüklerin duaları, Allah katında makbuldür. Onların dualarını almak, Yüce ALLAH'ın hoşnutluğunu kazanmak sayılır.

Onların dualarını almak için herhalde gönüllerini hoş etmek, saygı göstermek gerekir. Buna göre, bu hikmetli cümlelerin açık manası şu olur.

- Babana, büyüğüne daima saygılı ol!..

Şunun içindir ki, Yüce Yaratan'ın hoşnutluğunu kazanasın. Onun hoşnutluğunu kazanınca, affına, mağfiretine de nail olursun.

Böyle bir nâiliyet, bahtiyarlıktır ki, sonunda oğlun, yakınların, senden küçükler de sana saygı gösterirler, mutlu olursun.

GEÇİM

91 - Rahat geçim, güven içinde olandır.

Bu dünya hayatında yaşayıp gidenlerin rahat geçimleri, huzurla, güzel bir şekilde rızıklarının sağlanmış olmasıdır.

Bu arada, nefislerine hoş gelmeyen, huzurlarını bozan hiçbir şeyden endişe etmemelidir.

İLİM

92 - İlim rütbesi, rütbelerin en yükseğidir.

Cahilin istidadı, ilim dışındadır. Cehaletinden ötürü de, genel olarak kendisine olacak meyilleri kaybeder, bu bakımdan hali hoş değildir.

Anlatılan sebepten ötürü, âlimler, bilgi ile donanmış, faziletle süslenmişlerdir. Bilgileri sayesinde, iyi ile kötüyü birbirinden ayırd edebilirler.

Daha açık ifade ile, bu hikmetli cümle, ilim sahiplerinin yüksek mertebeleri, mertebelerin en yükseğidir.

Bu hikmetli cümlede ilme teşvik vardır.

RIZIK

93 - Rızkın seni arar bulur, rahat ol.

Ciddiyetle, önemle arzu ettiğin şeyi elde etmek için çalış, üzüntüye kapılma...

Nefsinin istediği gibi herşey yolunda gitmeyebilir, belki de takdir başkadır...

Çalışırken gönül huzuru ile çalış, kısmetin kaçmaz korkma!..

Eğer çalışman varsa, ilm-i ilâhîde sana ne yazılmışsa, o ulaşır.

Bundan da hiçbir zaman şüpheyeye düşme!..

ÖLÜM ELÇİSİ

94 - Ölümün elçisi doğumdur.

Her doğan çocuk, sonunda ölmek için doğar. Gün olur, mizaç bozulur, bünyeyi ayakta tutan unsurlar dağılır. Bu durum dahi, bir sonu, ölümü haber vermektedir.

Bu hikmetli cümleye göre, doğuştan itibaren ölüme hazır olmalıdır.

HADİS-İ ŞERİF RİVAYETİ

95 - Hadis-i Şerif rivayeti, Resulüllah'a bağlantı kurmaktır, ALLAH ona salât ve selâm eylesin.

Mutluluk rehberi, Resulüllah Efendimiz Hazret-i **Muhammed Mustafa**'ya ulaştırmak sureti ile anlatılan Hadis-i Şerifler, anlatan için, dinleyen için, onlarla amel eden için onunla gönül bağı kurmaktır. Allah ona salât ve selâm eylesin.

Ne var ki, rivayet anlatılırken, iyi niyetle, doğrulukla, hiçbir yalan yanlış katmadan anlatmak gerekir. Yalan yanlış anlatanların hali kötüdür.

Bu hikmetli cümleye göre; her kim dürüstçe Hadis-i Şerif rivayet ederse...

Resulüllah Efendimiz Hazret-i Muhammed Mustafa ile mana bağı kurmuştur. Allah ona salât ve selâm eylesin...

NEFSİN AZGINLIĞI

96 - Nefsin azgınlığı, onu yorar...

İşin sonunu düşünmeden, önüne ardına bakmadan dolu dizgin giden nefsin soğuk muamelesi, genel olarak halkı kendinden soğutur. Böyle olunca tek başına kalır, yorulur...

Azgınlığı, kendi bildiğini okuması onu yalnız bıraktığı için çevresi yoktur...

Tek başına çırpınıp durur...

Bu hikmetli cümleye göre, nefsi toplumla uyumlu kılmak gerekir...

NEFSİN AĞIR BASMASI

97 - Nefis ağır bastığı zaman, kalbini koru.

Nefsin arzuları yerine geldiği, bir ikbal kazanıp rütbe sahibi olduğu zaman dikkat et, azabilir. Eğer onun azdığını görürsen dikkat et!.. Zira kalb tarafına saldırabilir... o zaman da ne olur bilir misin..? Kalbin iyi hallerini bozabilir.

İşte böyle bir hale düşmemek için nefsinle yeri geldiği zaman mücadele eyle... Bilesin ki!., o zaman kalbini korursan, makamın, derecen daha yüksek olur.

Bu hikmetli cümle bize der ki;

- Maddi bir rütbe elde ettiğin zaman, mana tarafını unutma!..

ARKADAŞ

98 - İnsanın arkadaşı, aklının delilidir.

Arkadaşlıkta uygunluk gerekir, kendine uymayan kimse ile arkadaş olunmaz. Bir kimse, kendine göre bir arkadaş seçeceği zaman, akli ile seçer, akli ne kadarına yetiyorsa, o kadarlık arkadaş bulur.

Bu hikmetli cümle için şöyle bir açıklama yapmak da mümkündür.

İnsanın güzel gidişatı, güzel durumu, akıllı olduğunu gösterir. Şöyle bir açıklama yapmak da mümkündür.

İnsanın arkadaşı, bir bakıma onun izzetini, şerefini koruyandır. Buna göre arkadaşını seçer ki, aklının kullanmak gerekir. Bu hikmetli cümle bize kısaca şu öğüdü vermektedir;

- Arkadaşını seçerken, duygularını değil, aklını kullan!..

ONBİRİNCİ BÖLÜM:

«ZA»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

İNSANLARI TARTMAK

99 - İnsanları kendi ölçülerine göre tart!..

Sözler, işler dirayetin, asaletin nişanıdır. Bir kimse, konuşmasına, yaptığı işe bakılınca ne olduğu anlaşılır. Buna göre insanların, özellikle erkeklerin ergin olup olmadıkları, değerleri sözleri ele, yaptıkları işlerle anlaşılır. Şayet doğru konuşuyorlarsa, doğrudurlar, doğru iş yapıyorlarsa yine doğrudurlar.

Bu hikmetli cümleye göre, sözü, işi dikkate alarak gelecek için bir tahminde bulun!..

Böyle yap ki, sonunda başarısız bir durumla karşılaşırın, üzülmesin...

SALİH ZATLARIN ZAHMETİ

100 - Salih zatların çektikleri zahmet, rahmettir.

Büyükler, iyi, salih zatlar Allah yolunda zahmetler çekerler. Onların bu zahmeti, kendilerini Allah'ın rızasına kavuşturur. Böylece, çektikleri zahmet de rahmete dönüşür. Onların zahmetleri, diğerleri gibi boş yere değildir. Bu hikmetli cümle için şöyle bir mana vermek de mümkündür;

- İstikamet sahibi, dürüst kimseler, yaptıkları işleri bilen zatlar, emellerine nail olmak için çalışıp çabalamaları sonunda istediklerini elde ederler.

Şöyle bir mana vermek dahi mümkündür;

- Salih zatların, bir iş için çalışıp yorulmaları, mutlaka sonunda hayır getirir. Böyle bir zahmet sonunda gönüller şad olur.

AKILLININ HATASI

101 -Akılının hatası, büyüktür.

Cahil de hata yapabilir, ahmak da... Bunların hatalarına çoğunlukla bakılır;

- Cahildir yaptı, ahmaktır etti...

Denir geçilir, ancak akıllı kimselerin hataları için böyle bir şey denemez, hoş bile görülmez.

- Yapmaması gerekirdi...

Denir. Sebebine gelince, akıllı kimselerin hataları çok vahim sonuçlar doğurur. Zira, onlara çok kimse güvenmiştir.

- Hata etmez, bizi yakmaz...

Demiştir. Hata yapınca da, nicelerin ciğeri yanar, ümitleri kırılır...

Bu manada, nice şairler şiir söylemiştir, onlardan biri şöyle demiştir:

Az görülmez hata, üstten gelse bir an,

Düşükteyse hata, onu yanıldı san...

Küçüğün yaptığı büyük de küçüktür,

Büyükten gelen küçüğe yok katlaanan...

Bu şair, daha açık manası ile şöyle demektedir;

- Sakın ha, derecesi yüksek kimsenin yaptığı hatayı küçük görmeyesin. Ancak, küçüklerden büyük bir hata görürsen, onları mazu say. Küçük adamın hatası da ne olursa olsun ufaktır, büyük.üstün kişinin hatası da daima büyüktür.

Bir başka şair de şöyle demiştir;

Cehle gömülenin ayıbı kapanır,

Eşraftan ise ayıbı anlatılır...

Kim görür onu tırnaktaysa kara,

Göz karası dilden dile aktarılır...

Bu şair dahi, bize daha açık olarak şöyle demektedir;

- Namı nişanı olmayan cahilin ayıbı çok da olsa, kimse görmez, kapanır gider. Ancak, büyüklerden biri bir ayıp işlerse... kendisi gibi, ayıbı da meşhur olur... duyulur.

Nitekim, tırnakta bulunan beyaz veya kara lekeyi kimse görmez, zira alttadır. Ya gözün karası böyle midir, hemen dile gelir, çünkü üsttedir?... Kaldı ki göz, insan duyularının en güzeli, en şereflişidir.

Bu hikmetli cümle, bize kısaca şunu hatırlatır;

- Mertebesi, derecesi yüksek olanlar, hatadan sakınsınlar, cahiller gibi davranmasınlar.

İLİM

102 - İlimin kaybolması, âlimlerin ölmesinden daha önemsizdir.

İlmi, âlimler bulmuşlardır, biri giderse, diğerini bulurlar, hatta gideni geri de getirebilirler. Amma âlimler ki, yoktur, ne ilim kalır, ne başka birşey... Âlimler olmayınca, nice cahiller, gafiller ziyan olup gider... Böyle bir şeyin kötülüğü de, geniş kapsamlı olur.

İlimin gitmesindeki zarar sadece o ilmedir, âlimin gitmesi ise herkesedir. Bu bakımdan, ilim sahibinin ölümü genel anlamda ülkenin, insanların bozulmasına sebep olur...

Bu hikmetli cümle bize şu işareti vermektedir;

-Âlimlerin değerini biliniz!..

ZİYARET

103 - İnsanları, değerine göre ziyaret et!..

Bu cümleyi, şu şiirle açalım; Dervişe şöyle dedi varlıklı biri;

- Bana gelmedin hayli zamandan beri...

Söz aldı derviş;

- Sen gelsene peşimden;

Böylesi sana gelmemden daha ileri...

Bu cümlelerin bize göre daha açık manası şudur;

- Birini ziyaret ederken, onun maddi, manevî derecesini görde ona göre ziyaret et!..

Saygıdan, sözden anlamayan, birşey anlatamayan biri ile ne işin var...? Sana karşı dahi, ziyaretine gittiğin kimse saygılı olmalıdır. Durumu yukarıda anlatıldığı gibi birini ziyaret edersen; bülbüllerin ötüştüğü bahçeye konuk olmuş olursun ki, şerefine, değerine leke düşmeye, hoş halle ayrılarsın.

Bu hikmetli cümle, bize yolsuz kimseleri ziyareti engelliyor.

ZAHİDİN CAHİLİ

104 - Avamın zühdü,saptırıcıdır.

Cahilin ne zühdü olur, ne başka bir şeyi.... İnsan zühdü seçmesi için bir şeyler de bilmesi gerekir. Zaten cahil, ayak takımından sayılan derde kasavete gömülüdür, onun zühdü nedir ki..? Zorunlu olarak düştüğü belâya katlanacak. Böyle bir belâ için;

- Zühd...

Denebilir mi..? O kimsenin hali de zühde benzer mi..?

Onlar, o halleri ile, isteseler de bir yere varamazlar. Şayet onlar örnek alınırsa... örnek alanlar da öyle olurlar. Zira onlar, işin sırrını bilemezler. Ham ervahırlar. Cahillerdir. Onların sonları da kötüdür.

Sonuçta; eğer onlara, zahid gözü ile bakılır da örnek alınırlarsa... helak olmak işten değildir.

Bu hikmetli cümle bize şu öğütü vermektedir;

- Zühd, gani gönüllülük, daha çok elde olan bir şey içindir, yahut elde edilecek birşey için olmalı... Eline birşey geçmeyen, eline birşey geçmesi de mümkün olmayan cahilin zühdü olmaz, dikkat ediniz...

SEVGİLİ — ZİYARET

105 - Sevgiliyi ziyaret, sevgi tazeler...

Bakın bu manada şair ne demiş;

Sevgiliye git, ev gelse de sana dar,

Çevresini sarsa da örtü, perdedar.

Uzaklık seni almasın ziyaretten,

Seveni kim ziyaretten alıkoyar..?

Şair, bu şiiri ile bize şöyle seslenmektedir;

- Perdeler, perdedarlar arada engel olsa dahi, evin, evinden uzak bulunsa dahi sevdiğini yine ziyaret et!.. Eğer seven biri isen, bu uzaklık, seni ziyaretten engellemez. Nerede bulunursa bulunsun, seven sevdiğini daima ziyaret eder.

Ziyaret üzerine, bir başka şair de şöyle demiştir;

Aralık ziyaret et, şunun için,

Sık ziyaretler ayrılıklar için...

***Yağmura bak, çok olunca bıktırır,
Azalsa eller kalkar yağması için...***

Bu şair dahi bize seslenmekte, şöyle demektedir;

-Ziyaretleri azaltmalısın. Ziyaret artırırsan, ayrılık, yoluna düşer.

Hele yağmurun sık yağmasına bir bak, nasıl da bıktırır. Ama, aralıklı yağdığı, hiç yağmadığı zaman eller açılır, yağması için dualar edilir.

Üstte anlatılan manalara göre, ziyaret, ara sıra yapılmalıdır. Böyle olunca, bir arıza olmaz, dost ziyareti ise, sevgiyi tazeler.

Bu hikmetli cümleye göre, yapılan ziyaretler, bıktırmamalıdır. Ziyaretler ara sıra yapılmalı, ziyaretçi kendini aratmalıdır.

ISSIZ YERLER

106 - Dünyanın ıssız yerleri, belâlarla doludur...

Bu cümle için şöyle bir açıklama yapılmıştır;

- Zamanın değişik durumları, insanların cevherini açığa çıkarır. Cevher açığa çıkınca da, itibara değer ne varsa, belli olur...

Değişen zamanlarda, nefesine hoş gelmeyen bir olayla karşılasan, derde, eleme düşmeyesin, zira dünyanın her köşesi, her bucağı dertle, kederle, elemle sarılıdır, doludur. Dert çoktur, bir değil...

Şair şöyle demiştir;

***Derdim bir olsaydı, atardım onu,
Her dert, kalbimden bulmuştur yolunu...***

Bu şair, bize daha açık manası ile şöyle demektedir;

- Benim hüznüm, kederim bir olsaydı, elbette onu atardım, kovardım. Ne var ki, kalbime gelen herşey, bir dert, bir elem oldu...

ZAYIFLARI ZİYARET — TAVAZU

107 - Zayıfları ziyaret, tavazundandır.

Zayıfların, yoksulların, çaresizlerin Allah için ziyaretine gitmek tavazu alâmetidir. Tavazu ise, ibadetlerin, taatların en faziletlisidir. Getireceği mükâfat ise, çok yönlüdür.

Şimdi tavazu üzerine şairi dinleyelim, görelim neler söylemiş;

***Tavazu eyle ey genç, hemen her zaman,
Bu kaideyi koyan en zeki insan...***

Şöyle dedi İmam Ali Ebu Türab,

Niçin övünsün çamura çamur olan...

Bu şair de bize şöyle demektedir;

- Ey genç, hemen her zaman, her yerde, her işte büyüğü de, küçüğe de tavazu et!.. Bu özellik, akli başında, zeki insanın durumudur, şanıdır. Şunun için ki, Rehber-i Ahrar Haydar-ı Kerrar şöyle dedi; Allah ondan razı olsun.

Hemen her insanın aslı, en büyük kısmı topraktır. Toprak seviyesi birdir, bir toprağın diğer toprağa karşı övünmesi gereksizdir. Durum böyle olunca, insan kendini, haddini bilmelidir. Kendini bilmek ise, ilimlerin en şerefliisidir. Tercih edilen de bu olmalıdır...

BATIN SÜSÜ

108 - Batın süsü, zahir süsünden hayırlıdır.

İç zenginliği, mana zenginliği çok önemlidir. Mana zenginliği, daha çok kalbin süslenmesi ile olur. Kalbin süslenmesi ise, içinin marifet nurları ile dolmasına bağlıdır.

Dışın, yani; Zahirin, kalıbın süslenmesine gelince, önemsizdir, zira bugün var olsa da yarın yoktur.

Bu hikmetli cümle, bize şu emri vermektedir;

- Kalıbını bırak!.. Kalbine önem ver!..

Bu da şu elemektir:

Kalbin iki kapısı vardır. Bir kapısı hissedici kuvvetler, duygular âlemine açılır.. Bir kapısı da gaipler âlemine..

Sana uykuda açılan bu kapı nebilere, velîlere uyanıklıklarında da açılır., zira onlar kalblerini masivaden temizlemişler, külliyyen Hak Teâlâ hazretlerine mütveccih olmuşlardır.. Sende bundan nasipkâr olmak istiyorsan...

— Kalb yumuşaklığını zikir ehlinin sohbetlerine devamda ara!.

Ve..

— Kalb yalnız ALLAH için olacak gayrıya bakmıyacak..

ONİKİNCİ BÖLÜM:

«SİN»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

KÖTÜ ZAN

109 - Kötü zan, işi sağlama almaktır.

Kötü zan, her zaman iyi değildir.

Yalnız burada bahs olunan ZAN, bazı şeylerden şüphelenilmesi gerektiğini anlatmak istemektedir. Zira bir sakatlığa, bir kötü işe... karşı kötü zan beslemek şüphelenerek önlem almak iyidir.

Zira, dikkatli hareket edilerek, iş başından sağlam tutulursa iyi sonuç alınabilir.

DÜNYA SEVİNCİ

110 - Dünya ile sevinmen, aldanmadır.

Dünya ihtiyaçları gidermek içindir, ahirete hazırlık içindir, ona tam güvenip kalınması için değildir.

Şairin biri dünya üzerine şöyle demiştir;

Avuçlar gibi suyu dünyaya güvenen,

Avuçlar boşuna parmaktır hainlenen...

Şair, daha açık manası ile şöyle demektedir;

- İçindekilerin tamamı, çeşitli süsünden, geçici sünücü yeşilliğinden ibaret olan dünyaya güvenen, dayanan kimse, suyu avuçlayan gibidir... Elini açınca, avucunu boş bulur, zira parmakları ona hainlik etmiş, suyu aradan boşaltmıştır.

Sebatı, kararı olmayan dünya süsü ile neşelenip kalınmaz ki!.. Dünya ile sevinip kalmak, boşunadır, hiç uğrunadır. Bu durumda, dünyaya aldanmak olur ki, sonucu pişmanlıktır.

HUY KÖTÜLÜĞÜ

111 - Kötü huy o kadar vahşiliktir ki, ondan kaçmak zor...

Bir kimsenin cibiliyeti, tabiatı, huyu kötüyse... insana o kadar keder verir ki; zararından kaçıp kurtulmak mümkün değildir...

Nereye giderseniz, huyu kötünün belâsı sizi bulur!..

GİDİŞAT

112 - İnsanın gidişatı, sırrını anlatır.

İnsan, çoğunlukla niyetinde tuttuğu işin peşindedir. Öyle ise, insanın işine bakıp niyetini anlamak, sırrını çözmek mümkündür. Takındığı tavır, duruşu, davranışı, hemen her anlayış sahibi yanında insanı ele verir, iyi veya kötü halini anlatır.

SELÂMET

113 - İnsanın selâmeti, dilin susmasındadır.

Konuşmak, bazan iyidir, amma yersiz olduğu zamanlar da az değildir.

Bir yerde konuşmak tehlike arz edecekse... orada susmak yararlıdır. Gereksiz, yararsız yere konuşup başı derde sokmanın âlemi yoktur.

DİLİ KORUMAK

114 - İnsanın selâmeti, dili korumaktır.

Konuşurken, çok dikkatli konuşmalı, dili olur olmaz şeyleri anlatmaktan, söylemekten korunmalıdır. Şayet bir insan, kendi selâmetini, kurtuluşunu arıyorsa... onun için en önemlisi, gereksiz konuşmalardan dilini korumasıdır. Zira, çoğu zaman, insan dilinin belâsını çeker.

Derler ki;

- Bülbülün çektiği dili belasıdır...

EFENDİLER

115 - Cemaatın efendileri, fakihleridir.

Fakih, ona derler ki; hayrını, şerrini bilir, hayrı şerri de öğretir. Fakih, aynı zaman da ilim sahibi kimsedir. İlim sahibi ise, kendi cemaatı arasında üstünlüğü ile de tanınır. Kendisi nasıl üstünse, bir fakih, bir âlim de kendi cemaatını üstün etmeye çalışır. Zira, onlara hayrı şerri, yararlı şeyleri öğretir...

HUY KÖTÜLÜĞÜ

116 - Kötü huy, dostların başını döndürür.

Hele bir düşünün, yanınızda biri var... Huyu kötü mü kötü... Her ağzını açtıkça bir konuşur ki... Evlere şenlik!..

Bir de, böyle bir kimseyi yakınınız olarak düşünün!.. Onun yaptığı kötülüğü düzeltmek için kendinizden geçer, sarhoş olursunuz!.. Kötü huyun dostlukta, sohbet meclisinde yeri yoktur, dostluğu, sevgiyi hemen bozar...

ŞİKÂYET

117 - Zayıfların silâhı şikâyettir.

Zavallı kimseler, işlerini bir türlü becerip baş edemezler... Oldukları yerde gama kedere boğulurlar...

Kurtuluş simidi sanıp şikâyete koyulur, dertlerini dile getirirler.

TAVAZU

118 - İnsanın üstünlüğü, tavazudadır.

Burada anlatılmak istenen tavazu, bir yönü ile güzel muameledir, incelik, kibarlıktır. İnceliği, kibarlığı olan kimse, toplum içinde yüksektir.

Kaldı ki, güzel muamele, hoş alışveriş, insanlar arasında beğenilen bir şeydir, sahibi de beğenilen kimsedir.

Bu mana da şair şöyle demiş;

Ne rütbe-i mürtefi bünyaddır kasr-ı tavazu kim,

Riyaz-ı cennete nazare kabildir zemininden....

Şairimiz, burada tavazuu, hoş muameleyi, kibarlığı çok yüksek bir rütbe olarak gösteriyor. Tavazuun olduğu yeri de cennete benzetiyor.

Elbette, hoşluğun, tatlı geçimin olduğu yerde cennet hayatı yaşanır...

Tavazuu tercih eden kimse, eğer karşısındaki de kendisi gibi tavazu sahibi biri ise, nerede bulunursa bunsun, rahattır, huzurludur... Cennet de, rahat, huzur yeri değil mi..? Dünya cenneti bu kadar olur.

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

«ŞİN»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

İLİM

119 - İlimin ayıbı, verimsiz oluşudur.

İlim, verimli olmalı, faydalı olmalıdır. Eğer bir ilim, verimli değilse, faydası yoksa, bu, onun için bir ayıptır.

Bu hikmetli cümle için şöyle bir mana vermek yerinde olur;

- İlim sahibinin lekelenmesi, ilmin haysiyetini bozacak davranışlarda bulunması, uygunsuz yerlere girip çıkması ilim namına bir ayıptır.

Yani, bir kimse ilim sahibiyse ve bu ilmi kabiliyeti olanlara anlatarak onların da ilim sahibi olmasına vesile olmuyorsa kendisinde bulunan ilme zulüm eder.

Şayet ilmi paylaşırsa hem ilmi artar hem de ilminin zekâtını ödemiş olur. Bu hikmetli cümle, bize ilim sahiplerinin hallerine tavırlarına dikkat etmeleri gerektiğini anlatıyor.

İŞİN ZORU

120 - İşlerin en zoru, sürçmeden uzak olanıdır.

İşlerin yoluna gitmesi, rahatlıkla, bir sakatlık olmadan bitmesi gerekir.

Ne var ki, işi bu şekilde başarabilmek cidden zordur. Bu cümle için şöyle bir mana vermek de mümkündür.

- En zor şey, yapılan bir işe fitne, huzuru bozucu bir yenilik karıştırmamaktır...

Bu hikmetli cümle, bize şu hususu anlatır; Bir iş yaparken, ne getireceğini, ne gütüreceğini iyi düşünmek...

CENNET

121 - Cennet talebinde kolunu sıva.

Cenneti elde etmek öyle kolay değildir, özellikle iyi yolda, ibadette, taatta çalışmak, yorulmak gerekir. Zira, üstün birşeyi elde etmek için üstün çalışma ister.

Öyle ise, bu âlemde çalış, çabala ki, öbür âlemde üstün şerefe nail olasın, aradığını bulasın.

Bu hikmetli cümleye şöyle bir mana vermek de mümkündür;

- Cehalet zulmetinin uzaklaşması için çok gayret et!.. Cehalet zulmetinden uzaklaşırsan, ferahlık, şadlık senindir.

Bu hikmetli cümle için şöyle bir mana vermek de mümkündür;

- Yüce Yaratan'ın rızasına kazanmak için, bu rıza ile cennete kavuşmak için cennete meylini artır, Yüce Hakk'ın rızasını kazanmak için akıllıca çok çalış!.. Böyle bir gayret sonundadır ki; arzuna nail olabilirsin...

Yine bu hikmetli cümle için, şöyle bir mana vermek de mümkündür...

- Gönül almak hususunda bolca cömertlik et ki, izzetle, üstünlükte muradına nail olasın...

CİMRİLİK

122 - Zenginlikte cimrilik cezadır...

Zenginlik bir kimse, malı ile cömertlik ederse, malının hayrını görür, malı ile itibar sağlar. Şayet zengin olan, cimrinin teki ise vay haline!.. İtibardan, şereften düşük biri olarak tanınır. Böylesinni zenginliği neye yarar ki..?

Cimri zengin, hiçbir zaman övülmez. Yerilir, kötülenir, hicvedilir.

MARİFET

123 - Marifetten bir parça, çok amelden hayırlıdır.

Bu hikmetli cümlede geçen;

- Marifet...

Kelimesi şu demeğe gelir;

- İyiyi, kötüden ayırd edebilmek...

İşte, sahibini iyiyi, kötüden ayırd edecek derecedeki bir anlayış, mutlaka iyi sonuca ulaştırır. Marifet, bir yönüyle ile cehaletin kalkmasıdır. Resullullah Efendimiz Hazret-i **Muhammed Mustafa** bir Hadis-i Şerifin de şöyle buyurdu. Allah ona salât ve selâm eylesin.

- **«Eğer beraberinde az amel varsa, ilim sana faydalı olur. Beraberinde cehalet varsa, amelin çoğu da sana yararlı olmaz.**

Bu Hadis-i Şerifin de delâletine göre; anlayışla, bilerek yapılan az amel faydalıdır. Ancak, bilmeden, anlamadan yapılan çok iş, faydadan uzaktır.

İHTİYARLIK

124 - İhtiyarlığın, ölüm habercidir.

Günler sayılı, değerli...

Öyle ise, sayılı günleri değerli işlere harca...

Günler gelip geçtikten sonra, ne hayılanmanın faydası olur, ne de hasret çekmenin...

İhtiyarlığın bir belirtisi olan saçının, sakalının ağırdığını gördüğün zaman derhal hayırlı işlere koş, biraz da elini çabuk tut!..

Şunu unutma ki, kocayıp ihtiyarlanan, vefat edeceğinin sana haber vermektedir.

KUR'AN OKUMAK

125 - Kalblerin şifası, Kur'an okumaktır.

Bu manada, bir Hadis-i Şerif de vardır, **Enes b. Malik** rivayet etmiştir.

Kur'an okumak bozuk kalbleri ıslâh eder, yaramaz, akla yatmayan işlerden sapık

nefisleri alır. Bu yolla insan, selâmete çıkar.

Resulüallah Efendimiz Hazret-i **Muhammed Mustafa** bir başka Hadis-i Şerifinde dahi aynı manayı anlatmıştır, **Allah ona salât ve selâm eylesin.**

Anlatılan manalara göre, Kur'an, dünya ile aldanıp kalan mağrur, katı kalbleri uyarıcıdır, sağlık ve afiyettir.

Sonra Kur'an'da güzel öğütler, hikmetli sözler, güzel sıfatlar, ibretli hikâyeler vardır.

Kur'an'ın fesahati, belagatı da ayrı bir özellik taşır.

Okunduğu zaman kab sükûnet bulur, manadan yana arzulara erilir...

Bu arzulara ermenin sonu da selâmete, afiyete çıkar. Kalb aradığını bulur, ruh meramına nail olur.

CİMRİ ZENGİN — CÖMERT FAKİR

126 - Cimri zengin, cömert fakirden daha fakirdir.

Mal biriktirme sevdasına düşüp onları elde tutma yolları ile meşgul olan işi bozuk zenginin aklı artık iyiyi, kötüyü seçemez olur... Onun her hali artık bir ziyandır. Bu mana da Hafız-i Şirazî şöyle demiştir.

Hazinedar, miras yiyenler mahrumlar,

Saki, çalgıcı, def, neyden bu fetvalar...

Buna göre zenginlik zilleti, kalb âleminde hoş halli olan yoksul yiğitin zilletinden daha kötüdür.

ÜLFET

127 - Ülfetin şartı, külfeti terktir.

Arkadaşlar, dostlar arasında, arkadaşlığı, dostluğu pekiştirmek için külfeti kaldırmak gerekir. Elde edilen şeylerin hayırlısı, yararlısı olan iyi-bir geçim sonunda insan üstünlük kazanır. Dostluk, öyle sağlam bir kaledir ki; onunla zalimler savılır, düşman def edilir. Pek çok gayelere, dostlar sayesinde erilir.

Nitekim, şairin bir bu manayı şöyle dile getirmiştir.

İnsan var olur ancak arkadaşlarıyla,

İnsan tutar elleriyle, parmaklarıyla...

Koparılan ellerden gelir mi bir hayır,

İnsan ne yapabilir koparılan kollarıyla...

Şairimizin anlatmak istediği daha açık mana şudur;

- İnsanın dünya hayatında yardımlaşması, bir nimete kavuşması, rahata ermesi, asayiş düzeni ancak dostlarıyla olacaktır.

Nitekim, elin birşeyi tutması ancak bilek gücüyle olur. Bir kimsenin ki, eli kesilmiş, bileği kopmuştur... ondan hayır gelir mi...? Buna göre ülfetin, arkadaşlığın alâmeti; insan kalbini illetlerden, arızalardan temizleyip kendisini resmiyet kurallarından kurtarmasıdır.

Zorluktan, meşakkattan kurtulmadıkça, arkadaşlık, dostluk pek ilerlemez.

ŞERLİ İNSAN

128 - Şerli insan, insanların çekindiği insandır.

Zulüm, azgınlık kötüdür, bunları yapan insan da insanların kötüsüdür.

Ancak, onu savacak oklar vardır ki, **mazlumun yakarışıdır...**

Bu mana bir şiir de şöyle dile gelmiştir;

Azdı, azgını bekliyor oklar,

İçe işleyen iğneler onlar...

Kırık kalbiyle Allah'a duâ,

Eden ellerdir seherde onlar...

Bu şiirin daha açık manası şudur;

- Sonunda pişman olursun, ettiğine nadim olursun...

Bunun için zulümden sakın!..

Şunun için ki, azgınlığı, zulmü bekleyen oklar var... O oklar, insanın içine öyle işler ki, iğneden daha tesirlidirler.

O oklar, mazlumun yakarışıdır ki, dualarının makbul olacağı vaad edilmiştir. Bu âlemin yaratıcısına seher vakitlerinde, âbidler tarafından yalvarılır, yakarılırsa... işte o zaman, zalimin hali perişandır.

Kahrolsun gönül inciten kötü insan,

İncinen gönlü nasıl onarsın insan!..

Üstteki beytte de anlatıldığı gibi, zulüm, nefreti, vahşeti doğurur... Öyle ise nefsini zulüm ve sataşmalardan al!.. Bu gibi huylar, halkı kaçıır.

Hiç kimseye zulm etme!.. İyilik et ki... dara düştüğün zaman, herkes sana yardıma gelsin...

Sonra, zulmetmez...ona buna sataşmazsan... makamın da kalırsın, rütben yükselir.

Şunu hiç unutma!.. Halkı nefret ettirip kaçırın huyalırn başında azgınlık gelir, bu sıfatların sahibinden herkes kaçır.

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM:

«SAD»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

DOĞRU SÖZLÜLÜK

129 - İnsanın doğru sözlü oluşu, kurtuluşudur!..

İnsan, her zaman doğruyu söylemelidir, ömürsüz yalana sapmamalıdır...

Buna göre, bu hikmetli cümlenin daha açık manası şu olur;

- İnsanın doğru olması, özünden, sözünden sadakat kokusu gelmesi, tüm zorluklardan kurtuluşu sayılır.

Bu manada, Mahmud Verrak şöyle demiştir;

Sadakat hep kurtarır sahib alanı,

Rabbına yaklaştırır kulu olanı...

Olamaz insan için daha ağırı,

Diline uğursuzu vardır yalanı!..

Evet... bu şiir dahi, yalanın kötülüğünü, doğruluğun iyiliğini anlatır.

Buna göre; doğru sözlü olanın geleceği kurtuluştur. Her kulu da, Rabbına yaklaştıran doğru sözlü olmaktır.

Ve... bir kimsenin dilinde yalan varsa, ondan daha ayıplısı yoktur.

ORUÇ

130 - Bedenin sağlığı oruçtadır.

Bedenin içinde bulunan hayat birikintilerin gitmesi, erimesi, sene boyu çalışan midenin bir ayının gündüzleri dinlenmesi için oruç tutmak gerekir. Gerek bedende ki hayat birikintilerin erimesi, gerekse midenin dinlenmesi, sağlık için önemlidir.

Resulüllah Efendimiz Hazret-i Muhammed Mustafa, bir Hadis-i Şerifin de şöyle buyurdu; **ALLAH** ona salât ve selâm eylesin.

«Bedenin zekâtı oruçtur.»

Buna göre, oruç tutanın bedeni maddi, manevi temizlenir.

Bir başka Hadis-i Şerif te ise, oruç üzerine şöyle buyuruldu.

«Oruç tutunuz, sağlık bulursunuz.»

Buna göre, bize verilen emir şudur;

- Oruç tutunuz. Oruç tutarsanız, vücudunuz, ruh yapınız sağlığa, afiyete kavuşur.

Buna göre, oruç tutmak, vücudun sağlığı, afiyetidir.

Bu hikmetli cümle için şöyle bir mana vermek de mümkündür;

- Yaşlı kimsenin, ihtiyarın âfiyeti, kendisine yaramayan gereksiz meşguliyeti terk etmektedir.

SABIR

131 - Sabrın zafer getirir.

Dünyanın derdi, mihneti bitip tükenmez. Bunun için bir zorluk içine düştüğün zaman, sabra yaslan...

Sabır üzerine şair şöyle demiş;

Sabır pek iyi, pek güzel dünyanan,

Hakk'ın katında kurtarır sızidan...

Sabra sarılan olsun ölü gibi,

Onun, elleri bağlıdır sağlamdan...

Bu şiirin daha açık manası şudur;

- Allah katından gelenlere karşı kulun sabırlı olması, dayanma gücü çok güzel bir özelliktir. Onun için çok güzel bir karakterdir ki, o zaman kul ne sızlanır, ne de ağlar...

Bir kula, elem veren bir belâ geldiği zaman ne çabalayıp ortalığı dağıtacak şekilde bağırmalı, ne de ellerinde birşey olmayan çevresinde ki zavallı kimselere dert yanmalıdır.

Her kim bir belâyâ duçar olursa, ölmüş gibi ellerini bağla-malıdır. Böyle eden kimse, hiç kopmayacak olan sağlam bağa tutunmuş olur. Kısacası; sabreden kimse, en kısa zamanda kurtulur... Sabır üzerine; Kur'an'da 46. sırayı alan Ahkaf suresinin 35. âyetinde şu emir geldi.

«Sabırlı ol, nitekim, ülülazm peygamberler de sabrettiler.»

Buna göre, olaylar karşısında sağlam, dayanıklı olmalı... Şunun için ki; işin sonunda üstünlük elde edile...şenlik gele... ferahlık buluna...

GECE NAMAZI

132 - Gece namazı, gündüzün aydınlığıdır.

Geceleri kalkıp ALLAH rızası için namaz kılmak, çok çok güzeldir. **Büyükler hep gece namazı kılmışlardır.**

Gece kılınan namazlar, gündüzleri için bir nur olup insanın yüzünde parlar.

Şu mısra bunu güzel anlatır;

Karanlık gece aydınlık yüzün sabahıdır, ümidim bu...

Şu emir de, gece ibadetinin önemini dile getirmektedir;

- Hayat suyunu gece karanlıklarında ara..?

Dünya, dertlerin, kederlerin yeridir... Buna göre, dünya işlerinin sonu ne olursa olsun, hasretle pişmanlıkla biter. Öyle ise, dünya da pişmanlık duyulmayacak işleri yapmamak gerekir.

Bir Hadis-i Şerifte buyurulan;

- «Dünya, âhiretin ekim yeridir.»

Hükümünün gereğine göre hareket etmeli ki, ikinci hayat olan öbür âlem de mahsul bol

ola da mutluluk meydana gele...

SÜKÛT

133 - Bedenin yararlı olması, sükûttadır.

Dil, zaman zaman hedefini kesen kılıç gibi olur. Bu durumu iyi anlayan kimseler, özellikle ömrü tecrübe dolu olanlar şöyle demişlerdir;

Hilim süstür ehline, ömrün hakkına,

Hilim onda âdettir, bakın huyuna...

Şayet susmak değilse onda nedamet,

Korur onu, selâmettir çıkar yoluna...

Bu şiirin ifade ettiği daha açık mana şudur;

-Yemin olsun ki, hilim, hilim sahibinin zinetidir, ağırlığıdır. Ama bu hilim, ne pişmanlıktan, ne de acizlikten olmalı... Asıl makbul olan hilim, susmak, öfkesini yerine getirmeye güçlü iken olan hilimdir, susmaktır.

Susmak da aynı şekildedir. Biri konuşur... konuştuğunun zararı görülünce susar. Böylesinin susmasında ne yarar olur. Zarar meydana gelmeden susmalı ki, iş önem kazansın.

Bu cümle için şöyle bir mana vermekte yerindedir;

- İnsanların, zamanla meydana gelen bazı olayların sarsıntısından kurtulmaları, hoş bir hale kavuşmaları susmayı, yersiz konuşmayı terk etmelerindedir.

DİLİ KORUMAK

134 - İnsanın yararlı hal alması, dili korumaktadır.

Bu hikmetli cümleyi, bir şiirle açalım;

Dilini koru ey insan,

Sokmasın seni o yılan...

Kabirde dilden çok ölen,

Korkarlar ondan çok insan...

Bu şiir daha açık manası ile şu demeğe gelir;

- Ey insan, diline sahip ol!.. Onu koru!.. Zira, o çok tehlikeli bir ejderhadır... Dil yüzünden kabirde nice ölen kimseler var... Bu yüzden, nice kahraman kimse, onunla karşılaşmaktan korkar.

Buna göre, dilin âfeti çoktur.

İnsan, zamanı âfetinden korunup insan kendi emellerine nail olması için dili dikkatle koruması, kollaması gerekir.

Bilhassa konuşurken, dili kaygan konuşmaktan, hatadan saklamak gerekir.

Bu manada, şairin biri de şöyle demiştir;

Hikmetle yarattı Hak dil ü canı,

Gizledi her uzva bir yarayanı...

Görünmez olsaydı zor yanı dilin,

Olmaz di ağızlar onun zindanı...

Bu şiir de, dilin tehlikesini anlatır, önemle üzerinde durulması gerekir.

Ve büyüklerden bir başkası da şöyle demiştir;

Mecliste arif ol kelâmı dinle!.

El iki söylerse sen bir söyle!..

El ariftir seni yoklar...

HAYIRLI KİMSELER

135 - Hayırlı kimselerle sohbet et!.. Şerlilerden yana güven içinde olursun...

Suret güzelliği yetmez, bir de mana güzelliği, huy güzelliği gerekir. Huyunu güzel edip hayırlara sahib olursan, artık şerliler sana yaklaşamazlar. Bu da iyi kimselerle arkadaş olmaya bağlıdır.

Üstteki manada, bakın şair ne demiş;

Hiç fayda eder mi güzelliği suretin,

Olmazsa yolunda dürüstçe gittiğin...

Güzelliği delil saymayasın mertliğe,

Her kalaylı demir olmaz ki Yemen'in.

Bu şiirde ki daha açık mana şöyledir,

- Şayet gayeler, maksatlar kötü ise, güzel yüzün gençlere bir faydası olmaz. Bundan ötürü, yüz güzelliği kerem, mertlik alâmeti olarak kabul etmeyesin. Şunu hiç unutmayasın ki, her kalaylanmış demir, yemen işi ayna olamaz.

Bu eser de 46. hikmetli cümle olarak geçen;

- İnsanın arkadaşı, kendisi gibidir...

Hükmünün bir icabı olarak, arkadaşlarına da dikkat et!.. Eğer arkadaş olacaksan, güzel sıfatlı kimseleri seç, karakter sahibi kimselerle arkadaş ol!..

Bu manada şu beyt de güzeldir;

Sonsuz hayat müttakinîn ölümü,

Yaşar kimi de kalblere gömülü...

Bu beytin düz yazı ile açık manası şudur;

- Kurtarıcı fazilet duyguları ile dolu, manada süslü kimselerin ölümü sonu olmayan bir hayattır, onun için asla tükenmek yoktur. Şu da bir gerçektir ki, bazı kimseler, halk arasında ölmüş oldukları halde yaşarlar. Dillerde, her zaman onların güzel huyları, sıfatları anlatılır. Böylece onlar zay olmazlar, yaşar giderler.

Şayet dürüst kimselerle oturur kalkar, hayırlı kimselerle arkadaş olursan, kötü fikirli kimselerin şerrinden emin olursun, sonun da iyi gelir.

CAHİL

136 - Cahilin susması, örtüşüdür.

Bazı cahiller, konuşmakla kendilerini ele verirler, bazıları da susmakla... Her halde bir cahil için susmak daha iyidir.

Şu masra bu manada güzeldir;

Herkesin kavli delildir kendi mikdarına...

Bu mısra, daha açık anlamı ile şu demeğe gelir;

- Her kim ne konuşursa, o konuşmasında kendi değerini, mikdarını, ölçüsünü göstermiş olur.

Buna göre, maarif güzelliğinden yana nasibi olmayan kimselerin susması, onlara göre bir idrâk sayılır bir kavrayıştır.

Şayet birşey bilmeyen kimse susarsa, bu, onun için haddini bilmektir. Haddini bilince de elem veren şeylerden kurtulur.

Büyüklerden birisi bu mevzuya binaen şöyle demiştir;

Arifin hali seyrân...

Alim'in hali kelâm...

Kâmil'in hali sükût...

Cahit'in hali inat...

Ahmak'ın hali lak, lak.

Sen sen olda bu hikmetli sözlerden hissene düşeni ali..

AKRABA ZİYARETİ

137 - Akraba ziyaretine git, sana hışmı kırar.

Bu hikmetli cümle, şu ilâhî emre işarettir.

- «**Ey Ademoğlu!.. Rabbından çekin!.. Ana babana iyilik et!.. Akraba ziyaretine git!..**

Bu işleri yaparsan, ömrün bereketi artar, kolay işlerin daha kolay olur, darlık durumun da üzerinden kalkar...»

Üstteki cümleler, Tevrat'ta geçmiştir, biraz daha açınca manası şu olur;

- Ey insanoğlu, kendinedikkat et!.. Hata işleyeceğin zaman, Rabbından çekin!.. Ana babana daima iyilik et!.. Uzak olsalar dahi, akraba ziyaretine git!.. Şayet gidecek durum yoksa, mektuplaş.

Bütün bu sayılan işler iyi işlerdir. Bunları yaptığın takdirde, ömrünün hayrını, bereketini görürsün... İşlerin kolay ise, daha kolay olur, şayet zor işlerde isen, onlar da senden uzaklaşıp gider.

Aynı manada, Resulullah Efendimiz Hazret-i Muhammed Mustafa (s.a.v.) bir Hadis-i Şerifin de şöyle buyurdu; Allah ona salât ve selâm eylesin.

- «**İyilikten yana yapılacak işler, kötü işlere çarpılmaktan insanı korur.**

Verilen gizli sadaka, Rabb'm gazabını söndürür.

Akraba ziyaretleri dahi, ömrün bereketini arttırır...»

Bu Hadis-i Şerif için verilecek daha açık mana şudur;

- İyilik etmeye çalışınız!.. Zira, yapılacak iyilikler, kötülüğe götüren, helake çıkaran

yerden insanı korur.

Kimsenin görmediği gizli sadaka ise, Yüce Rabb'in azabından kurtarır. Yani, dünyada ve âhirette incek belâyı def eder.

Akraba ziyaretine gelince, ferahlıkla, şadlıkla vakitleri geçirir, ömrü uğurlu, bereketli eyler. Öyle ise, her zaman olmasa bile, ara sıra akrabayı ziyaret et ki, sana gelecek sıkıntılar gide, hoş halde yaşayıp gidesin...

DİN — TAMAH

138 - Dinin yararlı oluşu vera' halindedir, fesadı ise tamahtadır.

Bu hikmetli cümlede geçen;

-Vera'...

Kelimesi şu manayadır; Şüpheli işlerden sakınmak...

Gidişatı güzel, tedbirleri iyi olan kimselerin, teşebbüslerinde kötü durumlardan kurtularak selâmet sahiline şad şen olarak çıkmaları çirkin durumlardan sakınmalarına bağlıdır.

Ondan sonra da, sürekli güzel vasıfları almaları, korumaları gerekir.

Dindar, vasıfları iyi olan kimselerin, sonunda iyilik bulmaları da, özellikle tamahtan kaçınmalarına bağlıdır.

Tamah, bir yönü ile hırs, herhangi bir şeye aşırı düşkünlük sayılır. Hırs üzerine bakın, şair ne demiş;

Uyunca hırsına, olursun köle,

Her alçak durmadan düşmüştür peşine...

Bu beytin daha açık anlamı şudur;

- Tamahına, hırsına kapılır da peşine düşersen, sonun iyi olmaz. Şunu unutma ki, tamahın daima senden talep edeceği kötü şeylere köle olursun. Bunun sonu ise, hakir, zelil olmaktır.

Durum, üstte anlatıldığı gibi olunca, aşırı arzuyu bırakmalısın. Şayet aşırı arzuya kapılır...olur olmaz şeyi...aşırı bir şekilde istersen, artık ne iyiyi, ne de kötüyü ayırd edebilirsin...

ONBEŞİNCİ BÖLÜM:

«DAD»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

RIZIK

139 - Hemen herkesin rızıkına Allah kefil olmuştur.

Hemen herkesin rızığı, Allah tarafından verilir, buna inanmak gerekir. Esas olan budur, maddi sebepleri yaratan da «O» dur.

Bu manada şairi dinleyelim, görelim ne demiş;

***Ukulun des-i tedbiri yetişmez kesb-i i erzaka,
Anınçün eblehi merzuk görüsün evc-i ikbalda...***

Şair, daha açık manası ile şöyle demiştir;

- Akılların tedbir eli, rızıkları çalışıp elde etmek için yetişemez. Bundan ötürü, ahmakın tekini görürsün ki, en yüksek yerde uçuyor, rızığı da olabildiği kadar boldur.

Durum, yukarıda anlatıldığı gibi olunca, ciddi çalışman, önem vermeyen birşeyi istediğin şekilde elde etmekte yararlı değilse, gönlünü incitme, içinde bir eziklik olmasın.

Bir başka şair de şöyle demiştir.

***Genel sofrası onun bu yer,
Ne dost, ne düşman herkes bol yer...***

Rızıklar, Yüce Allah'ın emri ile taa, ezelden tayin edilmiştir. Buna göre, sana tayin olunan nasibin neyse gelir.

Şunu hiçbir zaman unutma!..

- Yüce Yaratan, hemen herkesin nasibini kısmetini üstüne almıştır.

DOST

140 - Dostun vuruşu daha acıdır.

İnsan, dostu ile olabilir, huzur sevinir. Bu nedenle, dostun darbesini yemek zor gelir, zira güven duyulan odur. Güvenilen dağlara kar yağarsa durum kötüleşir.

Bu mana da bir şairi dinleyelim;

***Dünyayla dünya adamı insanlar,
Zamanla dönüp duranlar hep onlar...
Sayarlar dünya dostunu, tükezlerse,
Olumsuz yönde bırakıp da kaçarlar...***

Şair bu şiiri ile, daha açığı şöyle demek istemiştir;

- Günün getirdikleri ile, zamanla yurt yuva kuranlarla, varlıklı kimselerle insanlar arkadaş olurlar, dost olurlar... Günün birinde, işler ters dönerse...onlar da hemen ters dönerler, birgün önce dostluk yüzü gösteren onlar olmazlar. Biri dünya adamı ise, ona

saygı gösterirler, başkaları onların gözünde adam sayılmaz.

Aradan zaman geçer de,onların arzusu hilâfına felek bir sıçrama yaparsa... onlar da hemen düşkün dostu bırakırlar, başka tarafa atlarlar... Sanki yurtlarında yumurta sepeti mi var...? Sakatlıklar, zorluklar zaman zaman çıkabilir. Bu durumda olan işler, arzu edilenin hilâfına olur ki; dost görünen döne kimseler...hemen kaçarlar.

Bunlar arasında gerçek dost sanılan kimseler kaçınca, asıl incinme bundan olur.. Ki, bu acı da başka acılara benzemez.

HELÂL YEMEK

141 - Kalbin aydınlığı, helâl yemekle olur.

Kalb, ilâhi feyzin, hayatın kaynağıdır. Onun ilâhi nurları tam alıp parlaması eksiksiz yapılan ibadetlerle olur.

O ibadetlerin ayrıntıları arasında, helâl yemek gelir ki; kalb huzuru için çok önemlidir.

DİL YARASI

142 - Dil yarası, kılıç yarısından daha acıdır.

Bir şair, bu manada şöyle demiştir.

Sarilabilir açtığı yaralar kılıçların,

Sarılmaz hiç açtığı yaralar o lafların...

Şairin bu deyişine daha açık mana verirsek şöyle olur;

- Mızrak, ok, kılıç yarasına elbet bir çare vardır, sarılır, ilâçla iyileştirilir.

Fakat, dille açılan gönül yarası hiç bir zaman iyileşmez, gün gün daha da acı verir.

Özellikle, yerli yersiz konuşmayı, kalb kırmayı alışkanlık haline getiren kimselerin ağızlarından çıkan sözler, gönül ehli kimseler için o kadar incitici olur ki, ömür boyu sürer...

Şairi dinleyin ki, dil için ne demiş göresiniz;

Kurtulmak olaydı dilin bozgunundan,

Kurtulurdu o, ağız zindanından...

Anlatılanlar da gösteriyor ki, Dil yarasını iyileştirme çaresi zor bulunur.

ŞERLİLER

143 - Şerlilere dayananlar sapıtırlar.

Bu hikmetli cümle, bir yönü ile şu Hadis-i Şerifin açıklamasıdır.

- «Bir kimse, bir zalime yardım için yürürse... Hem de onun zalim biri olduğunu bile bile, İslâm Dini'nden çıkar.»

Burada;

- «İslâm Dini'nden çıkar.»

Buyurulmasının bir yorumu şöyle olabilir;

- İslâm Dini, emirler dizisidir. Her haklının hakkını alması dinidir. Haksızlık, zulüm İslâm Dini'nde yoktur. Şayet bir Müslüman zulüm yönüne gider, zulüm etmez de, bir zalime zulmü için yardım ederse... İslâm Dini'nde en önemli bir esası yıkılmış olur. Bu durumu ile,

islâm Dini dışındadır.

Şu şiir de yine zalim, zulüm üzerinedir, okuyalım:

Asla zalim olma iktidarında;

Zulüm pişman eder seni sonunda...

Sen uyusan dahi mazlum uyanık,

İlenir sana da ALLAH uyanık...

Bu şiiri biraz daha açtığımız zaman manası şöyle olur:

- Gücün yetse de zulüm etmeyesin. Sakın ha, kimseye sataşma, hak yeme, ah alma!.. Böyle bir davranışın sonu pişmanlık olur.

Sen zulüm eder uyursun, ama zulme uğrayan uyumaz, sabahlara kadar sana ilenir...

Yüce ALLAH'da her şeyi bilir, mazlumun yakarmasını, sana ilenmesini de görür...

Mazlumla Yüce HAK arasında perde yoktur... onun yardımına yetişir, seni perişan eder.

Üstteki açıklamalardan sonra, bu hikmetli cümlelerin manasında şöyle diyebiliriz;

- Hali, davranışı bozuk, tavırları kötü kimselerin arzularını yerine getirmeye çalışan kimseler, doğru yoldan ayrılmışlardır. Sonraları da hasrettir, nedamettir.

DİNİ DÜNYAYA SATMAK

144 - Dini dünya ile satanlar saptılar.

İslâm Dini, insanın sonsuz hayatını sağlar, dünya ise, geçicidir. İnsanın, sonsuz hayat sağlayan bir şeyi verip geçici şeyi alması akıl kârı değildir. Bu, doğru yoldan sapmaktır.

Şairi dinleyelim;

Dünyadan, dünyadakilerden kötülük koklamak,

Eskilerden kalma sayılır işin sonuna bak...

Daha açığını isterseniz, şair şöyle diyor;

- Bu dünyadan, bu dünya içindekilerden kötü, musibet işleri koklayıp durmak çok çok eskilerden bize kalan alışkanlıklardır. Onların nasıl şeyler olduğunu bilip anlamak için getirdikleri sonuca bir göz at!..

Bu dünyayı, insanları inciten, ısırap öldüren bir yılan bilmeli. Böyle bildikten sonra insan için sonsuz hayat kaynağı olan dinle değiştirmemen.. Böyle birşey yapan kimse, elbette işin sonunda ne yapacağını şaşırır, hiç bir işe yaramaz, hiç bir iş yapamaz. Zira, sermayeyi bir hiç uğruna vermiş, bitirmiştir.

Kaybetmekten korktuğun şeyin,

Varlığında bil kıymetini...

Şimdi de bir başka şairi dinleyelim;

Şaştım hidayeti sapıklığa satana,

Daha şaştım dini dünyaya satana...

Daha şaştım şuna ki, verdi dinini

Başkasına dalsın diye dünya tadına...

Gerçekten şaşılacak iş... Bakın şair, daha açık olarak ne diyor;

- İşin sonu bilindiği halde, doğruluğu sapıklıkla değiştirene şaşıyorum. Dinin verip dünyalık kapana daha da şaşıyorum... Böylesi, gerçekten olmaması gereken bir davranıştır.

Üsttekilere bakarak, daha çok şaşırdığım da şu ki; biri var, kendi dinini verir...başkalarına dünyalık kazandırır... Ya böy-lesinin aklına ne demeli!. Belki de bu, en büyük ayıptır.

145 - Kalb darlığı, el darlığından daha zordur.

Açıklamaya bir şiirle başlayalım;

Ağardı saçım, zaman başı ağarmadı,

Dünyaya dalan, derde kedere daldı...

Şair, bu şiiri ile saçının, sakalının ağardığını, kocadığını anlatıyor, fakat, zamanın henüz yaşanmadığını anlatıyor.

Şunda hiç şüphe yoktur ki, Dünya hırsına dalan kimsenin ne derdi biter, ne de elemi, kederi...

Şimdi bu hikmetli cümlenin açıklamasına geçebiliriz;

- Murada nail olma düşüncesi ile feyiz yeri olan kalbin, bir murada nail olması için çektiği sıkıntı, parasızlık, maddî geçim dolayısı ile elin darlığından daha da zordur. Zira, kalbin daralıp perişan olması, sonsuz hayatı kaybettirebilir, dolayısı ile elemi, kederi daha da zordur.

DÜNYA —ZAHİD

146 - Kendisini istemeyenlere dünya daralır...

Elbette, Dünya sevgisini istemeyenlere daralır... Zira, Dünyanın bolluğu, Dünyayı isteyenler içindir... amma her hal ü kârda isteyenler içindir. Meşru şartlar altında Dünyayı isteyenlere Dünya pek yüz vermez.

Kalbleri, zühd, salâh nurları ile dolu olan kimseler, aydınlığı, susus kısa süre için kalıp giden Dünyayı pek istemezler. Bunun için de, onlara Dünya darlık yüzü gösterir.

Bu hikmetli cümle için şöyle bir mana da vermek de mümkündür.

- Dünya süsleri için birbirlerine düşmanlık eden şerli kimseler Dünyaya sarılırlar. Onlar Dünya'ya öyle sarılırken, arada bir düşmanlık, kin olmadan Dünyalık isteyen kimseler, Dünya'da kendilerine kolay kolay yer bulamazlar.

Bu hikmetli cümle için verilecek bir başka mana daha var ki, onu da şu şiirle açalım;

Nefis, dönmez azgın halinden,

Şayet tutan yoksa elinden...

Şu şair daha açık manası ile şöyle demektedir:

- Nefs-i emmare, azgınlığa, Dünya isteklerine devam edip gider... Sebeplerine iyi tutunmuşsa aradığını da bulabilir. Tedbirsizlik edip Dünyayı elden kaçıranlar, bir şiire göre şöyle derler;

Bozuldu zaman, fesat doldu;

Bozulma di zaman onlar bozdu...

Bunda zamanın ne gibi bir suçu var..? Zamanı bozan onlar. Tedbir olmayınca zamanın nimetlerinden faydalanmak zordur, bu yüzden dünyalığı azalanlar darda kalırlar.

Hâsılı: Bir kimse Dünyayı, Dünyalığı isterken sebebine tevessül etmez, Dünyadan kaçarsa... Elbette Dünya ona birşey getirip vermez, hatta Dünya ona darılır bile...

147 - Eli darda olanın kalbi sıkışır...

Bu hikmetli cümlelerin açıklamasına bir şiirle başlayalım;

Dayan Rahman'a bütün işlerde,

Taleb işinde kalma geride...

Duy ki, Meryem'e emretti ALLAH,

- Dalı silkele düşsün meyveler de...

Düşer meyve isterse silkmeden,

Lâkin rızıklar sebab içinde...

Bu şiire daha açık mana şudur;

- Ey gönül, ey akıl sahipleri, bütün işlerinizde Rahman Allah'ın rahmetine sığının, «O»na tevekkül edin.

Zira, tüm şeyleri çekip çeviren Yüce Hak'tır.

Ancak, acizlik içinde kalarak bir gün bile istemekten, talepten, teşebbüsten uzak kalma!..

Bu âlemi yaratan Yüce Zat'ın hikmeti odur ki; Bu âlemin her işi bir sebebe bağlı kala...

Sebebe yapışmak, bu nedenle tevekküle engel değildir. Hele bir bak, Yüce Hak, Meryem'e, Kur'an'da 19. sırayı alan Meryem suresinin 45. ayetinde şöyle buyurdu;

«Hurma dalını kendine çek de salla, sana taze hurma düşecek...»

Şayet dalı sallamadan hurma düşürmeyi murad etseydi, ona da gücü yeterdi.

Ne var ki, hikmet iktizası, her gelen rızık, bir sebeble gelir.

Burada anlatılan duruma göre; sebeplerine yapışıp istediğine ulaşamayan kimseler geçim darlığına uğrar, sıkıntı çekerler.

Dolayısı ile, İslâm evi olan gönül yuvası daralır, bunalır. Bununla da kalmaz, şeytan gelip ona çeşitli vesvese verir, dinden imandan bile çıkarır... ALLAH korusun.

ON ALTINCI BÖLÜM:

«Tı»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

ALLAH'A GÜVENMEK

148 - Allah'a güvenenlerin vakti hoş geçer.

Bu hikmetli cümleyi, bir şiir ile açıklayalım;

Mutasarrıf odur eşyada tamam,

Ne havas arada herkiz ne avam...

Bahr-i efkâra düşüp çekme emek,

Nükte-i çun ü seradan el çek...

Kesmiş atmıştır anı etme cedel,

Tiyğ-i lâyüs-'el amma yef'al...

Bu şiiri de biraz açalım;

- Hemen herşeyi Yüce ALLAH yönetir. İşin gerçeğinde havas kulların da, avam kulların da araya girişi söz konusu değildir.

Düşünceler denizine düşüp de boş yere yorulma... Derhal; -Şu niçin şöyle oldu...? Bu niçin böyle oldu...? Çeşidinden sözleri de bırak!..

Şunu hiç unutmayasın ki, Yüce HAK, Kur'an'da da 21. sırayı alan Enbiya suresinin 23. âyetinde;

« O, yaptığından sorumlu değildir. »

Emri ile işi kökünden kesmiştir. Zatından başkası mı var ki, ona sorumlu olsun!..

İşbu manaları düşünerek, hikmet kılıcını vehim düşmanına çek!.. Karşı dur!..

Daha sonra da, sebeplere yapış!..

Yüce Rabb'in yardımını iste!..

Yüce Rahman Allah'ın Rahmetine, ihsanına sığın.

Ondan sonra, nefsanî arzularını aradan çıkar at!..

Hoş bir halde yaşayıp gitmeye bak!..

RIZIK

149 - Ne mutlu rızık bol olana...

Dünyada, hayır işlere sarf edilen mal iyidir. İnsanı geçim derdinden kurtarır. Bakın bu manada şairin biri ne diyor;

Maldır sütunu olmayan tavan,

Yokluktur hep izzet, şeref yıkan...

Bu beytte bize şöyle demek isteniyor;

- Mal, zenginlik, esaslı sütunu olmasa dahi tavanı ayakta tutar. Fakirliğe, yoksulluğa

gelince, insanda ne izzet bırakır, ne de şeref...

Böylece, zenginlik, soysuz sopsuz kimseleri adamlık payesine çıkarırken, yoksulluk da en şerefli, haysiyetli, soylu kimseleri ayaklar altına serer.

Buna göre, bu hikmetli cümlenin manası şöyledir;

- Bahtı iyi, talihi güzel olan, ilâhî ihسانlara nail olarak kâinatta olup biten sıkıntılardan kurtulan, dünyalıktan yana bir darlık bilmeyen göremeyen kimseler, mutlu kimselerdir.

UZUN ÖMÜR

150 - Taatla geçen uzun ömür, Peygamberlerin formasıdır.

Bu hikmetli cümle için verilecek daha açık mana şudur;

- Bu âlemi, cümle âlemi yaratan Yüce Allah, bir kimseye uzun ömür vermişse, verilen bu ömür de ibadetle taatle geçip gidiyorsa...hayırlı bir ömürdür, peygamber formasıdır.

Yüce ALLAH, bir kudsi Hadis-i Şerifte şöyle buyurdu;

«Saç sakal beyazlığı benim nurumdur. Nurumu ateşimle yakmaya utanırım...»

Buna göre Yüce HAK, saç sakalı ağaran bir kimseyi ateşte yakmayacaktır. Böylece, uzun ömür, eğer ibadetle, taatle geçip gidiyorsa... bu âlemde ve öbür âlemde kurtuluşun, mutluluğun alâmetidir.

EDEP

151 - Edeb aramak, altın aramaktan daha uygundur.

Açıklamaya bir şiirle başlayalım;

Bir toplum attı şerefi halk içinde,

Keremler, takva vardı kendilerinde...

Edepten çıkıp rüsvay oldu onlar,

Edeptir süsü herkesin rütbesinde...

İsterseniz, bu şiiri biraz daha açalım;

- Halk arasında bir bölük kimseler vardır ki, bunlar güzel huylara bürünmedikleri için keremlerini, takvalarını verip çıktılar. Halbuki, hemen herkesin aldığı rütbede, mansıpta en güzel şeref, rütbe edepten başkası değildir. Makam sahiplerinin makamlarını, rütbe sahiplerinin rütbesini süsleyen de yine edeptir.

Üstteki açıklamalara göre, güzel huylar, hoş vasıflar izzeti, şerefi davet eder. Eğer altın, güzel edep sahibinde değilse, vasıfları üstün biren düşmemişse kısa zamanda elden çıkar...

İşte anlatılan sebepten ötürü, edebi aramak, edebe sahip olmak altını arayıp bulmaktan daha yerindedir. Ve hiçbir vakit akıldan çıkarmamak gerekir ki;

« ÂDEM'İN SIRRI EDEB YA HÛ »

DENGİNİ BULMAK

152 - Uygun kimselerle uç!..

Burada, hemen herkese dengini bulma emri vardır, dengesiz, densiz kimselerle olmak cidden zordur.

İşin sonunu iyi bağlamak için, mutlaka dengeli olmak, uyumlu kimselerle alış veriş etmek gerekir.

Şairi dinleyelim;

Kollar bütün işleri, sanırsın...

Ona söyler sonuçlar bakarsın...

Bu şiir için verilecek daha açık mana şudur;

-Övmekte olduğum kimse, öyle basiret sahibi, ileri görüşlü bir kimsedir ki, hemen her bir işin sonucu, kendisine seslenir, ne olacağını bildirir.

Bu demektir ki;

- İyi, kötü halleri düşünür, gelecekte olacak işlere bakar. Bundan sonra da, hareket çizgisini sağlam bir şekilde gerçekleştirir. Hiçbir halinde de acele etmez.

Nitekim, bu manada şair tavsiyesi var, diyor ki;

Düşüncesiz davranma hiç bir halde,

Olmayasın aceleyle yol derdinde...

İçindedir teennili olan kârın,

Gönülden istenen gelir her halde...

İşte bu şiirde de anlatıldığı gibi, çok dikkatli olmalısın, hiçbir işini düşünüp taşınmadan yapmayasın...

Buraya kadar anlatılanlara bakarak; bu hikmetli cümlenin bir başka manası şu olur;

- Akranınla, kendin gibi kimselerle, gerekirse akıl danışabileceğin kimselerle işe gir ki, başarılı olasın, halin hoş ola...

Darb-ı mesele olarak şöyle bir şiir söylenmiştir;

Kendi benzeri ile uçar gider her kuş,

Güvercine güvercin, şahine şahin kuş...

Evet... bu şiir dahi, açıklamaya çalıştığımız hikmetli cümlenin bir başka yönü ile manasıdır.

ÜZÜNTÜ

153 - Ümitten yana kusurlunun hüznü artar.

İnsan, bu âlemde ümitsiz yaşayamaz. Hele ALLAH'tan hiç ümit kesilmez. Ümit kırılınca, insana hüzünden başka ne kalır ki!..

Bir şiir;

Tamam olan Allah her halele,

Görme lütfü başka birinde...

Nice hal çıkar, insan sevmez,

Olur o, sevse de, sevmese de...

Bu şiirin daha açık manası şudur;

- Hemen her zaman, hemen her haide en mükemmel olan Yüce Allah'tır. Buna göre, Yüce Hakk'ın lütfundan başka şeye dayanma, fanilere aldanma. Nice nice haller var ki,

insan onu kötü görür, halbuki o kötü gördüğü şeyde nice hikmetler saklıdır. Belki de, o sevmediği şeyin başına gelmesi, aklını başına toplaması, burnunu sütmesi içindir, terbiyesi içindir. Bunun sonu da mükâfattır, nimettir.

İşte bu mana, Kur'an'da2. sırayı alan Bakara suresinin 216. âyetin de şöyle anlatıldı:

«Size kıtal farz oldu, halbuki siz onu sevmiyorsunuz. Belki de, sevmediğiniz birşey, sizin için hayırlıdır.»

Bütün olup biten işlere, üstteki manaya uygun olarak bakmalı, ona göre önem verip ona göre çalışmalıdır.

Kendi duygularına kapılıp da, sonucunu bilmediği, hatta tahmin edemediği işleri için hoşnutsuzluk göstermemelidir. İlâhî takdire karşı gelmemelidir. Bu manada şu beyt söylenmiştir ki, güzeldir.

Her kim razıysa gelene Hak'tan,

Odur nasib olan rıza-i Hak'tan...

Buna göre, açıklamaya çalıştığımız hikmetli cümlelerin manasını şöyle toplayabiliriz.

- Yüce Hakk'ın hoşnutluğu ile aydınlanmayan, gönül çevresine ışık yayılmayan kimse üzülür, işleri kötü gider.

Halbuki, Yüce Hakk'ın rızasına aykırı çalıştığını da bilemez. Böyle olunca, her halinde üzüntüye kapılır, kedere dalar. Zira, yolunu ters yöne açtığından ümitleri de gerçekleşmez. Ümidi kesilen kimsenin de hüznü elemi çok olur.

Halbuki, durum ne olursa olsun, olanları iyi değerlendirip işe girmeli, iyi sonuçtan da ümidi kesmemelidir.

DÜŞMANA İTAAT

154 - Düşmana itaat ölümdür.

Bu hikmetli cümlelerin açıklanmasına bir şiirle başlayalım;

Düşmanını küçümseme hiç bir zaman,

Görsen bile maymundan küçük inan,

Savaş çıkar korkaklar arasında,

Külde saklıdır ateş, odur yakan...

Bu şiirde görülen daha açık mana şudur;

- Düşmanına dikkat et. Onları maymundan daha küçük görmeyen, onları zayıf sanman durumu değiştirmez. Onlar sana galib gelebilirler, bu hususta kendine boş yere güvenme...

Şunu da hiç unutma ki, savaşlar, vuruşlar, daha çok korkak kimselerin saldırısından dolayı alevlenir. Ateşi gör ki, külün içinde dahi olsa birden alevlenebilir.

İşte üstte anlatılan manaya göre, çok basiretli davran, hiçbir zaman düşmanını küçümseme. Zira, düşmanını küçümseyenin hali perişandır.

Şu şiir de bu mana da söylenmiştir.

Kim yaparsa iyiliği lâıyıkı olmayana,

Ummüâmir komşusuna olan gelir başına...

Bu şiire verilecek daha açık mana şudur;

- Kim olursa olsun, yaptığı iyiliği hak etmeyen birine yaparsa;
- Ümmüâhir...

Olarak tanınan sırtlanla oturan kimsenin başına ne gelirse, onun başına da o gelir. Yani, belâya çarpılır, ölür.

Bu açıklamadan sonra, vereceğimiz daha açık mana şu olur;

-Düşmana boyun eğen, onun uygunsuz işlerine boyun eğen, onun kötü işlerine meydan veren kimse, kendi eceline kuyu kazmış olur... Bu manada;

-Düşman düşmana Yasin okumaz...

Sözü de geçerlidir. Bu manadan olarak, düşmanın hançerine düşen kimsenin sonu mutlaka helaktır.

ALLAH'A İTAAT

155 - ALLAH'a itaat bir ganimettir.

Yüce Allah'a itaat, «O»nun emirlerini tutmak, dünya da ve âhirette mutluluk sayılır. Dünyanın, âhiretin mutluluğunu bulan elbette ganimete ermiş olur.

Bu manada şu beyt güzeldir;

En güzel cümleyi söylemiş Araplar,

Bakın, her şey batıldır ancak ALLAH var...

Aynı mana, Resulullah Efendimiz Hazret-i **Muhammed Mustafa'nın** mübarek dilinden de şöyle gelmiştir, Allah ona salât ve selâm eylesin.

Bakın, herşey batıldır ancak ALLAH var...

Dikkat edin, her nimetin zevali var...

Buna daha açık mana verdiğimiz zaman, şöyle dememiz gerekir;

- Bu bozuk düzen âlemde, Yüce Yaratan'ın tevhidi, «O»na karşı ihlâsla ibadet, zikir dışında hemen herşey boştur. Mutlaka, bu fani lezzetler, tatlar da gün gelecek yok olup gidecektir.

Bu manada, şu beyt de güzeldir;

İhlâslı ibadettir güzel olan,

Yoksa ne keçiden fayda, ne posttan...

Buna göre, Yüce Yaratan'a itaat, bu âlemde en güzel fazilet, öbür âlemdeyse en büyük mükâfattır.

AİLE

156 - Ne mutlu ailesi olmayana...

Ailenin olmaması, bilhassa yaramaz aile için söylenmiştir. Huysuz kadına, ahlâksız çoluk çocuğa sahip olmak iyi midir ki!.. İşte böyle çoluğu çocuğu, kadını olmayan rahat eder. Yoksa, mutlu aileler her zaman övülmüştür.

Bir kimsenin kadını huysuz, çoluğu çocuğu ahlâksız ise, kendisine itaat etmiyorlarsa... insanı dinden imandan dahi çıkarabilirler, ibadetten alırlar.

Bunlardan hiçbir iyi sonuç alınmaz. Onların memlekete, millete faydaları olmaz, analarının, babalarının da yüz karası olurlar.

ONYEDİNCİ BÖLÜM:

«Zİ»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

ZULÜM

157 - İnsanın zulmü, kendisini sarsar.

Zulüm, iki cihanda yüz karasıdır, zulmeden de, mazlumun ilenmesi ile helak olur.

Bakın, adalet üzerine, zulüm üzerine şair ne diyor;

Görmedim adalet gibi yükselten,

Görmedim zalimlik gibi düşüren...

Bu beytte, açıkça şöyle denilmektedir;

- İnsanı, adaletgibi yükselten, derecesini artıran, zulüm gibi de insan için zillet, perişanlık, rüsvaylık görmedim.

Zulmün sonu da yoktur. Şu hikmetli cümle, zulmün sonunu anlatır.

- Bir kimse, birinin elindeki nimeti alırsa... başkası da, onun elindeki nimeti alır...

Buna göre, insanın zulmü, elindeki nimetin en büyük belasıdır...

Yüce ALLAH, cümle âlemi yaratandır, âdemoğullarının da işlerini düzenleyen yine odur. O Yüce Zat, Kur'an'da 7. sırayı alan A'raf suresinin 44. âyetinde zalimler için şöyle büyüdür:

«Allah'ın laneti zalimlere olsun.»

Yine Kur'an'da26. sırayı alan Şuara suresinin 227. âyetinde şöyle buyurdu:

«Zalimler, pek yakında nasıl alt üst olacaklarını bilecekler...»

Elbette, zalimlerin alt üst olacakları, dünya da iken çok görülmüştür. Onlardan niceleri, başta iken ayağa düşmüştür. Öbür âleme gidince de, zalim kişinin yeri elbette cennet olmayacaktır.

YÖNETİCİLERİN ZULMÜ

158 - Yöneticilerin zulmü, halkın perişan olmasından iyidir.

Zulüm pek devam etmez. Halk aşağılık duygusuna kapılıp hor hakir duruma düşmezse, zulüm kalkınca halkın durumu düzelir. Ancak, aşağılık duygusuna kapılan, hor, hakir duruma düşürülen halkın üzerinden zulüm kalksa da bir şeye yaramazlar.

«Bir kimsenin düşmanlığı uzarsa, saltanatı çöker...»

Hükmü her zaman geçerlidir. Buna göre, zalim düşmanın sonu er geç gelir. Ancak perişan olan halkın perişanlığı kola kolay geçmez.

Üstteki açıklamanın ışığında, bu hikmetli cümleyi şöyle manalandırmamız mümkündür.

- Devlet yöneticilerinin, ileri gelen eşrafın zulümleri, sitemleri paydar olmaz, gün gelir hiç olmamış gibi olur.

Ancak, halk perişan bir hale düşer de, hemen her alanda sefalet kol gezmeye başlarsa... onlar üstün hale getirmek, yardımlarına koşmak için kimde takat kalır..? Bunun

tehlikesi karşısında, zulümden dolayı uğrayacakları sıkıntı çabuk geçer gider.

Halkın perişan olması, ekmeğe, suya muhtaç duruma düşmesi öyle bir felâkettir ki, devası yoktur.

MAZLUMUN DUASI

159 - Mazlumun yakarışı boşuna değildir.

Duaların insan hayatında önemli bir yeri vardır. Hele mazlumun duası ise, onun geri çevrilmesi, reddedilmesi zordur, hiç zay olmaz, yerini bulur.

Hazret-i Ali tarafından söylendiği rivayet edilen şöyle bir cümle vardır.

- Belâ dalgalarını duâ ile savınız!..

Bu cümlenin daha açık manası şudur:

- Belâ ne kadar çok olursa olsun, kat kat şiddetli umman deniz gibi çok uzun olsa dahi, makbul olan duâ, o belânın belâsı olur siler. Hiç unutulmamalı ki, zulme uğrayanın Allah katında bir yeri vardır. Şayet derse ki;

Allah saltanatım yoksın tezelden,

Gecenin boynu büküldü zalim geleliden...

Onun bu deyişi boşa gitmez. Mazlum, üstteki cümlesi ile şöyle demektedir.

- Allah zalimin varlığını ortadan kaldırsın, onun varlığı dünyaya ağır gelmeye başladı...

Resulüallah Efendimiz Hazret-i **Muhammed Mustafa** bir Hadis-i Şerifin de şöyle buyurdu; Allah ona salât ve selâm eylesin;

- «Mazlumun, haksızlığa uğrayanın duası geri çevrilmez. Haksızlığa uğrayan, zulme uğrayan kimsenin fasık olması, kâfir olması durumu değiştirmez.»

ZULÛM

160 - Zalimi, zulmü helake götürür.

Mala, makama aldanıp adalet ve insaf dairesinden çıkarak, sonu hüsrana olan zulme, haksızlığa giden, bu yüzden de onun bunun hakkını yiyen kimsenin cefası kendisini yıkar, helak eder.

Yüce Allah, Kur'an'da 14. sırayı alan İbrahim suresinin 42. âyetinde şöyle buyurdu;

«Sanmayınız ki, Allah zalimlerin ettiğinden gafildir.»

Bu âyet-i kerimenin daha açık manası şudur;

- Sanmayınız ki, Yüce ALLAH, zalimlerin ettiklerini bilmez. Onları cezasız bırakacağını da sanmayasınız. Mutlaka onları hesaba çekecek, ettiklerine göre azab edecektir. Hemen her hal ü kârda onları hüsrana götürür. İşin sonunda onların oyunlarını bozar, kendilerini de, işlerini de yeryüzünden siler.

MAL —SU

161 - Suya susama, mala susamaktan daha zordur.

Yüce Allah, Kur'an'da 21. sırayı alan Enbiya suresinin 30. âyetinde şöyle buyurdu.

«Hemen her canlıyı sudan yarattık.»

İşbu manadan ötürü, su hayatla eşittir, su olmayınca hayat olmaz. Durum böyle olunca, suya olan arzu, istek mala olan arzudan, istekten önde gelir. Mal yoksulluğu, sadece insanı aklını fikrini meşgul eder.

- Nasıl etsem, nasıl bulsam..?

Diyerek insan düşünür. Malın bulunmaması da o kadar önemli değildir. Şayet su bulunmazsa, hayatının sonu demektir.

SULTAN

162 - Sultan gölgesi, Allah gölgesi gibidir.

Boyunların, önünde eğildiği, askerlerin kendisine dayandığı devlet başkanını;

-Sultan...

Tabiri kullanılır. Resulullah Efendimiz Hazret-i Muhammed Mustafa'ya anılan sultan sorulduğu zaman şöyle buyurdu, Allah ona salât ve selâm eylesin.

- «Sultan, yeryüzünde Allah'ın gölgesidir. İyilik ederse, bunun mükâfatı kendışinedir. Kötülük ederse günahı üzerinde kalır. Bu durumda size düşen de sabırlı olmaktır.»

Bu Hadis-i Şerifin daha açık manası şudur;

- Sultan, yeryüzünde Cenab-ı Vacib'ül- Vücut'un gölgesi ve örtüşüdür. Yani; Cenab-ı Hakk'ın isimlerinin zuhur yeridir. Eğer iyilik ederse de, meşru ve makul kuralları yerine getirirse ecre,mükâfata nail olur. Şayet beşeriyet icabı aksi yöne saparsa... ne ecir alabilir, ne de mükâfat... Üstelik günaha girer.

Bu manada bir beyt şöyledir;

Seviyorsan şayet, diyeyim onları;

Hemen kayan yaz bulutu bil onları...

Bu beyt, bir devlet başkanı sultan için söylenmiştir ki, şu demeğe gelir;

- Ey melik, sen bu kadar çok askerle, bu kadar çok altınla sarmaş dolaş olup gönülden onlara bağlanıp da n'edeceksin..? Ben onları yaz bulutu gibi görüyorum... Kısa zaman da onlar kaybolup gideceklerdir...

Evet!.. Devlet başkanı sultanın, durumu ne olursa olsun... halka sabretmek, ona itaat etmekten başka bir şey düşmez....

Yüce Allah, bir kutsî hadis-i şerif te şöyle buyurdu;

- «Ben, sultanlar sultanıyım. Sultanların kalpleri benim elimdedir. Bana itaat eden kimse için onları rahmet eylerim... Bana karşı gelen için de, onları azab eylerim.

Böyle olunca, dillerinizi sultanlara sövmekle meşgul etmeyiniz. Allah'a tevbe ile dönünüz ki, onları size şefkatli eylesin!..»

Devlet başkanı sultanlar, isimlerin, sıfatların zuhur yerleri olarak taç giymişlerdir.

Onlar, dini ve dünyayı hakkıyla yönetme görevi almışlardır.

Bu durumları ile onlar, şeriat-ı mutahhara, din-i hanefiye usullerine göre hareket ederek ezadan, cafadan, zulümden sakınarak adaleti, insafı tercih ederlerse gölgeleri, Allah'ın gölgesi gibidir.

Bu hususta, Şu beyt de 6nemlidir.
*Mertebe sahibi halktan her biri,
Bu y6zden birliğe uzak her biri...
Haddini bilip girse yola her biri,
Sağa sola bakmadan gider her biri...
Oturup kalsa herkes 6z makamında,
Hayat bulur devletler olurlar diri...*

ZUL6M

163 - Zul6m karalığı, imanı karartır...

Bu demektir ki; Zulm6n 6feti, karalığı, karanlığı iman nurunu bastırır.

Zul6m kasveti, iman yeri olan kalbde kasavet, gaflet meydana getirir. İman sahibini de imanının gereklerini yapmaktan al ı koyar.

Yine zul6m, iman 6zerine gelen Y6ce Yaratan'ın kereminden, ihsanından mahrum eder.

Şu beyt de aynı manayı anlatır;
*Bu g6zel kubbe 6ınlatır iyi avazı,
Kubbenin suÇu ne alır verir avazı...*

Buna g6re, kalbe zulmetin karanlığı girince, kararır...
Adaletin, insafın nuru girince de parlar, aydınlanır.

ZALİM

164 - Zalimin 6m6r g6lgesi kısadır...

Zalim kimse, rahat, huzur y6z6 g6rmez ki, 6mr6n6n hayrını, bereketini bilip g6rs6n...

Bu bakımdan hayırsız 6m6r her zaman kısadır. Y6ce Allah, bir kudsî Hadis-i Şerifte Ő6yle buyurdu;

- **«Kendisine yardımcı bulamayana zul6m eden iÇin gazabım arttı.»**

Bu kudsi Hadis-i Şerifin daha aÇık manası Şudur;

- **Kendisi iÇin bir yardımcı, bir arka bulamayan zavallı birine zul6m, eza, cefa edene karşı Şiddetli s6resiz azab etmem iÇin gazabım arttı.**

Buna g6re zalim kimsenin hep zul6mle geÇen 6m6r s6resi uzayamaz. 6mr6 yararsız bir 6m6rd6r. Hayırsız olunca, uzun olsa dahi kısadır.

İYİLİK

165 - Kerem sahibinin g6lgesi geniŐtir.

EĞer bir kimsenin 6z6nde iyilik, kerem, c6mertlik varsa... onun g6lgesi geniŐtir, hemen herkesi alır. Nice kimseler, onun g6lgesinde yaşar giderler.

İkram, iyilik sahibi kimse,kendisine sığınan kimseleri kesinlikle geri 6evirmez, herkesin ihtiyağını g6r6r, iyiliği ile, ikramı ile, insanların rağbetini kazanır. O bu halde

devam ettiği süre; Günün ters olaylarından korunur, kıyamete kadar da kalsa, hiçbir kötölük ona dokunmaz. Her hal ü kârda haysiyeti de korunur.

Şairin şu beyti bu manada güzeldir.

***İrem'in üzüm bağında üzüm olur, üzüm ye,
Her ne desem keremdir, sen dahi kerem de...***

EĞRİLİK

166 - Eğrinin gölgesi de eğridir.

Doğru yolu terk edip eğri yola sapan, gönülleri yaralayan şerli kimselerin her tavrı uygunsuz olduğundan, ne yana yönelseler kötölükten, serden başka bir şey görünmez.

ON SEKİZİNCİ BOLÜM:

«AYN»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

KANAAT

167 - Kanaatkar ol, sultan olursun.

Bu hikmetli cümlenin açıklamasına bir şiirle başlayalım.

Kanaattir dünya, tutun, ol sultan,

Bir şey almasan da, olursun sultan...

dünya sultanlarına ölürlen bak,

Başka ne aldılar kefenden pamuktan...

Bu şiirde anlatılan mana şu demeğe gelir;

- Dünya safası, sadece bir kanaattan ibarettir; kanaatsız olup da dünyayı toplamak sadece yorgunluktur. Öyle ise, ka-naata sarıl, sultan olduğunu anla.

Burada ki sultanlık, halkın minnet yükü altında kalmamaktır. Her kimden bir şey alınır, onun minnet yükü altında ezilmek vardır, amma az, amma çok... Kaldı ki, beden rahatı da kanaattir. Sana bir veren, karşılığında senden beş ister, yorar.

Hele gözünü aç, ibretle bak, dünyaya sahib olanların hemen hepsi, dünyalıktan yana ne götürdüler ki, bedenlerine sarılan kefenden, bazı yerlerine tıklan pamuktan başka...

Bu duruma göre, herkes kendi kazancı ile yetinmeli, daha fazlasını, gereksiz yerlerden elde etmek için yorulmamalı...

Kanaat üzerine bir beyt sunalım;

Kim girerse kanaat alanına;

Ona gelmez bir şey kederden yana...

Bu beyti biraz açınca, karşımıza şu mana çıkar;

- Kanaat, çok güzel bir ağaçtır. Çok da güzel gölgesi vardır. Onun gölgelik alanına giren kimsede ne dert kalır, ne elem... Oraya giren kimseyi, dalları ile yaprakları ile örter, korur...

Başkalarının minnet yükü altına görme, rahatı, huzuru bul!.. Günler nasıl olsa gelip gidecektir...

Geçip gidecek günler için ona buna muhtaç olup minnet yükü altına girmel!..

Kendi varlığıyla yetinirsen, sultanlar gibi, zenginler gibi gönlü hoş olursun.

Minnet yükü altında ezilenleri gördüğün zaman da, kendi haline sevinirsin.

Şu beyt de bu manada güzeldir.

Sultan benim, neden eğileyim sultana,

İki ekmeğe neden gideyim alçaklara...

Nefsim bir köpek, hırsım da onun bakıcısı,

Köpek için neden gideyim kapısına...

Kanaat tükenmez hazinedir. Resulullah Efendimiz Hazreti **Muhammed Mustafa'nın** emri de bu yoldadır, **ALLAH** ona salât ve selâm eylesin.

UZUN SÖZ

168 - Sözün ayıbı, uzun olmasıdır.

Uzun söz, pek iyi sayılmaz, gereksizse dinleyeni bıktırır. Bakın Şair Nedim ne diyor;

Sözü az söyle, ağır söyle Nedima ki suhen,

Zer gibi sayılı cevher gibi sencide gerek...

Şair Nedim, bugünkü Türkçe ile şöyle diyor;

- Sözü az, öz söyle, ağır ağır konuş ey Nedim... Şunu unutma ki, söz; altın gibi sayılı, cevher gibi tartılı olmalıdır.

Anlatılanın tersine konuşmak, eğer yerinde değilse muhatabını yorar... Bıktırır...

Uzun uzun yerli yersiz konuşmalar, başkalarının dikkatini çekmez, faydasız olur.

Bu hikmetli cümleye şöyle bir mana vermek de mümkündür.

Bu dildir şu aklın postası,

Aklı anlatır konuşması...

Beytindeki mana gereğince, uzun uzun konuşmak gerekir, her söz bir manaya işaret olmalıdır. Bir kimsenin aklının noksanlığını anlamak için, hiç yeri değilken, hiç kimsenin yararına olup olmadığını, başkalarının bıkkınlığını gözetmeden sözü uzattağına bakmak yeterlidir.

ZALİM

169 - Zalimin sonu kötüdür.

Zalimler, bu âlemde cezalarını buldukları gibi, öbür âlemde dahi cezalarını bulacaklardır.

Yüce Allah, Kur'an'da 18. sırayı alan Kehif suresinin 29. âyetinde şöyle buyurdu;

«Biz zalimlere öyle bir ateş hazırladık ki, onun duvarları onları sarmıştır.»

Gerek bu âyet-i kerimenin işaretine, gerekse burada açıklaması yapılan hikmetli cümleye göre, zulmün, eza cefa etmenin sonu ağırdır, tatsızdır. Sebebine gelince, zulmün, ezanın, cefanın sonu azaptır, ağır cezadır.

HİMMET

170 - Üstün himet, imandandır.

Himmet, bir manası ile herkese yardım etmektir, bir başka manası ile de, hemen her zaman üstün işler peşinde koşmaktır.

İyilik etmek, üstün işler peşinde koşmak ise... insanın iman gücünün ağırlığını anlatır.

Elden geldiği kadar herkese karşılıksız iyilik edip ihanda bulunmak çok güzel bir haslettir, beğenilen bir âdettir.

Bu iyiliği yaptıran himmet imanın mükemmel, yakın halinin eksiksiz olduğunu anlatan verimlerdir.

Bu beyt himmet sahipleri için söylenmiştir;

***Alırlar kötülükten komşuları onları,
Komşulara yıldızlarda konaktır onlar...***

Bu beytin daha açık manası şudur;

- Onlar, kendilerinden korkup sığınan düşmanları için dahi zarardan koruyucu olurlar.

Onlara komşu olan kimseler, o kadar güven içinde bulunurlar ki, gökteki yıldızlar arasında oldukları kadar güven içinde olurlar.

Üstün himmet sahibi kimseler, dünya hayatında iken hemen herkesin sevip saydığı kimseler olurlar, haysiyet, şeref, üstünlük onlara vergidir. Bu iyiliklerin mükâfatını da görürler.

Bu manada Yüce **ALLAH** Kur'an'da 37. sırayı alan Saffat suresinin 109. 110. âyetlerinde şöyle buyurdu;

«İbrahim'e selâm olsun, iyilik edenleri böyle mükâfata layk ederiz.»

Bu âyeti kerimeye daha açık mana verdiğimiz zaman şöyle olabilir:

- Selâmet, izzet, saadet Hazret-i İbrahim için yazılmıştır. Hazret-i İbrahim'e nasıl iyilik ettiyse, diğer iyilik edenlere de aynı şekilde iyilikler eder, mükâfatlandırırız.

Bu manalara göre, her kim bu dünya hayatında iyilik eder, düşük şeylerin peşinde gitmez ise... Yüce Hakk'ın nimetleri, ihsanları öbür âlemde onu huzurlu, rahat kılar. Huzur, rahat iyilik eden kimsenin öbür âlemde süsü olur.

AKIL

171 -Akıllı düşman, cahil dosttan hayırlıdır.

Kâinatta ilk yaratılanlar arasında bulunan akıl, iki kısımdır. Şöyle ki;

a) Tabii Akıl..

Bu türlü akıl, artma, eksilme gibi...şeyleri kabul etmez. Aklı başında olan kimselere arasında bu türlü aklın ortak yanı vardır.

b) Çalışma ile elde edilen akıl...

Bu türlü akıl, örnek vakaların, çok çok meydana gelen olayların sonucu elde edilir ki, artmayı, eksilmeyi kabul eder.

İkinci kısım akıl için şöyle bir beyt gelmiştir;

Görmez misin akıl süstür sahibine,

Aklın tamı kalır deneyip öğrenmesine...

Bu beytin daha açık manası şudur;

- Sen hiç mi görmedin, bilmedin, akıl, feraset sahibi için zi-nettir, mutluluktur. Lâkin aklın mükemmel, tamam olması için uzun süreye, tecrübeye ihtiyaç vardır.

Anlatılan iki akıl kısmı dışında bir başka akıl daha vardır ki, Yüce Hak onu bazı kullarına gizliden bir lütuf, üstün yardım olarak vermiştir.

Bu akıl, dirayet, zekâ, fetanet, iz'an, idrâk ile de bezendikten sonra sahibini işleri yönetmeye, mülklere sahib olmamaya muvaffak eylemiştir.

Nice tecrübe sahipleri, iş üstünde olan kimseler, bu anlatılan kimsenin görüşünü, yönetimini başaramaz.

Bu son anlatılan kısım, ancak ALLAH vergisi bir akıldır. Yüce Yaratan'm bahşışidir.

Nitekim, **böyle bir akıl; Yahya Peygambere verilmişti.** Yüce Allah Kur'an'da 19. sırayı alan Meryem suresinin 12. âyetinde şöyle buyurdu.

«Biz ona, çocukken hükümler verdik.»

Bu âyet-i kerimenin daha açık manası şudur;

- Yahya âleyhisselâmın, daha küçük yaşta sabi iken, aklını arttırdık. Kendisine Peygamberlik vermek sureti ile ihsanlar eyledik.

Üstte anlatılan üç çeşit aklın biraraya gelmesi, asıl manevî akıl olup insan o yoldan, iyi ile kötünün arasını ayırd eder. Kendisine ait işleri, lâıyk olduğu şekilde tamamlar, yapar. Bu türlü aklın sahipleri, bazı alâmetleri ile bilinir, şöyle ki;

Mükemmel aklın sahibi, iyi huyludur. Daima güzel şeylere meyleder, hevesi iyiye yöneliktir. Kötü işlerden, kötü huylardan kaçır. Şer'an, aklen, örf ve âdetlere göre ne iyi ise onu tercih eder. Kötü, sevimsiz, sonu iyi olmayan, ar olan işlerden kaçır. Asıl akıl da budur.

Bu mukaddimeler okunduktan sonra, gerçekten şu bilinecektir. Tecrübeli düşman, akla yatmayan bir şeye cür'et edip o şeyi yapmaz.

Ancak.böyle bir aklın sahibi olmayan, iyiyi kötüden ayırd edecek durumda bulunmayan kimse, dostluk namına öyle şeyler eder ki, kırk akıllı onun içinden çıkamaz.

İşte durum üstte anlatıldığı gibi olunca, akıllı düşman, akılsız dosttan daha iyidir.

KOLAYLIK — ZORLUK

172 - İnsanın çektiğı zorluk, kolaylığın öncüsüdür.

Darlığın sonu genişliktir, bu, Kur'an emri ile sabittir.

Yüce ALLAH, Kur'an'da 65. sırayı alan Talâk suresinin 7. âyetinde şöyle buyurdu:

«Allah, darlıktan sonra genişlik yaratacaktır.»

Burada daha açık mana şudur;

- Cenab-ı Hak, en kısa zamanda, perişanlıktan, el darlığından, fakirlikten sonra bolluk bereket yaratacaktır.

Darlık, genişlik üzerine, bir başka rivayette, Hazret-i Ali'nin şöyle dediğı anlatılmıştır. ALLAH ondan razı olsun.

- Darlığın sonunda genişlik olacaktır. Belâlar sıkıştırınca rahatlık peşinden gelir.

Buna göre; insanın düştüğü sıkıntı, rahata ereceğine ha-bercidi.

Şu beyt de bu manada önemlidir;

Birer gün gibidir korku ile güven,

Darlığın sonu genişlik, bu bilinen...

Daha açık manası ile bu beytte bize şöyle denilmektedir:

- Halk arasında bilinen durum odur ki, korku ile güven, peş peşe gelirler. Bazan darlık olur, bazan da genişlik... Lâkin, darlığın sonu bir makama kavuşmaktır, genişliğe ermektir.

Hiç unutmamak lâzımdır ki;

Daima kederi safa izler.

EZBER

173 - Kitap toplamanın dışında ezbere önem vermelisin.

İlim sahibi olmakta, ezberin önemi büyüktür, kitap bugün varsa yarın yoktur. Sonra üzerinde kaç kitap taşıyabilirsin ki...

İlmi ezber etmek üzerine şöyle bir şiir var;

***Vekia sözler ettim kötü ezberimden,
Yolunu gösterdi; Hatayı sil kendinden...
Hakk'ın ihsanı sayılır ilmi ezberlemek,
Hakk'ın ihsanı gelmez hatayı silmeden...***

Bu şiiri biraz daha açıp anlatalım, şair diyor ki;

- Veki b. Cerrah'a kötü ezberimden anlattım, unutkanlığımı dile getirdim. Böylece halimden şikâyet eyledim, bana tavsiye edip dedi ki;

- İlim, Yüce Yarata'nın bir ihsanıdır, yardımudur. Gerek ihsan, gerekse yardım, herhalde asi kimseye, azgın adama gelmez.

Bu açıklamaların ışığında, sonucu şöyle bağlayabiliriz.

- Yazılı kitapları bir yana bırak, öğrendiklerini ezberlemeye bak. Böyle ettiğin takdirde, cehaletin gider, izzet şeref sahibi olursun.

ZALİMİN CEZASI

174 - Zalimin cezası, çabuk ölümdür.

Zalim, çok hızlı yaşayıp ömrünü harcar. Zalim azgın da olduğundan, azan cezasını çabuk bulur. Su testisi su yolunda kırılır, zalim de, dünyadan tezce çekilir gider.

SONU DÜŞÜNMEK

175 - Her günün sonu gecedir.

Bu hikmetli cümlede bize verilen emir, işin sonunu düşünüp geleceğe hazırlıklı olmak emri verilmiştir. Bu mana, bir şairin dilinde şöyle gelmiştir:

- Nakit paralarım, altınım, gümüşüm ileride benim yüz akım olacaktır, beni muhannete muhtaç etmeyecektir. Bu nedenle onları telef etmem, arımı, namusumu korurum.

Gerek bu hikmetli cümleden, gerekse üstteki beytten bize verilen emir şu yoldadır:

- Zengin olduğun, rahat yaşadığın günlerde dikkatli ol, her şeyini o günlerde harcıyıp bitirme!.. Malını ne telef et, ne de israfa yönel!.. Malını daima koru!.. Gün olur genişlik gider, darlık gelir. İşte o zaman, eski biriktirdiklerini harcar, rahat edersin.

ON DOKUZUNCU BÖLÜM:

«GAYN»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

GANİMET

176 - Teslim olan ganimet bulur...

Bu hikmetli cümle için verilecek bir mana şu olabilir:

- Ayıplardan, âfetlerden uzak duran, aradığını kolaylıkla bulur.

Şöyle bir mana ile açıklamak da mümkündür;

- Sulhu, salahı alışkanlık haline getiren, gailelerden uzak duran, çekişmeyi bırakan, böylece geleceğini güven altına alan kimse, her türlü belâdan kurtulur, ilâhî ikramlara nail olur.

Şöyle bir açıklama yapmak da mümkündür:

- Bu âlemi yarata, insanoğlunun yaşadığı bu âlemi yöneten Yüce Zat'ın emrine göre hareket ederek hükmüne boyun eğen ilâhî ihسانlara hiç bir meşakkata katlanmadan nail olur, bahtı yarlık kazanır.

TEVEKKÜL

177-Tevekkül edenlerin tenceresi kaynar.

Bu hikmetli cümlenin açıklamasına da bir şiirle başlayalım;

Ebu Malik, isteme insandan, dile Allah'tan,

Yeter sana fazlı ne dilerse dile Allah'tan,

İster isen insanlardan hemence bozulurlar...

- *Verin...*

Dersen, kaypaklık, engel çıkar o taraftan...

Bu şiirin daha açık manası şudur:

- Ey Ebu Malik, insanlardan hiç bir şey isteme!.. Ellerini aç, Yüce Yaratan'ın fazlını, keremini niyaz eyle!.. Zira Yüce Yaratan'ın fazlı, keremi şümullüdür. İnsanlardan toprak istesen dahi, kolay bir şey olduğu halde, bir sürü engel çıkarırlar. Şöyle de diyebilirler.

-Gelip istedi, bizi yordu, perişan etti.

İşbu nedenle, sebeplerine yapıştıktan sonra, Allah'a tevekkül eyle!.. Şunu hiç unutmamak gerekir ki;

- «Deveni çökert, bağla, ondan sonra Allah'a tevekkül eyle!..»

Emri çok önemlidir... Bu emir icabı olarak, sebeplerine yapıştıktan sonra, Yüce Hakk'tan başkasına güvenmek olmaz, zira ondan başkasının hepsi ayıplıdır.

Bu anlayışa sahip olduktan sonra, her hususta Yüce Yara-tan'a itimad etmeli, «O»nun rıza yolu gözetilmen, başkasına başvurup da, zillet âfetine tutulmamalıdır.

Anlatdığı gibi yaptıktan sonra, vakitler huzur ve rahat içinde geçip gider. Bu yolu

tutanların tencereleri kaynar. Kendilerine takdir edilen miktarda, emellerine nail otur giderler.

ARKADAŞLIK

178 - Sevilmeyenle oturmak, ölüm acısından beterdir.

Bu hikmetli cümleye, şöyle bir mana vermek de mümkündür.

- Ölüm acısı çekmek, sevilmeyen kimselerle oturup kalkmaktan, onlara arkadaş olmaktan daha kolaydır. Sebebine gelince, dostlukta, beraberlikte uyumlu olmak şarttır;

Kötü dost, kötü yılandan daha beterdir.

Hükmü gereğince, insanın canını sıkan, üzen, ölüme götüren haletin şiddeti, zoru, arzu etmediğin, sevmediğin kimsenin sohbetinden, arkadaşlığından daha kolay, daha rahattır.

GİZLİLİK

179 - Kendini kaybedenin, nasibi de kaybolur.

Bu hikmetli cümle için şöyle bir mana vermek mümkündür:

-Akıllı karışık olan kimsenin elde edeceği fayda, zihinlerden silinir gider.

Şöyle bir mana vermek de mümkündür:

- Akıllı olmayanın bahtı da olmaz, gelecek için iyiliği de...

Şöyle bir mana vermek dahi mümkündür:

- Kendi değerini bilmeyen, ölçüsünü kaçıran kimsenin kurtuluşu, yararlı durumu kaybolup gider.

KÖTÜLÜK

180 - Seni kötülüğe götüren, sana zulmetmiş olur.

Bu hikmetli cümlenin daha açık manası şudur:

- Birtakım aslı astarı olmayan, bozuk şeylerle süslenen sözlerle seni kötülük etmeye götüren kimse, sana iyilik değil, kötülük, hiyanet etmiş olur.

Böylece o kimse, senin en kısa zamanda işinin bozulmasına, halinin tavrının değişmesine, mahvine sebep olur.

BATIL

181 - Hoşlukla seni batıldan ayıran, seni zengin etmiştir.

Bu cümle için bir başka mana da şöyle olabilir:

- Aslı esası olmayan, fesatlıkla, yaramaz işlerle uğraşıp gönlünü bozacak batılın afet yanını göstermek sureti ile ona karşı senin hoşnutluğunu gideren kimse, senin nimetini, servetini artırmış olur. Yani, seni batıldan alır, sana itibar kazandırır.

Asıl dost odur ki; acı olsa dahi, sana gerçeği söyleye... Çok kere...

-Gerçek acıdır, isterse inci olsun...

Hükmü gereğince, gerçeği gösteren acı karşılanır.

İlk nazarda, bazı hakikatler acı görünür... Amma, o acı hareket, seni batıla saptanmaktan kurtarır, en güzel yol olan kurtuluşa, mutluluğa götürür.

GERÇEK

182 - Gerçek karşısında öfkelenmen ayıptır.

Gerçeği kabul etmeyip ondan yüz çevirmek sureti ile kızıp darılman çirkin huydur. Bunun sonu, seni derde, eleme götürür.

HİKMET

183 - Hikmeti bulmak, müminin ganimetidir.

Bu hikmetli cümlede geçen;

-Hikmet...

Lafzı, bir manaya göre edeptir. Şairi dinleyelim;

Edebini bil, her kimin oğlu isen,

Zengin eder seni edep bir bilsen...

Yiğit olan söyler,

- İşte ben buyum...

Yiğit olmaz,

Babam bu...

Ya öğünen...

Bu şiiri, şiir kalıbından çıkardığımız zaman, şöyle demeğe gelir;

- Kimin oğlu olursan o, hiç önem taşımaz. Ancak, edepli, terbiyeli olman çok önemlidir. Edebin kapsamında o kadar çok şey vardır ki, önden gelecek faydalar, soya sopa dayanıp övünmekten daha faydalı, daha geçerlidir.

Asıl yiğit adam odur ki

- Ben şuyum...

Deyip kendi mertebesine göre, edebine terbiyesine göre konuşur. Her ne kadar atalarını unutmasa da, onlara muhtaç olarak yaşamaz. Herhalde böyle bir yiğit;

- Babam şöyleydi, dedem şöyleydi...

Deyip Öğünen kimseden daha iyi, daha makbuldür.

Hikmet üzerine, Yüce Aliah Kur'an'da 2. sırayı alan Bakara suresinin 269. âyetinde şöyle buyurdu;

«Her kime hikmet verildiyse, ona çok hayır verildi.»

Asıl hikmet odur ki, insan dışını keremle, faziletle bezedik-ten sonra, ilim, sağlam iman, iyi amel yolunu bula...

YİRMİNCİ BÖLÜM:

«FA»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

DİN

184 - Dinde zafer kazanan kurtulur...

Bir kimse, nefsinin şerrinden kurtulur da, mükemmel bir şekilde dinine, dinin emirlerine bağlanırsa... Yüce Hakk'ın divanına vardığı zaman, mutluluk elini tutar. İşte o zaman, Kur'an'da 10. sırayı alan Yunus suresinin 62. âyetinde buyuru lan;

«İyi duyun, Allah'ın veli kullarına korku yoktur, onlar mahzun da olmazlar.»

Mana gereğince, ikrama nail olurlar. Kurtuluş basamaklarını bir bir çıkarlar. Mutluluğa ererler, necat bulurlar.

ÖVÜNMEK

185-İman sahibinin kendi fazileti ile övünmesi, soyu ile övünmesinden daha iyidir.

Bu hikmetli cümleyi de bir şiirle açmaya çalışalım;

İyi bağlantı olmaz, soya bağlanmak,

Adam olana yeter şerefli olmak...

Şeref incinin kendisine verilir,

İnci sedeften ne sebeple korkacak.

Bu şiirden de anlaşılacağı gibi, fazilet ve edep başkasından başkasına geçmez. Bunun için, soyla soplâ övünmenin de yararı olmaz.

İşbu anlatılan sebeplerden ötürü, bir kimsenin kendine ait değerlerle övünüp durması, soyunu sopunu, babalarının, dedelerinin şerefini anlatıp övünmesinden daha iyi, daha güzeldir.

DÜŞMANI YENMEK

186 - Düşmanı yenmen, dayanma gücüne kalmıştır.

Düşmana karşı daima dayanıklı, tahammüllü olmalıdır. Savaşlarda, daima dayanıklı olan kazanır.

Şu beytte işaret edildiği gibi;

Öküze bak, nasıl ağır yükü çeker,

Eşeğe bak, nasıl zorlu cefa çeker...

Düşman karşısında sabırla, tahammüllü olarak durulursa, zafer kazanmak mukadderdir.

İŞ

187 - İnsanın işi, aslına delildir.

Şairin şu sözü bu hikmetli cümlelerin açıklanması için önemlidir.

Laf, dava-i enaniyet ne lâzım akile,

Herkesin fiili delildir kendinin mikdanna...

Şair şöyle diyor;

- Laf edip gezmek... Sonra da;

- Ben böyleyim, ben söyleyim...

Diyerek benlik davası gütmek, akıllı olan kimsenin nesine yarar ki... Zira, herkesin yaptığı iş, kendi değerini gösterir, boyunun ölçüsünü verir.

İşbu manalar açısından bakılınca; Hemen herkesin yaptığı iş, aslına delâlelet etmektedir.

İŞİN ASLI

188 - Bir şeyin dalı, onun kökünden anlatır.

Bir şeyin aslını, astarını öğrenmek için o şeyin dalına bakmak yeterlidir.

- Görüşünde, kararında hür olan çocuk, babasının üstünlüğünü anlatır.

Sözü de bu manada geçerlidir, ifade ettiği mana da hemen hemen aynıdır.

NEFİS

189 - Nefsinin şerrinden emin olan kimse, aradığını bulur.

Bu cümle, daha açık manası ile şu demeğe gelir;

- Her kim, nefsinin şer işlemesinden yana emin, güven içinde bulunursa... o kimse, emellerine nail olur. Kaderinde yazılı olan her muradına nail olur.

DOĞRULUK

190 - İnsanın kurtuluşu doğruluktadır.

Sayılı doğruların güzel günleri,

Çalış ki, doğru yapasın tüm işleri...

Doğrulardan biri olursun sonunda,

Doğrulukla başla işe, git ileri...

KALB

191 - Her kalbin bir meşguliyeti vardır.

Hemen her kalbin, kendine göre bir meşguliyeti vardır. Bu nedenle, insan tabiatları değişiktir, hepsi bir değildir. O kadar ki, her kalbin meşguliyeti başka olduğu gibi, her kalbin de, içinden geçen fikirler başka başkadır.

ŞÜKÜR

191 - Nimete küfür, eldeki nimeti bozar.

Bir kimse, elindeki nimetin değerini bilmez de, şükürünü eda etmeden ona küfürle karşılık verir ise... Özellikle elindeki nimetin değerini bilmez de ona yokmuş gözü ile bakarsa, o nimetin tadını nasıl alsın ki...

YİRMİ BİRİNCİ BÖLÜM:

«KAF»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

SÖZ

193 - İnsanın sözü, kalbindekini anlatır.

Bu hikmetli cümleyi, bir şair şöyle bir mısra ile açıklanmıştır.

Kelâmından olur malul kişinin kendi mikdarı...

Öyle ise, bir kişiyi konuştur, değerini anla!..

İnsan, çok kere kalbinde bulunanı açığa vurmaz, gizli tutar. O kimse, ne zaman konuşmaya başlarsa... kalbindekiler de yavaş yavaş belli olur.

Büyüklerden **Bayezid-i Bistamî** şöyle demiştir, Allah ondan razı olsun.

- Her kap içindekini sızdırır...

Durum böyle olunca, dil kalbin tercümanıdır.

GERÇEK SÖZ

194 - Gerçeği söylemek, dindendir.

Bu hikmetli cümle için bir başka mana da şudur:

- Doğruyu söylemek, gerçeği dile getirmek doğruyu kabul sayılır ki, bu da çok güzel bir gidişatın habercisidir.

Bu manada şu şiir de güzeldir:

Varılmaz konağa girmeden yoluna,

Geçilmez gönüle kıyılmadan cana...

Cümle cihan etseydi nurları kabul,

Tek nuru kabul kalırdı bu insana...

KALB

195 - Kalbin kuvveti, imanın sağlam olduğuna delildir.

Kalbin çürük oluşu, hemen herşeyden korkup endişe etmesidir. Ancak imanını sağlam olan kimsedir ki, hiç bir şeyden korkmaz. Zira, kaza kadere kuvvetli imanını vardır.

Yüce Yaratan'a kuvvetli iman sahibi olan kimse, hiç bir şeyden endişe etmez.

- Allah bir şeyi dilerse olur, dilemezse olmaz...

Manasını çok iyi anlar, hemen her halinde Yüce Hakk'a tevekkül eder.

Sebepler de onun için önemli değildir. Sebepleri bırakır, sebepleri sebep edene sarılır. Böyle bir sarılış, kalbi kuvvetlendirir. Bu kuvvetli kalb de iman alâmeti sayılır.

HIRS

196 - Hırs sahibini öldüren hırsıdır.

Hırs çok kötü bir şeydir, insanın manasını çökertir, hatta insanlıktan dahi çıkarır.

-Hırs...

Demek, başkalarının elindekine göz dikmek, her şeyin kendisine ait olmasını istemektir. Böyle bir isteğe ne can dayanır, ne de akıl...

Bu manada, Hazret-i Ali'nin şöyle dediği anlatılmıştır:

-Akılları alıp götürmekle, şarap hırs kadar olamaz.

Bu türlü hırs, bir başka yönü ile tamahtır; Hazret-i Ali de bunu anlatmak istiyor, ALLAH ondan razı olsun.

Tamahkâr, hırslı kimse, bir şeyi elde etmeye çalışırken, bir başka şeyi, belki de daha kıymetlisini yitirir. Bu manayı şair şöyle dile getirmiş.

Oynarken hilesini yiğit zamanın,

Bulur içinde kendisini aldanmanın.

Pazara çıkar da, ölür hırsı için,

Kaybına uğrar nice umduklarının...

Şairin bu deyişini biraz daha açık, düz yazı ile şöyle açıklayabiliriz:

- Bazıları, kendilerini akıllı sanırlar. Zamanın bazı sıkıntılı hallerini kendilerinden, sırf saflıklarından ötürü uzaklaştırmaya çalışırlar. Halbuki o bilemez, zamanın kendisine olan hilesi daha geçerlidir.

Yine o zavallı kişi, bir pazara çıkar, gördüğüne olanca hırsı ile sarılır. Ne var ki o bilemez, başka pazarlarda onun için daha iyi şeyler elden çıkmıştır.

Bir manası ile, o hırs atına binen kişinin durumu şu kimsenin durumuna benzer, Mısır'a pirince giderken, evdeki bulgurdan olmuştur.

İşbu manalara göre, hırs sahibini öldüren, kendi hırsıdır.

İŞİ DEĞERLENDİRMEK

197- İşi değerlendir, perişanlıktan kurtul.

Cüretle, cesaretle atılacağı işin, önce bir değerlendirmesini yap, ondan sonra işe gir. Şunun için ki, çok zahmetli, gücünün yetmeyeceği büyük işlere girip altında ezilmeyesin... Aksi halde, refah yolundan ayrılırsın, selâmet bulup mutlu olamazsın.

Bu manada şair şöyle diyor;

Sinek, uçma ankanın uçtuğu olanda,

Çekil git, kendini gösterme bu alanda...

Buna göre, herkes yapabileceği işe girmeli, boyundan büyük işlere karışmamalı...

DEĞER

198 - İnsanın değeri, iyi gördüğü şeyle ölçülür.

Bu hikmetli cümleye göre, herkesin değeri, kendisinde görülen hallere, durumlara göredir.

Şöyle bir mana vermek de mümkündür;

- Herkesin değeri, değer verdiği şeyle ölçülür.

Şöyle bir mana vermek de yerindedir.

- Herkesin değeri, kendisinde olan mükemmel durumlara göredir.

Şairi dinleyelim;

Kıyaslama kendini ayak takımıyla,

Gerçekten oturur aslan aslanlarla...

Bu manaya göre, insan kimlere değer veriyor, kimlerle oturup kalkıyorsa... kendisine verilecek değer ölçüsü de ona göredir.

ARKADAŞ

199 - İnsanın arkadaşı, elinde delilidir.

Bu açıklamayı, bir şiirle yapalım;

Aydınlıkta oturmak, can verir insana,

Gönül ver ama, gönlü hoş olan insana...

Ateş dahi olsa, gülen bağ bulsa güler,

Ölülerle sohbet, ölüm olur insana...

Taş, kaya, mermer parçası olmuş olsa da,

Gönül ehli sohbetinde cevher ad sana...

İşbu şiirdeki hükümlere göre, insanın oturup sohbet ettiği arkadaşı, güzel gidişatına, iyi tedbir sahibi olduğuna bir nişandır.

ŞERLİLER

200 - Şerlilere yakınlık zararlıdır.

Gerçekten kötü kimselere yaklaşmak, onlarla oturup kalkmak, zararlıdır. Şairin tavsiyesi de kötü kimseden uzak durmaya dairedir, şöyle diyor:

Sakin kötü arkadaştan kırar onuru,

Rabbim bizi cehennem azabından koru..

Çok çok güzel söylemiş... Kötü kimselerle oturup kalkmak, onlara yakın olmak, kalbi karartır, kasvet olur.

Bir başka şair de şöyle diyor:

Zarara çağırır kötü olan arkadaş,

**Sorma hiç kişiye bak kiminle arkadaş,
Arkadaş hep arkadaşla olur yoldaş...**

Kötülerle arkadaş olmak, cidden çok kötüdür.

Derler ki:

- Huylar, insandan insana, hastalık gibi geçicidir...

Madem ki böyledir, seçilecek arkadaşta dikkat gerekir.

TOKLUK— KALB KATILIĞI

201 - Kalb katılığı tokluktan gelir.

İnsan, tıka basa yiyip midelerini doldurmamalıdır. Midelerin o şekilde doldurulması, kalbe zarar verir... Hem maddi, hem de manevi...

Tokluk yolundan gelen kalbin zararı, Rabbanî feyizlerden yoksun kılar, incelikleri sezme duygusu ölür.

Resulüallah Efendimiz Hazreti **Muhammed Mustafa**, bir Hadis-i Şerifinde şöyle buyurdu; Allah ona salât ve selâm eylesin.

«Derece itibarı ile Allah katında en değerliniz, açlığı, tefekkürü daha çok olanınızdır. Her gün için Allah katında en çok dargınlığa uğrayanınız da, çok çok yiyip içeninizdir.»

Çok yemek, vücut yapısına dahi zararlıdır, vücudun dengesini bozar. En iyisi, vücudun dengesini bozmayacak şekilde yiyip içmektir.

Bakın şair ne diyor:

Nice tatlılar vardır ki, odur acı ölüm,

Her kim ki can besler yanında durur onun ölüm...

Bu ölümü, hem maddi, hem de manevî ölüm olarak almak gerekir.

İNSANIN DEĞERİ

202 - İnsanın değeri, önem verdiği şeye göredir.

Bu manada şairi dinleyelim, görelim neler söylemiş;

Eğer talebin lokmaysa bulursun onu,

Eğer hevesin cevherse bulursun onu...

Benden dinlemelisin şimdi gerçeği,

Her ne aransa arayan bulur onu...

Şimdi anlaşılıyor ki, insan aradığını zamanla bulur. Öyle ise, iyi şeyleri, değerli şeyleri aramak gerekir. Zira, insanın değeri aradığı şeyle ölçülür. Ekmek arayan ekmek kadar olur, cevher arayan cevher kadar olur.

YİRMİ İKİNCİ BOLUM:

«KEF»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER KUR'AN

203 - ALLAH kelâmı, kalbin şifasıdır.

Allah kelâmı Kur'an'dır. Kur'an, hikmetler dizisidir. Her harfinde, her âyetinde binlerce mana saklıdır. Hatta her ritmi, bin bir gönül derdine şifadır. Hak sevgisine tutulan kalbler için onda nice doyurucu manalar vardır.

Şairin şu deyişi de bu hikmetli cümlelerin bir manada açıklamasıdır.

Özüm kendi iniltimden uzak değil,

Amma gözüme, kulağıma al nur değil...

Buna göre, gözün görmediği, kulağın duymadığı gönül hastalıklarının şifası, mutlaka Kur'an'dır... Şifa Kur'an'dır amma, onu okuyup manasına göre de amel etmek gerekir, kalb-lere tam şifa böyle bulunur.

CÖMERTLİK

204 - Cimri Müslüman'dansa, cömert kâfir için cennet ümidi daha çoktur.

Şair ne diyor, dinleyelim:

Yediren kâfiri inkâra kalkma sakın,

Bazan olur o Müslim'den cennete yakın...

Bu hikmetli cümlelerin daha açık manası şudur;

- Cimri, haris, tamahkâr Müslüman'dan dah çok, cömert olan kâfirin Cennete girme ümidi vardır. Çünkü, cömert kâfir, cömertliğinden ötürü, son nefesinde imana gelebilir. Son günlerinde hidayete ermesi de mümkündür. Cimriye gelince;

- «Cimri Cennete giremez.»

Manasını taşıyan Hadis-i Şerifin tehdidi altındadır, bu nedenle de Cennete girmekten mahrum kalabilir.

Bir şair şöyle diyor:

Kötü huy ki, yerleşir tabiata,

Onun çıkma vakti ölüm olmakta...

Bir başka şair de şöyle diyor:

İkram sahibine çaresiz köledir cihan,

Hem kerimle, hem cimriyle dolu bu cihan...

NANKÖRLÜK

205 - Nankörlük, eldeki nimeti giderir.

Eldeki nimeti küçümsemek, o nimeti vereni küçümsemek sayılır. Böyle bir şey de gazabı çeker, eldeki nimet de gider.

İHTİYARLIK

206 - Hastalık yönünden ihtiyarlık yeterlidir.

İhtiyarlık ölüm alâmetidir, ölümün yakın olduğunu anlatır. Hayatın yavaş yavaş sona ermekte olduğunu anlatır. Bu öyle bir hastalıktır ki, çaresi de yoktur.

HASET

207 - Hasetçiye hasedi yeter.

Hased edene şair şöyle ileniyor.

Hased edildim artırsın Allah hep hasedini,

Yaşayan da yaşamaz görmeden hased edeni...

Bu beytin de işaretine göre, hased eden kimse de hasede uğramadan hiç yaşamaz ki... Herkese bir başka türlü hased edilir.

Bu durumda, bu hikmetli cümlelerin daha açık manası şudur;

- Hased eden için, kötü iş, kötü durum olarak, hased etmesi yeterlidir, başka kötü huyu olmasa dahi bu kötülük ona yeter.

Hased eden, kendi kendini helak eder. Derdi alemi bitip tükenmez. Onun için başka azab da gerekmez artık. Şunun için ki; hased eden kendisini küçültür, hased edilen ise, saltanat sürer.

İLİM

208 - İlimin mükemmelliği bilimdedir.

Şairi dinleyelim:

Hilimler olmaz, hoşnutluk hallerinde,

Hilimler hilimdir Öfke hallerinde...

Şairimiz, bu beyti ile şöyle demektedir:

- Hilim, hoşnutluk halinde iken sessizlik değildir. Asıl hilim, öfke halinde iken sakin, vakarlı, ağırbaşlı olmak, kendini dağıtmamaktır. İlimin, idrâkin mükemmeli de, öfke halinde iken, sükûneti korumaktır.

Bu manada bir başka şair de şöyle diyor;

Bir şey duyarsan doğruluk, yalan olarak,

Söyle,

- Sağırdır hilmim, açıktır kulak...

Daha açık olarak, şairimiz şöyle demektedir:

- Sana yalandan, doğruluktan yana bir yol açılırsa... şöyle söyle:

- Hilmim birşey duymaz, sağırdır, fakat kulağım açıktır. Bir başka manaya göre, şair şöyle demektedir:

- İftira, nifak, sataşma çeşidinden bir söz kulağına gelirse... hiç işitme, üstüne gitme... Halim selim ol, intikamın bu yoldan olsun.

Şayet sana bir övgü, saygı türünden bir söz gelecek olursa... o zaman da, ikram

yolunu tut. Böyle edersen, sonunda hayır bulursun.

DÜNYA

209 - Senin için dünyanın şu ayıbı yeterlidir; Seni kalıcı eylemez.

Dünyada hiç kimse kalmaz, kara toprak hepsini içine alır. Dünyanın ayıbı namına bunu bilmen yeterlidir. O, ne kimseye yüz verir, ne de üstün makama çıkanlara o makamın tadını sonuna kadar tattırır.

Bu manada bir şair şöyle diyor:

Ey kardeş, sonu olanı dost eyleme,

Bu zalim, lâyük değildir dost eyleme...

Bu beyt, Dünya için söylenmiştir.

ÖLÜM

210 - Ölümü bilmen, sana dert olarak yeter.

Bu hikmetli cümlenin açıklaması şöyle olabilir:

- Sana gam olarak, üzüntü olarak ölümün mutlaka sana geleceğini bilmen yeterlidir.

Şunu unutmamak gerekir ki; Ölüm, bir büyük derttir... İnsanı malından mülkünden ayırır... O, öyle bir yakıcı perişanlıktır ki, götüreceği yerde insanın başına neler geleceği hiç bilinmez...

CÖMERTLİK

211 - Cömertliğin mükemmeli, onunla özür dilemektir.

Bu hikmetli cümle ile bize anlatılmak istenen mana şudur:

- Bir kimseye, cömertlik edip bir şey verirken:

- Kusura bakma, bu az oldu, inşallah ileride daha da fazlası olur.

Deyip karşı tarafa verilen şeyi azımsayıp mahcup tavır takınmak gerekir ki, asıl cömertlik de budur.

Bakın bu manada şair ne diyor:

Kerim olan haya ikram etmez ise,

Utanıp gitmez, dilenen her kim ise...

Evet... bu beyt de, üstteki hikmet dolu cümleyi böyle açıyor.

ÖLÜME DAVET

212 - Ölüm davetçisi olarak ihtiyarlık yeter.

Saçların ağarması, ihtiyarlayıp kocamak vücut dengesinin bozulması, insanın tercih edilecek yanının azalması sayılır. Ondan sonra artık ölüm beklenir. Öyle ise, ihtiyarlık ölümün habercisidir. Artık gençlik çağı elden çıkmıştır...

SELÂMET

213 - Şifa olarak selâmet yeter.

Bir kimsenin, korktuklarından emin, umduklarına nail olarak selâmette bulunması, onun için bir şifadır.

-Selâmet...

Kelimesini, bir başka manada şöyle almak gerekir;

-Afetlerden, ayıplardan, kötü şeylerden uzak olmak...

Anlatılan manada insanın tertemiz olması, bulunmaz bir özelliktir. Böyle bir özellik, hemen her yerde sahibi için yardımcıdır.

Afiyette, selâmette olan bir insan, hemen her zaman toplumda itibar kazanan saygı duyulan biridir.

YİRİMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

«LAM»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

KONUŞMAK

214-Yumuşak konuşmak, kalblerin bağıdır.

Konuşmalar, yalandan, yağcılıktan yana tertemiz olmalıdır. Böyle bir konuşma, aynı zamanda tatlı, yumuşak olacağından ötürü, kalbleri bağlar. Derler ki:

- Güzel söz, kalbleri cezbeder.

Bu nedenledir ki; Konuşma edeplerini bilen, güzel hitabeti olan, hoşça cevap veren kimse, genel olarak halkın meylini kazanır. Emsali arasında daha çok değer kazanır, üstün tutulur, saygı duyulur.

YUMUŞAK KONUŞMA

215 - Yumuşak konuş, sevilirsin.

Yumuşak konuşmak, insanların kalblerini çekici, sonu da hayır olacağından konuşmalarını tatlı, yumuşak, güzel eyle. Böyle edersen, Dünya sakinlerinin sevgilisi olursun. Herkesin sevgilisi olan bir kimse, elbette mutlu bir kimsedir, sen de öyle olursun.

İHTİYARLIK

216 - İhtiyarlık ömürden sayılmaz.

Yaşlılık ömrün sonudur...

Yaşlı kimse, ayağa kalksa tek başına oturamaz, oturacak olsa yerinden kalkamaz...

Zaten o da, yaşadığının artık farkında değildir.

Böylesine bir ömür, erzel-i ömür sayılır ki; Resulüllah Efendimiz Hazret-i **Muhammed Mustafa** bu türlü ömürden Allah'a sığınmıştır; ALLAH ona salât ve selâm eylesin.

Bu manada bir şiir dinleyelim, görelim şair neler söylemiş:

İki şey var, kan ağlansa onlara,

Bırakıp gidince bakıp onlara...

Ödenmez haklan onda bir bir bak,

Giden gençliğe, kaybolan dostlara...

Bu şiiri, şiir dilinden çıkarıp biraz daha açtığımız zaman, şöyle diyebiliriz:

- İki gözüm, gittiklerini bildiğinden ne kadar ağlarsa ağlası, isterse kan ağlası yine de haklarından onda birini ödeyemez. Onların biri gençlik döneminin elden gidişidir, biri de dostlardan ayrılıktır.

İşbu manadan ötürü, ihtiyarlık, bu Dünya hayatında önemli bir devredir.

Şu da bir gerçektir ki, ihtiyarlayıp kocamakağrılarını, hastalıkların oturduğu yerdir.

Ağrılarla, sızılarla geçen ömür, ömürden sayılmaz...

HASETÇİ

217 - Hasetçiye rahatlık yoktur.

Hased eden kimse, durmadan, karşı tarafın elindeki nimetin gitmesini ister, ister kendisine bir yarar gelsin, ister gelmesin...

O kimse, emellerinden mahrumdur, hiç bir arzusu yerine gelmez. Bu yüzden ne rahatı vardır, ne de huzuru...

İLİM

218 - İlim saltanatına zeval yoktur.

Açıklamaya bir şiirle başlayalım:

Zatına bağlı oluştan, yüksektir ilmin şanı,

Her yana cevher saçıyor ıslattı ilim lisanı...

Dururken el bir sütun gibi, dil mutludur uçar,

İlim almış gölgesine bu yaratılışını...

Şairin de işaret ettiği gibi, ilim için bir zeval yoktur. Nitekim aynı manada Hazret-i Ali şöyle demiştir; ALLAH ondan razı olsun.

Razıyız kısmetine Cebbar'ın bize,

Almıyorsunuz ilmi düşman, mal dahi size...

Mal kalmaz yakındır onun için gitmek,

Kalır ilim, onunla çıkılır temize..

Daha açık manası ile Hazret-i Ali şöyle demek istiyor: ALLAH ondan razı olsun.

- Âlemleri yaratan Yüce Allah'ın bizim için verdiği nasibe razıyız. O nasip, bizim yararımıza ilimdir.

Düşmanın ağırlığı da maladır. Hiç şüphe edilmeye ki, en kısa zaman da mal gider. İlme gelince, hiçbir zaman kaybolmaz, sonsuza kadar kalır.

ŞÖHRET

219 - Şöhrete bürünmek, nefsin akılsızlığındandır.

Şairi dinleyelim:

Yakışmaz, uzaklaş benlikten, tamahtan,

Yaklaşma ona, at onu içten dıştan...

Evet...bu hikmetli cümlelerin daha açık manası şudur:

- Şöhret âfetinden sakınmadan, şöhret kisvesini giymek, emmare sıfatı alan nefsin ahmaklığından, akılsızlığındandır.

DÜŞMANLIK—HASED

220 - Her düşmanlığın bir yararı vardır, ancak haset düşmanlığında yarar yoktur.

Hasetçideki düşmanlık üstüne bir beyt sunalım, şair şöyle demiş:

Beklenir her düşmanlığın gidişi,

Yok haset düşmanlığı bitişi...

Bu beyti biraz daha açtığımız zaman, şu mana ortaya çıkar:

- Her düşmanlığın gitmesi beklenir. Ancak, hasetten doğan düşmanlık için bir gidiş beklenmez.

Sebebine gelince;

Her türlü düşmanlık sebebi gün gelir ortadan kalkar, nimet düşmanlığının gitmesi için de nimetin elden gitmesi gerekir.

Nimet de hiç bir zaman gitmeyeceğine göre, hasetçinin düşmanlığı da gitmez.

Hased edenin tek tesellisi nimetin elden çıkmasıdır.

Bir başka şairi dinleyelim:

Hased-i kalb-i adu lütuf la zail olmaz,

Sinendeki muzmar olan ateşe ab etmez eser...

Bu beytle anlatılmak istenen şudur:

- Düşmanın hasetçi kalbinin düzelmesi için, ne kadar iyilik edersen et, bir türlü o kalbten hasedi silemezsin.

Buna göre, hasetçinin düşmanlığının geçmesi için hiç bir neden yoktur.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:

«MİM»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

KEDER

221 - Himmeti, gayreti üstün olanın, derdi, kederi çok olur.

Büyük işler peşinde koşan kimselerin, elbette karşılaştıkları pek çok zahmetli işleri olur.

Önemli mevkiler elde edip çevresindekilere karşı üstünlük elde etmek isteyen kimselerin nice zorluklara katlanmaları gerekir ki, aradıklarını bulsunlar.

Bir insanın pek çok mihnete, meşakkate katlanması lâzımdır ki, ümid ettiği şeyi bula, umduğunu bu âlemde elde ede...

Yüce Yaratan'a karşı marifet sahibi olmak dahi, çok fedakârlık ister. Zira o da büyük iştir. Nefsanî istekleri bırakmak, nefsin nice nice aşırı arzularını kırmak gerekir.

Bu manada şu şiir de pek güzeldir:

Çözülmez soruyla hakikat sırları,

Topraktaki kamıştan dinle ahları...

Akmadıkça gözlerden hep kanlı yaşlar,

Açılmaz sonsuza mana kapıları...

KONUŞMAK

222 - Görünüşe göre iş tutan sapıtır, akli ile yetinen de şaşırır.

Uzun uzun gereksiz yere konuşmak, hatadan yana arınmış olamaz. Çok konuşanın bu yüzden hatası çok görünür, çokça da ayıplanır.

Anlatılan nedenledir ki; akıllı kimseler, uzun uzun konuşmaktan kaçınırlar, gereksiz yere sözü uzatmazlar.

Şairi dinleyelim, neler söylemiş görelim;

Kavle bak, kailine kılma nazar,

Budur işte reviş-i ehl-i iber...

Şair şöyle demek istiyor:

- Söyleyene bakma, söze bak. İbret sahibi kimselerin yaptıkları daha çok budur.

Söz, konuşan kimsenin gücünü gösteren aynadır. Kapalı bulunan değerini, dostların da, yabancıların da önlerine serer.

GÖRÜNÜŞE ALDANAN

223 - Görünüşe göre iş tutan sapıtır, akli ile yetinen de şaşırır.

Elbette insan, kendi görüşüne göre amel etmelidir, ancak daha önce başkalarının görüşünü de almalıdır. İnsan, bizzat göremediği şeyleri, başkaları görebilirler.

Akla güvenmek de olmaz:

-Akıl akıldan üstündür...

Düsturunu hiç unutmamak gerekir. Başkalarının aklına da zaman zaman müracaat etmekte fayda vardır. Hemen herkesin görüşünü aldıktan, başkalarının akıllarını da baş vurduktan sonra, hemen hepsi bir süzgeçten geçirilmeli, ondan sonra karar verilmelidir.

Resulüllah Efendimiz Hazret-i **Muhammed Mustafa** bir Hadis-i Şerifin de şöyle buyurdu: ALLAH ona salât ve selâm eylesin.

- «Görüşünü beğenen sapıtır, akılı ile yetinen de perişan olur.»

Bu Hadis-i Şerifin biraz daha açık manası şudur:

- Her kim, sadece kendi akılı ile iş yaparsa... yolunu kaybe der. Bir iş tutarken, başkalarının da ne düşündüğünü öğrenmek için danışma yolunu tutmazsa, hataya düşer, büyük belâlara çarpılır.

Yüce ALLAH, Kur'an'da 3. sırayı alan Âl-i İmran suresinin 159. âyetinde şöyle buyurdu:

«Onlarla, iş hakkında danışma yap.»

Bu âyet-i kerime, danışmanın önemini anlatır. Bundandır ki, Resulüllah Efendimiz herhangi bir işe karar vermeden çevresine danıştırdı, ALLAH ona salât ve selâm eylesin.

Gelse de bin kılıçlı asker,

Harpte sağlam reye ne eder...

Resulüllah Efendimizin danışma yapmakla emir alması, pek çok hikmete mebnidir, şöyle ki: Emrine tabi olanların görüşlerini açığa çıkartırdı, kabilelerin gönüllerini alırdı.

Yapılması ile yapılmaması arasında bir fark olmayan işlerde tercih edilen tarafın dediği yapılmış olur, o taraf da kendilerinin görüşleri yerine geldiğinden ötürü sevinir. Böylece, arada bir soğukluk varsa o da gider.

Yine bu danışmada ilmin, idrâkin danışma meclisi kurup bir karar almadan harekete geçmek için yeterli olmadığı da görülmektedir.

Nitekim, Resulüllah Efendimiz Hazret-i **Muhammed Mustafa** bir Hadis-i Şerifin de şöyle buyurdu; ALLAH ona salât ve selâm eylesin:

- «İstihare eden kaybetmez. İstişare eden pişman olmaz. İktisada riayet eden fakir olmaz.»

Şimdi de aynı manayı dile getiren bir başka şairi dinleyelim:

İşleri dağıldığı zaman akıllının,

Bağlar işi, açıp yolunu danışmanın...

Cahil adam saplanır kendi görüşüne,

Görürsün tehlikesini yaptıklarının...

Şairin bu görüşünü, düz yazıya çevirelim, görelim neler söylemiş:

- Gerçek anlamda akıllı o kimselerdir ki, işleri dağılıp perişan olmaya yüz tuttuğu zaman, onları düzeltmek için hemen münazara, müşavere yolunu açar, sonunda işlerini derleyip toparlamayı başarır. Ne var ki, cahilin durumu anlatıldığı gibi değildir. O kendi görüşüne saplanır kalır. Ne danışma tanır, ne de görüş alış verişinde bulunur. Bundan sonra o kimseyi, tehlike içinde bulursun.

Şimdi de bir başka şairi dinleyelim, görelim bu da ne söylemiş:

***Danışma yolu neden tutuldu bir bak,
Akıllı yoludur, tutanlara bir bak...
Dokuz hikmet sahibi demiştir şöyle,
- İki görüş hayırlıdır birinden bak...***

Bütün bunlar, danışma meclisi kurmayı, danışıp görüşmeden hiç bir işe girmemeyi emreder.

İYİLİK

224 - Tatlı su başı kalabalık olur.

Bu cümle için verilecek daha açık mana şudur;

- Çeşmelerin tatlısı, halkın toplanmasına, başına birikmesine sebeptir.

Bunun için verilecek bir başka mana da şudur:

- Huyu güzel, iyi karakter sahibi olan kimseler, kendilerini manen bezemiş sayılırlar. Onların bu durumu, halkın hevesini çeker, bu gibi kimselerin başına toplanan da çok olur.

Şair diyor ki:

***Her nerede tatlı su varsa orada olur,
Erkek, kuş, karınca orada bulunur...***

Bu hükme göre, her kim ki hoş hallidir, herkes onun çevresini sarar, o da bu haliyle mutlu olur, mutlu yaşar.

İLİM MECLİSİ

225 - İlim meclisi cennet bahçesidir.

Dili bilgin, kalbi cahil olan yakın sahipleri, tahsil ettikleri ilmi mala, makama, mertebelere, ikbale satmazlar. Daha çok onlar, ilimlerini nefislerini tezkiye için, akli başında iş yapmak için harcarlar.

O büyükler, dini, ahlâki meşeleri çözme için konuşurlar. Sünnet-i seniyei açarlar. Yolların en güzeli **Muhammedî** yolu gösterirler. Bu nedenle o büyüklerin sohbetleri bidati ve dalâleti kaldırır. Hikmet söylerler, mükemmel işleri dile getirirler.

Bu manada şu şiir de güzeldir:

***Yaşar insanlar birbirine can olarak,
Uçarlar kuşlar birbirine eş olarak...***

İşte anlatılan manadaki ilim sahiplerinin ilim meclisi, Cennet bahçesidir. Zira onların meclislerinde hidayet çiçekleri toplanır, mutluluk nurları uçar. Bunlar birer sermayedir ki, Cennet bahçeleri onlarla alınır.

Ancak, iyi olmayan yolda ilimlerini harcayan kimseler, maddi şeyleri kapmak için tuzak hazırlarlar.

Şu şiirler de bu manada pek güzeldir:

***Yatkın âlem halkı bu hırssa,
Yakmaya diken yok bu hırssa...***

Bu dertle sona erdi ömür,

Can gitti, gitmek yok bu hırsla...

Bu şiirde de anlatıldığı gibi kötü ilim sahiplerinin gönülleri dünya derdi ile doludur.

Onların sözleri boşunadır, hatta tehlikeli afettir. Bu gibilerden mutlaka kaçmak gerekir. Bu gibi ilim sahipleri, bir bakarsın ki, işleri kötü kimseleri övmekten ibarettir. Bir de bakar görürsün ki, fitne, şer meydana getirirler.

Kötü manada ilim sahipleri bazan da, olur olmaz söz ederler, uydurma fikirler ileri sürerler. Böylelikle de, hemen her biri Cennet heveslisi cahil kimseleri kandırırlar, yollarından ederler.

SERTLİK

226 - İnsanın helaki, sert tabiatından olabilir.

İnsanın helaki, fesadına, fenasına giden durumu, tabiatının sertliğine, mizacının katılığına bağlıdır. Zira, öfkenin parlaması, kötü huy insanın aklını alır, gerçekleri, iyiyi, kötüyü idrâk ettiremez. Böylelikle sonun felâket olmasını sağlar.

ŞERLİLER

227 - Şerlilerle arkadaşlık, denizde kayığa binmektir.

Tavırları kötü, şerli kimselerle sohbet etmek, onlarla arkadaş olmak, denizde kayığa binmek gibidir, o kadar da tehlikelidir.

Şerli kimselerle sohbet etmek, insan tabiatını alt üst eder. En azından, onlar arkadaşlık, tehlikeye yakınlıktır, bu ihtimali hiç unutmamak gerekir.

Onlarla sohbet edenlerin tehlikeye düştükleri, çok kere görülmüştür.

SÜKÛT

229 - Sükûtu tercih eden pişman olmaz.

Önce bir şiir sunalım, görelim şair ne demiş:

Yedin sırlarım yazık, açıkladın,

Dudağın kesik mi onları çıkardın..?

Sırlar oklara benzer yaylarda duran,

Açılması o ki, yayından fırlattın...

Şu da bir başka şiirdir ki, güzeldir:

Şu dört cümle ki dilden çıktı,

Sanki dört oktur yaydan çıktı...

BÜYÜKLERİN MECLİSİ

229 - Büyüklerin meclisleri, sözlerin kalesidir.

Büyüklerin meclislerinde konuşulan sözler, hemen dışarıya sızmaz, en azından dışarıya sızmaması gereken sözler dışarıya sızmaz:

- **«Büyüklerin meclisleri, sözlerin kalesidir.»**

Büyüklerin meclislerinde konuşulan sözler, hemen dışarıya sızmaz, en azından dışarıya sızmaması gereken sözler dışarıya sızmaz.

- **Büyüklerin gönülleri, sırların kabirleridir.**

Cümlesi de bu manayı anlatır.

Onlar faziletli, meziyetli kimselerdir, söz gezdirmek, onların tabiatında yoktur. Ancak söylenmesi gerekeni söylerler, söylenmemesi gerekeni de söylemezler.

İNSANI TANIMAK

230 - İnsanın menkıbesi, dilinin altındadır.

Bu hikmetli cümlenin kısa, öz manası şudur: Bir kimse konuşurken kendisini anlatır.

Yüce Allah, Kur'an'da 30. sırayı alan Rum suresinin 32. âyetinde şöyle buyurdu:

«Her zümre, elde ettikleri ile sevinir.»

Buna göre, hemen herkes yaptığı işi, iyi kötü dile getirir, bir kötü işi için de;

-Kö tüd ü r...

Dediği pek görülmez. Bunun için de her halini dile getirir, sen de onun değerini anlattıklarından anlarsın, kendisini tanırsın.

- **«İnsanların yaşadıkları duruma göre yolları vardır.»**

Hükmüne göre de, herkes gittiği yolu anlatır...

- Şecaat arz ederken merd-i kipti sirkatin söyler...

Misalin de olduğu gibi, herkes övünecek nesi varsa onu dile getirir. İstense de söyler, istenmese de söyler. Başka türlü de pek konuşmaz. İşte, üstte anlatılan duruma göre, herkesin, hüneri, marifeti dilinin altındadır, konuşur... ANLARSIN!..

GENÇLERLE OTURMAK

231 - Gençlerle oturup kalkmak, dinde fesada sebep olur.

Tecrübesi, iyi bir edebi olmayan, terbiye ağırlığından yoksun bulunan genç insanlarla oturup kalkmak, fitneye sebeptir.

Onlar, yaşlı erkeklerin, hatta kadınların bile akıllarını baştan alırlar...

Onlarla oturup kalkmak, güzel gidişatı yok eder, insanın güzel tedbiri varsa onu da hiç eder, yapılan güzel güzel ibadeti, taatı da boşa çıkarır.

Zamanın gençleri, bu devrin kadınlarının kalblerini elde etmekte en kuvvetli, en sağlam bir araçtır. Bu manada bir şair şöyle demiş:

En tatlısı kadınlara erkeklerin,

Aralanndadır kendi benzerlerinin...

Biraz açık olarak bu beytin manası şudur:

- Kadınlarla ülfet, onlara karışıp görüşmek yönünden ziyade tatlı, hoş gelen erkek, siması, yanağı kadınlara benzeyen erkeklerdir. Kadınlar, o gibi gençleri daha çok severler, onları bulunca da sevinirler.

YIRMİ BESİNCİ BÖLÜM:

«NUN»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

GECE NAMAZI

232 - Müminin nuru gece namazındadır.

Şu güzel şiir namaz üzerinedir.

Beş vakit namaz oldu hep yol gösteren,

Aşıkları sonsuz namaza götüren...

Yetinmez âşıklar beş vakit namazla,

Sözüm gerçek;

Ne bin, ne yüz bin namazla...

Görev değil âşıklar için namaz,

Cana minnettir sadıklar için namaz..

Üstteki şiirin manasından da anlaşılacağı gibi, çokça ibadet ederek hali yolu güzelleşen âşıklar, Rahman ALLAH'ın feyizlerini alırlar nurlanırlar. Gözlerinde, gönüllerinde parlar. Onların nurları, daha çok, kılmaya devam ettikleri gece namazından hâsıl olur. Bu gece namazının bir adı da Te-heccüd Namazıdır.

ÖLÜMÜ UNUTMAK

233 - Ölümü unutmak, kalbi paslandırır.

Dünyanın geçici süslü mallarına karşı aşırı ilgi duymak kalbe zararlıdır. İçi onlarla doldurmak, ölüm anında büyük bir pişmanlık getirir. Bu âlemden göçüp gidildiği zaman, bir de bakılır ki, elde hiç bir şey yok... Haliyle hayır yolda harcanan Dünya malları hariç..

Dünyada eşyadan, yakınlardan yana çoluk çocuk mal mülk ne varsa hemen hepsi bırakılıp gidilecek... İstense de, istenmese de bırakılacak... Bu kadar Dünya rahatı bırakılıp sıkıntılı, dar yere girilecek. O dehşetli yere yerleşilecek.

İşte, yukarıda anlatılan ibretli, dehşetli durumları unutmak kalbi paslandırır, merhametten, şefkatten yana hiç bir şey bırakmaz. Bu unutmamanın sonu perişanlıktır, özellikle öbür âlemde... Bu olumsuz unutkanlık, gelecekte, mutluluk vesilelerine ulaşmaya... Yüce Sübhan Hakk'ın inayetine nail olmaya engeldir.

Hâsılı: Ölümün ibret verici hallerini unutup da hiç akla getirmemek, bu yetmiyormuş gibi, maddiyata dalmak kutsal olan her şeyden uzaklaştırır.

GECE NAMAZI

234 - Kalbini, gece karanlığında namaz kılarak nurlandırır...

Resulüllah Efendimiz Hazret-i Muhammed Mustafa, bir Hadis-i Şerifinde şöyle buyurdu; ALLAH ona salât ve selâm eylesin.

- «Müminin şerefi, gece namazındadır, üstünlüğü de insanlara muhtaç olmamasındandır.

Bu hükme göre, gece karanlığında herkesin yatıp kaldığı bir sırada kalkıp gece namazı kılmak kalbi nurlandırır. Böyle bir nur, daimi bir şereftir. Öyle ise, gece karanlığında kalk, namaz ki! ki, Sürekli ihsanlara nail olasın...

ÖLÜM HABERCİSİ

235 - Saçın ağarınca, nefesine ölüm haberi verilir.

Başındaki saçların ağarmaya başladığı zaman, artık düşüş başlamıştır. İşte o zaman, ölüm habercin geldi sayılır.

Bundan sonra maddi hayatın bozulmaya yüz tutmuştur.

UYUMAK

236 - Güven içinde uyu, yatakların en güzelinde yatmış olursun.

Yatacağın zaman, ümitle, aşırı dileklerle endişeye dalma. Gönlün rahat uyu. Böyle edersen, yatakların en rahatında yatmış olursun.

Mal, makam endişesinde iken altın işlemeli yataklarda yatmış olsan, yine de rahat edemezsin, değilmi ki sende o yersiz endişeler var. Bu türlü endişeye sahip olanlar, atlas içinde yatmış olsalar dahi, gulyabanilerin, hortlakların köyünde yatmış gibi olurlar, bunalırlar, sıkılırlar.

Hiç bir şeye aldırış etmeyen, günün olaylarından fazla etkilenmeyen kimseler, diken üstünde yatsalar dahi, tatlı tatlı uyurlar.

ARZULARA NAIL OLMAK

237 - Arzulara nail olmak zenginliktedir.

Bu hikmetli cümlenin açıklamasına bir şiirle başlayalım:

Kavuşmazsan zorlu aradığına,

Vur yükü altına, er muradına...

Onu elçi eyle her ne ise işin,

O bir taştır, boyun eğdirir taşlara...

Bu şiiri biraz daha açık alınca manası öyle olur:

- Bir maksadın husulünde zorluk gördüğün zaman, sıkıntı ile karşılaştığın anda hemen işi altına, gümüşe yükle. Her neyi isteyip arzu ediyosan kolaylıkla getirilir. Altın, gümüş öyle bir taştır ki; diğer bütün katı taşlar, onun önünde boyun eğerler. Kısacası şu demektir:

- Altının, gümüşün gücüyle hemen her şey elde edilir, her iş meydana gelir.

İşbu manadan ötürüdür ki, Hazret-i Ali bu hikmetli cümleyi söylemiştir, ALLAH ondan razı olsun.

Evet... İstenilen, arzu edilen şeylere daha çok zenginlikle erilir, fakirlikten bir şey elde edilmez.

Bu hikmetli cümle için şöyle bir mana da vermek de mümkündür:

- İşin kârlı yönünü bilen akıllı kimselerin vicdanen arzu ettikleri Hak rızasına nail olmak, «Onun üstün tecellilerine zuhur yeri olmak için varlığa ermek gerekir.

Ayrıca:

Sordu soruyu çaktı hemen nalı,

Hazine mi dervişi ayağı...

Manasına gelen beytte de işaret edildiği gibi, bu fani hayatta kullara ulaşan Yüce Hakk'ın ihsanlarına kalb zenginliğini bulmakla erilir.

AYRILIK

238 - Ayrılık ateşi, cehennem ateşinden daha şiddetlidir.

Ayrılık ateşini, bir şair şöyle dile getirmiştir: Duzehe girmez firakından yanan, Kabil-i Cennet değil ehl-i azap... Bu beytinde şair şöyle diyor:

- Ayrılık ateşi ile yanan aşık, Cehennem ateşine girmez. Azap çekenlerin de Cennete girmeleri kabil değil...

Bir başka şair de şöyle demiş: Sevenin kalbindedir sevgi ateşi, Serindir yanında Cehennem ateşi...

İsterseniz üstteki beyti biraz daha açalım, şair şöyle diyor:

- Seven kimsenin kalbinde sevgi ateşi o kadar şiddetlidir ki, Cehennem ateşi, onun kalbinde ki ateşe nisbetle çok soğuk kalır.

Şimdi bu hikmetli cümleyi, bir başka yönü ile şöyle açıklayalım:

- Dostlardan ayrılık, Rablar Rabbı Yüce ALLAH'ın lütuf tecellisi nurundan yoksun kalmanın ateşi, Cehennem ateşinden daha şiddetlidir, daha acıdır.

YAŞLILIK

239 - Yaşlılık halini nurlarıdır, onu masiyetle karartma!..

Hazret-i Ali, bu hikmetli cümlesi ile şöyle demektedir:

- Yaşlılık halini ibadetle, taatla nurlarıdır. Masiyete belenip de onu günah kirleri ile karartma. Zira yaşlılık halinin üstün değeri, maddi yönden, manevî yönden, akıl yolundan, nakil yolundan sabittir. Bir şair bu durumu şu beyti ile açıklamıştır:

Büyükler Büyüğü Zat emretti şöyle,

- Bükülmüş belli yaşlı azad edile...

Bir kimse, yaşlandıktan sonra artık bilerek masiyet yoluna girmemelidir. Yaşlılığın verdiği perişanlık yetmiyormuş gibi, bunun üzerine bir de sonu kötü olan, rüsvaylıktan başka bir şey olmayan günahkârlık eklenmemelidir.

DOĞRULUK

240 - Yüz aklığı doğru sözlü olmaktadır.

İnsan doğru sözlü olursa, yüzündeki tazelik, güzellik gitmez, bunu isteyen de doğru sözlü olmalıdır.

Şunu hiç unutmamak gerekir ki, doğru sözlü olmak, sahibini daima üstün eder, saygı duyulan bir kimse eyler. Yalan, doğruluktan ayrılmak ise, sahibini rezil rüsvay eder. Yalancının geleceği hiç iyi değildir.

Ancak, yalan için bazı yerlerde cevaz vardır, meselâ; savaşta...

Bunu şair şöyle dile getiriyor:

Kurtarır başını senin çenenden,

Halk arasında yılan gibi yalan...

Bir başka şair de şöyle diyor:

Şol yalan kim ola zımnında anın bir hayır eğer,

Yeğdürür ol doğrudan kim kapıla andan bir zarar...

Bu şair daha açık manası ile şöyle demektedir:

- Eğer bir hayır için, yararlı bir sebebe göre söylenmiş bir yalan olursa, bu türlü yalan, halk arasında bir zarar doğuran, fitneye sebep olan doğru sözden hayırlı sayılır.

Buna dair bir mısra da şöyledir:

Fitne çıkarır doğrudan, yarar için yalan iyidir.

Hâsılı: Doğru sözü daima tercih etmelidir, ancak ne getireceğine, ne götüreceğine de dikkat etmelidir.

YİRMİ ALTINCI BOLÜM:

«VAV»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

İYİLİK

241 - Lâyıkı değilken iyilik etmek zulümdür.

Şairin biri şöyle demiş:

Bir ateş ki yakmakta halkı,

Ölmekten gayrı yok ilâcı...

Bu beytten de anlaşılacağı gibi, iyiliği yeri olmayana yapmak, lâyük olmayanı bir üst makama çıkarmak boşuna emektir, haksızlıktır.

Bir başka şair de şöyle diyor:

Meta-ı kâsid olur mevki-i ademde vücud,

Mahal düşer ki, tüvanger geda yerin tutmaz...

Şairimiz, bugünkü dile göre şöyle demektedir:

- Eğer yeri değilse, uygun düşmüyorsa... varlık bile hiç bir şeye yaramaz bir eşyaya döner, hatta daha da beter olur.

Bazan da öyle bir durum ortaya çıkar ki, bir zengin, fakir yerini dahi tutmaz...

Bu durumda, her şey yerinde yapılmalıdır.

Yeri değilken iyilik etmek, hiç bir işe yaramaz, faydasızdır.

SADAKA

242 - Başa kakınç olanın sadaka verişindeki günah, sevabından daha çoktur.

Sadakalar gizli verilmeli, verilen kimse de utandırılmamalıdır. Hele verilen bir sadaka:

- Ben sana falan zaman şöyle iyilik ettim, etmeseydim halin nice olurdu!..

Gibi sözlerle başa kakiimamalıdır. Böyle bir sadakanın sevabı olmaz, başa kakılıp minnet yükü altında bırakılan kimsenin gönül kırıklığı o sadaka sevabından daha ağır bir günahdır. Bu manada, Yüce ALLAH, Kur'an'da 2. sırayı alan Bakara suresinin 264. âyetinde şöyle buyurdu.

«Sadakalarınızı, minnet yükü yüklemekle, acı sözlerle boşa çıkarmayınız.»

Bu âyet-i kerimeden de anlaşılacağı gibi, minnet altında verilen sadaka, Yüce Hakk'ın da istemediği bir sadakadır, bu yüzden de günahı sevabından daha çoktur.

AHMAK

243 - Ahmakın saltanatı çabuk biter.

Ahmaklar, bir rastlantı sonucu zorbalıkla idareyi ele alabilirler, amma kısa zamanda bu idareleri söner. Şunun için ki; onların iyiyi kötüyü ayırd etme yetenekleri yoktur.

Ahmak, anlayışsız kimselerin, bu sıfatları taşıyan yöneticilerin işin sonunu görmeleri, ona göre tedbir almaları mümkün değildir. Bu yüzden de, baş olma gereklerini yerine getiremezler, makamlarını da koruyamazlar. Her başladıkları işi berbat edip bırakırlar, bu yüzden de çevreleri dağılır, herkesin nefretini kazanırlar. İşte ahmakın başkanlığı bu yüzden gider, kısa zaman da son bulur.

Akıllı başkanın durumuna gelince, o başkan olsa da, kendisini yönetimi altında bulunan kimselerden ayırmaz. Ne kimseye zulüm eder, ne büyüklük taslar.

Akıllı başkanlar, yönetimleri altında bulunan kimselerin işlerini düzenlemeye çabalarlar. Herhalde böyle bir çabalamayı, kendileri için daha verimli bulurlar. Bu durumları ile de, saltanatları sürer gider, üstünlük kazanırlar, saygı görürler.

Bu mana bir şairin:

Gedalar padişah meşreb gerek, şahlar geda meşreb...

Şeklinde dile getirdiği gibi, halk padişah gibi yaşamalı, padişahlar da halk gibi... Aynı mana, şu şiirlerde dahi dile gelmiştir ki, güzeldir.

Sultanların huyu yer eder halkta,

Gökkubbenin rengi yansır toprakta...

Sultan havuz, onun gözü oluşu,

Havuzun suyu görünür olukta...

Zevk verir havuzun suyu tatlıysa,

Acır, havuzun suyu acıdikça...

İYİLİK ETMEK

244 - Seni unutan sana iyilik etmiştir, sana düşman olmayan da sana dostluk etmiştir.

Hazret-i Ali, bu hikmetli cümlesinde şöyle demek ister, Allah ondan razı olsun.

- Bir kimse seni arayıp sormuyorsa...seni unutuyorsa o sana iyilik etmiş sayılır, hatta sana yardım bile etmiştir. Bu arada sana düşmanlığı olmayan kimse de sana dostluk elini uzatmış gibidir.

Bir şairimizin:

Zararsız merhabalar simden geri ikrama döndü...

Mısraı dahi, aynı manayı ifade eder.

Sana iyilik edene mutlaka karşılık vermen gerekir, veremeyince zor durumda kalırsın. Ama sana biri bir şey vermiyorsa... ona bir karşılık verme zorunda değilsin. Onun yardımı da budur. Bir kimse de sana düşman değilse, en azından bir dosttur.

HASED

245 - Hasedinden ötürü vay hased edenin haline!..

Hased eden için şairin biri şöyle diyor:

Dayan hased edenin hased derdine,

Şayet sabır edersen gider ölümüne...

Bil ki ateş yer bitirir kendini,

Yiyecek bulamazsa kendi kendine...

Şairimiz, daha açık manası ile şöyle demektedir:

- Hased eden kimsenin uygunsuz davranışına sabırla karşı koy, o yandan gelen acıya dayan. Senin bu yolda ki sabrın, dayanıklı olman şüphesiz onun katili olacaktır.

Şunu hiç unutma ki:

Şayet ateş, yiyecek bir şey bulamaz ise... kendi kendini yemeye, eritmeye başlar.

Böylece, hased eden kimse, daha öbür âleme gitmeden önce bu âlemde iken cezasını çeker. Öbür âlemde bekleyen azaplar, cezalar da ayrı...

ÇOCUK SAHİBİ

246 - Çocuk sahibinin rızkı boldur.

Çocuk sahibi, baba olacağı gibi, herhangi bir çocuğun sa-hiliğini de üzerine alan biri de olabilir. Bu gibi kimsenin rızkı bol olur, çünkü çocuğun rızkı da onun kine eklenir. İki kişi olurlar ki:

- «İki kişinin rızkı dört kişiye yeter.»

Manasına gelen Hadis-i Şerif gereğince, çocuk olan evde bolluk bereket olur.

HAKARET

247 - Hür insanlara hakaret edene yazıklar olsun.

Bu hikmetli cümle için verilecek daha açık mana şudur:

- Şiddetli azap, bol bol ceza o kimse için yerindedir ki; insan olma ikramı ile içini dışını süsleyen bir kimseye hiç yeri değilken hakaret edip onu küçümser. Halbuki o kimse, varlığını var olana verip artık hür olmuştur...

YİRMİ YEDİNCİ BÖLÜM:

«HA»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

KEDER

248 - İnsanın kederi, istekleri kadardır.

- Vay düşmandan gelen öğüde...

Hiç düşmandan öğüt gelir mi?.. Bunun için dışı dost, içi düşman olan şerli kimselerden gelen öğüde, nasihata çok dikkat etmek gerekir.

- Düşman düşmana gazel okumaz...

Hükmü gereğince, düşmanın öğüdünden fayda gelmez. Şu beyt, bu hikmetli cümlenin açıklaması için güzeldir;

Nesib ruy-i dil-i düşemene gurur etme;

Mülâyemet dahi gösterse hare aldanma...

Bunun açık manası şudur:

-Yüzü güzel, içi düşman olan kimseye kanmayasın, diken yumuşak olsa dahi aldanmayasın.

Burada şunu açık açık bilmek gerekir ki, düşmandan gelen yumuşak tavırlar, hiç bir zaman için hayra yorulmaz, dikkat edip sonucunu beklemelidir.

DÜNYA — ÂHİRET

250- Mutlu kimsenin derdi âhirettir, bedbahtın derdi ise Dünya...

Mutlu insan o dur ki ahiret hayatı..yani, ebedi hayatı için tasalanır dünyayı orası için bir tarta düşünerek ekimini iyi yapar... Ve kazanır hatta öylesine kazanır ki... daha dünyadayken bunun nimetlerinden faydalanmaya başlar..

Bedbaht insan da o dur ki, geçici dünya hayatı için çalışır., .çalışır..nihayetinde de ne elde ederse etsin...doyuma ulaşamaz... daha çok daha çok ister... ve dünyayı kazanmadığı gibi kazandıklarını da burada bırakır sermayesiz bir halde...ebedi hayatına duhul eder.

251 - İnsanın helaki ucbe kapılışındadır.

-U c ü p...

Derken, insanın kendini beğenmesi akla gelmelidir.

Şairi dinleyelim:

Şöyle söyle kendini beğenen ahmaka,

- Bilsen onda neler var silkerdin yaka...

Dini bozar elbette, bir noksandır o,

İnşân aklına şerefe de tü kaka..

İsterseniz,bu şiirin manasını biraz daha açalım, düz yazı ile anlatalım:

- Kendisini büyüklenmeye, ucube kaptıran kimseye şunu açık açık söyle:

- Eğer sen, kibirde, ucüpte ne gibi zararlar olduğunu bilmiş olsaydın, ne kibirli olurdu, kendini büyütürdün, ne de kendini beğenir, aldanırdın. Gerek kibir, gerekse ucüp dini bozar, akli noksan eder, izzeti şerefi de siler.

İşte bütün bunları düşün, ayık ol...

Nefislerini manen temize çıkarmayan kimseler, daima, kendilerini büyük tanıtmaya çalışırlar, bunu her vesile ile denerler, denedikçe de batarlar.

NEFİS

252 - Nefsinden kaçman, senin için aslandan kaçmaktan daha faydalıdır.

Aslan parçalarsa, insanın maddi yapısını parçalar ki, dünyasına zararı olur. Nefsin kötülüğü ise, insanın manasınadır, âhiretini berbat eder.

Şairi dinleyelim:

Nefse yönel, tamamla fazilet yanlarım,

İnsan vasfını nefisle aldın ruhla değil...

Bu beyti biraz açalım, anlatılmak istenen mana şudur:

- Sürekli nefisini temize çıkarmakla meşgul ol. Kâmil bir insan olman temize çıkarmana bağlıdır, ruh zaten temizdir.

Durum üstte anlatıldığı gibi olunca, nefsin şerli işlerinden uzak durman gerekir, böyle etmen, senin için çok çok yararlıdır. O kötülüklerden, serlerden o kadar kaç ki; aslandan kaçışından fazla olsun. Yukarı da işaret edildiği gibi, aslanın derdi senin maddi yapındır, nefis ise, senin sonsuzlara kadar var olacak hayatını yok etmek ister.

CİMRİLİK

253 -Tiridi, yiyecek olandan başkası ditti...

Bu hikmetli cümle, bir başka manada söylenmiştir, asıl anlatılmak istenen durum şudur:

- Güzel bir sıfat olan cömertlik sıfatına bürünmeyen şerli kimseler, tamahkâr olurlar. Onların bu tamahları, onlara durmadan mal toplatır. Malı toplarlar ama, kendilerine ondan birşey yemek nasib olmaz, varislerine kalır. O varisler de kısızamanda o mala üşüşürler, bitirirler...sonunda iflas bayrağını çekerler. Ancak, cömertlik sıfatına bürünen kimseler, cimrilere, varyemezlere hiç benzemezler, hem kendileri yerler, hem de başkalarına yedirirler. Onların ihtiyaç gideren sofraları daima fakire açıktır. Cömerdin malı öyle bir mübarek maldır ki, hem kendisini sevindirir, hem de fakir fukarayı sevindirir.

Şu şiirde, anlatmak istediğimiz durum, çok güzel anlatılmıştır:

Keremi i o ki ihsan diye,

Kapıya gelen dilenciye...

İhsan kapısını tez aç,

Ona vere nice hediye..

O kadar çok vere ki,

Dilenci;

- *Yeter...*

Söyleye...

HIRS

254 - Hırsla bürünen kötü tavırlı kimseler, bilmeden helak olurlar.

Hırsla bürünen kötü tavırlı kimseler, hırsları sebebi ile Yüce Yaratan'ın rahmetine nail olmaktan yana yoksun kalırlar. Bunun sonunda da, içleri bozulur, işleri bozulur. Ne var ki, hırsla sahibi olan kimse, hırsla perdesi ile kendini öyle kapatmıştır ki, kendisini ne kadar büyük tehlikeler beklediğinin farkında bile değildir.

GAYRET

255 - İnsanın gayreti, kıymetidir.

Bu hikmetli cümleye göre, bir kimsenin yaptığı işe bakmalı, değerini o işle biçmeli... Bakın, şairimiz de böyle diyor;

Âşıkın ahvaline etme nazar,

Himmetine, kasdına, ihramına et nazar...

Şöyle demek istiyor:

- Âşıkın taşkın hallerine bakma. Onun himmetine, gayretine, niyetine bak, kesin kararını öğren. Onu hep bu haliyle gör, değerini ver.

Şunu hiç unutmamak lâzımdır ki; büyük işler, daima büyük adamlar içindir, küçük, düşük işler de, daima küçük, düşük adamlar içindir.

SANATKÂR

256 - Ne hünerin varsa göster.

İnsan hüneri ile, sanatı ile tanınır. Öyle ise, sen de sanatını, hünerini ortaya çıkar ki; öyle tanınsın.

Şairi dinleyelim:

Hem ot, hem gül, hem yasemin olmaz çimende,

Hünermend olmayan mümtaz olur nezd-i âlemde...

Böyle olduğuna göre, kim kendini tanıtmak, halk arasında makbul biri olmak niyetindeyse, hünerini ortaya çıkarsın. Her kim hünerini ortaya çıkarmaz, bir sanatını belli etmezse, bu âlem halkı arasında nasıl tanınsın...

NASİHAT

257 - Sultanlardan nasihat almak durumunda olanın işi zordur.

İnsan, kendini idare etme yöntemini bilmelidir. Başkalarından akıl almaya muhtaç olmamalıdır. Akıllı yetersiz kimseye bir de öğüt veren, sultanlar, ileri gelenler olursa... vay onun haline... O kimsenin huzuru ve rahatı artık kalmaz.

YİRMİ SEKİZİNCİ BÖLÜM:

«LAMELİF»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

MÜRÜVVET

258 - Mürüvvetsizin dini yoktur.

-M ü r ü v ve t...

Kelimesin, burada şu manada almak gerekir; insanlık...

Bir kimsede ki, insanlığın güzel vasıflarından yana bir özellik yoktur, o kimsenin dininden de şüphe etmek gerekir, en azından mükemmel bir dine, imana sahip değildir. Bu manada, bazı bilginler şöyle demişlerdir.

- Mürüvvetsiz din bir işe yaramaz. Dinsiz mürüvvet ise, boş iştir. Dinle mürüvvet bir ise, tam iştir.

AKILLI

259 - Aklı başında olan için fakirlik yoktur.

Aklı başında olan kimse, her işi düşünüp taşıyıp yapar. Bu nedenle de yoksul kalmaz. Bunlar için bir perişanlık da söz konusu değildir, er geç kendilerine bir çıkar yolu bulurlar.

YALANCI

260 - Yalancıya ikram olmaz.

Yalanı, sahtekârlığı tercih eden kimse, halk arasında nefret kazanır. Yüce Hak katındaysa... dargınlık kazanır. Bu nedenle, ne kadar üstün vasıflı olursa olsun, onun için övülmek, ikram olmaz. Yalancı tarafından bir keramet gösterisi bile geçersizdir.

HASED

261 - Hased edene rahat yoktur.

Hased eden kimse, hased ettiği kimsenin derdine düşmüştür. O yüzden daima gamlıdır, onun bu gamı, kendisine dünyada rahat yüzü göstermez.

KANAAT

262 - Kanaatkarın gamı olmaz.

Asıl gamlı, kederli olan o kimsedir ki, elindeki ile yetinmez, daha fazlasını, daha fazlasını ister. Amma, elindeki ile yetinen, normal yollardan da fazlasını arayan, bulunca da sevinen, bulmayınca da üzülmeleyen neden gam çeksin.

Şair kanaatkarı şöyle anlatıyor;

O, kimsedir ki, Hakk'ı bilir yakinen,

Kötü eldir, onu hiç bir kez titretmeyen...

Tam bir imana sahip olan kimse, şunu iyi bilir ki, rızkı neyse gelir, başkasına gitmez. Biraz çalışma sonunda hemen nasibi gelir. Durum böyle olduğuna göre, endişenin, gamın yeri yoktur.

KADIN

263 - Kadında vefa yoktur.

İstisnalar hariç, istisna da kuralı bozmaz. Bunu bildikten sonra şuna inanmak gerekir ki; akıllı kimselerin işi olan vefayı, bazı kadınlar da bulmak zordur. Zira, kadınlar çok çabuk nefis'lerinin nevalarına tabi olabilmektedirler... Lâkin bütün kadınları bu sözün dairesi içersine de sokmamak lâzımdır.

KÖTÜLER

263 - Kötüler için iftira olmaz.

Kötülüğü tercih edip işleyen, işi gücü, bozuk işler olan kimseye ha iftira edilmiş, ha edilmemiş, ne çıkar. Bu gibiler için:

- Kötüler noksandırlar..

Denebilir. Zira, onlar akıl yönü ile noksan sayılırlar. Bu noksan akılları ile iyiyi, kötüden ayırd etmeleri mümkün değildir. Ve bunlar hakkında söylenen söz, iftira sayılmaz.

KÖTÜLER

264 - Kötüler iflah olmaz...

Kötülüğü işleyenler nefislerine tabî oldukları..

Herşeyi dünya menfaatlerine göre değerlendikleri, yani dünyâ ehli oldukları için onlara,

-Şöyle kötü, böyle kötü...

Demek ne iftiradır, ne de gıybet... Zira artık böyle biri, toplum içindeki saygısını yitirmiştir.

YÖNETİCİLER

265 - Yönetici devlet adamları için rahatlık yoktur.

Sözü bir şiirle açalım:

Lanete sebep şu iki şey,

Anlaşmayı bozmak, yalan ey...

Ey Settar, arsız etme bizi,

Hayırla dene bizleri ey...

Üstteki şiirden de anlaşılacağı üzere, adaletli, akıllı bir devlet başkanı için rahatlık yoktur. Çünkü onlar, sürekli ülke halkının rahatını düşünürler. Bütün dertleri, din düşmanlarını uzaklaştırmak, millet düşmanlarını ortadan kaldırmak, meşru hükümleri yerine getirmek, halikin yaşantısını güzelleştirmektir. Bu düşünceler bir kalbde yaşarsa, o kalbin sahibi için rahatın sözü bile edilmez.

EMANET

- Emanete hıyanet edenin imanı yoktur.

Bir kimseye güvenilmez ise, o kimse için din iman sözü edilmez, dini imanı olsa da zayıftır. Asıl faydalı din iman, yaratanını hiç unutmayaandır, onu unutmayan kimse hain olabilir mi..?

CÖMERTLİK

267 - Varlığının değerini bilmeyende zenginlik yoktur.

Bir kimse, elindeki nimetin değerini bilmez, onu gerektiği zaman harcamazsa o kimse için zenginlik konusu yoktur. Onun elindeki dünyalık, bir varmış, bir yokmuş gibi olur, böyle bir dünyalığa sahip olan kimsenin hali hiç de iyi değildir.

Şunu hiç unutmamak gerekir ki, yoksul, düşkün kimse ile, cimri aynı terazide tartılır.

YİRMİ DOKUZUNCU BÖLÜM:

«YA»

HARFİ İLE GELEN HİKMETLİ CÜMLELER

KADER — KISMET

268 - Sana takdir edilen gelir...

Yüce Allah Kur'an'da 43. sırayı alan Zuhuruf suresinin 32. âyetinde şöyle buyurdu.

«Biz onların kismetlerini ayırdık.»

Buna göre, rızıklar, kismetler ayrılmış, anbara konmuştur, o anbardaki kismet neyse o gelir. Ancak, o anbar kapısının anahtarı çalışıp çabalamaktır. Kader kismet tamamdır da, çalışmadan da bir şey olmaz, istisnalar kural dışıdır.

SÖZ GEZDİRMEK

269 - Söz gezdiren nemmam, bir saatte nice ayın fitnesini işler.

Şair şöyle diyor:

O ki, vatan içinde nice hayal görür,

O bir suret gösterir, bil kıyamet yürür...

Söz gezdirenin işi de hayal görüp fitne çıkarmaktır, bir an içinde nice aya sığmayan fitneler meydana getirir. Allah onun şerrinden korusun. AMİN.

SADAKA

270 - Sadaka ömrü artırır.

Ezelde takdir olunan ömür artıp eksilmez, ecel tamam olunca bir nefes bile alınmaz. Ancak, sadaka ile, hayır işlerde ömrün bereketi artar. İyilik eden kimseler, çevrelerinde sevilirler, insan sevilip sayılınca yaşadığının farkına varır.

RIZIK

271 - Sen nasıl rızıkını arıyorsan, o da seni öyle arar.

Derler ki:

- Rızık, insanın gölgesi gibidir, gölgel sahibinden ayrılmayacağı gibi, rızık da sahibinden ayrılmaz.

Durum böyle olunca, sen rızıkını nasıl arıyorsan, o da seni öyle arar, izler. Ancak, sabır gerek, çünkü her şeyin belli bir vakti vardır. Bu manada bir şiir şöyledir:

Sabırlının peşinde altın,

Zorluk, bulduğu sabırsızın..

KORKU

272 - Korkan kimse, korktuğuna kavuşunca korkusu geçer.

En iyisi, insan bir an önce korkudan kurtulmak için üstüne üstüne gidip korkuyu çıkarmalıdır.

Şu beyt de aynı manayı ifade ediyor:

***Hele bir bak, kimin gölgesindesin,
Bunu bilersen rahat edersin...***

SABIR

273 - Sabreden muradına erer.

Derler ki:

- Sabır acıdır, fakat sonu tatlı çıkar.

Buna göre, tam manası ile sabırlı olup sebeplere yapıştıktan sonra işin sonunu gönül rahatlığı ile beklemek en iyisidir, mutlaka bir çıkış yolu bulunur ki, sabırsızın işinden daha güzel olur.

DOĞRULUK

274 - Doğru kimseler, büyüklerin derecelerine ulaşırlar.

Özünde, sözünde doğru olan kimseler, mutlaka günün birinde büyük bir makama çıkarlar ki, oraya çıkanlar, hep doğrulukla çıkmışlardır.

İYİLİK

275 - İnsan milletine iyiliği ile baş olur.

Allah iyilik edenleri sever, bu mana Kur'an'da çeşitli yerlerde anlatılmıştır. O âyet-i kerimelere uygun manada, Yüce Hak rızasını kazanmak için iyilik edince insan Yüce Hak tarafından sevilir, onun sevdiğini de kulları da severler.

Şu da bir gerçektir ki; İyilik edeni iyiler de sever, kötüler de... Öyle ise, iyilik eden neden milletin başına geçip onların efendisi olmasın!..

ÜMİD KESMEK

276 - Bir şeyden kalbin ümit kesmesi, nefsi rahatlatır.

Bu hikmetli cümle, şu beytte açıklanmıştır:

***Gam kadehi elde iken rahat olmaz insana,
Ümitsizlik kadehi düşünce, rahat insana...***

EVET... Bir kimse ki; olur olmaz şeylere karşı tamahını atar, hiç olmayacak işlerin peşini bırakır, işte o zaman rahatı bulur...

MUTLULUK

277 - Mutlu ile arkadaş olan mutlu olur.

Kendileri hal yol itibarı ile iyi olan kimseler, yine kendileri gibi, hatta kendilerinden

üstün kimseleri bulur da onlara arkadaş olursa... çok mutlu olurlar. Zira büyükler, birbirlerine daima iyiyi tavsiye ederler, elbette iyi tavsiyeyi kabul eden mutlu olur, kurtulur.

Bakın şair bu manada ne diyor:

Her enfes dildara bir nakş-ı diğer ibda eder,

Bu misafirhanede gelen hükümrân kader...

Saki-i hikmetten olursa şarab neş'edar,

Siret ziba olur mir'at-ı dilde cilveger...

Şair şöyle demek istiyor:

- Gelin gelin, bu resim yapılan yuvada kader hükmünü sürdürüyor, hemen her nefeste de, bir başka resim çiziyor gönül...

Şarap sunan saki, neşe veren şarabı hikmet kaynağından alırsa... gönülde çok çok güzel haller meydana getirir.

Bu eserin BİRİNCİ KISMI sayılan HİKMETLER bölümü burada tamam oldu. Bundan sonra gelecek kısım İKİNCİ KISIM olup SİRLAR bölümüdür.

İKİNCİ KISIM

ŞEMMET'ÜL ESRAR

“SIRLARIN KOKUSU”

YAKİN

1 — Perde açılıyorsa, yakın artıramazdım.

Sadakatin, dirayetinin kaynağı olan pâk nübüvvet dalından zata, sıfatlara dair Hazret-i Ali'ye çok çok feyizler geldi.

Gelen bu feyizler, gün begün onun feyzi arttı, yakini daha da mükemmel olma yoluna girdi.

Bütün bunlar, bu emanet verilen hayat sebebi ile oluyordu. Bu hayat alıncak olsaydı, bizzat Yüce Zat'ı görme durumu hâsıl olurdu ki, artık artacak birşey kalmazdı.

Bu hayat devam ederken, birden bu hayatın tesirleri ortadan çıkarılıp da görme durumu hâsıl olduktan sonra tekrar bu hayata dönülseydi, yine artacak birşey kalmazdı.

Üstteki kısa açıklamadan sonra, Hazret-i Ali'nin anlatmak istediği şudur:

- Gözümde, bu hayat perdesi kalksa, her şeyi olduğu gibi görseydim, öncekine bakarak daha fazla bir şey elde edeceğimi sanmıyorum.

Şöyle bir mana vermek de mümkündür:

- Hemen her şeyi, görmediğim halde, seziyorum, anlıyorum. Aradaki perdeler kalksa, yine her şey olduğu gibi gözüme gönlüme gelse, yine bugün elde ettiğim dışında fazladan birşey görmem, bulmam mümkün değildir.

İNSANLAR

2- İnsanlar uykudadırlar, öldükleri zaman uyanırlar.

Bu dünya çalışıp kazanmak, sonra da yiyip içmek.yatıp uyumak dünyasıdır... Pek çok insanlar için durum bundan ibarettir. Yapılan işlerin sevabına, onların neler getirip neler götürüleceğine dair bilgileri elde etmeye yetenekleri azdır, bazısında hiç yoktur. İşlerin sonuçları, onlara tamamen kapalıdır. Bu nedenle, gelecek olayları idrâk edip kavramaktan yana gafil sayılırlar.

Bu hayat şişesi kırıldıktan sonradır ki, yaptıkları, öbür âleme gönderdikleri işlerin verimlerini yavaş yavaş görmeye başlayacaklardır. Önce, o işlerin öncülerini görürler, sonra da diğerlerini... Öncülerini görür görmez de, sonrakilerin neler olacağını kavramaya başlarlar.

ZAMANA UYMAK

3- İnsanlar, kendi yaşadıkları zamana, babalarından daha uyumludurlar.

Bu cümle için değişik yorumlar, açıklamalar yapılmıştır, onlardan biri şöyledir.

- Bazı kimseler, insanlığın gereği olan şeyleri elde etmekte kusur ederler. Bu nedenle o kadar değişik durum alırlar ki; Buldukları zamana uyum sağlamayı, babalarının zamanın da ki hallere nisbetle çok zor sayarlar.

Bir başka yorum da şöyledir:

- İnsanlar, kendi zamanlarına kolayca uyum sağlarlar. Onların bu uyumları, babalarının uyumundan daha kolay ve daha rahat olur. Bu incelik taşıyan cümle, daha çok terbiyenin önemini anlatır. Terbiye işi de, içinde bulunulan zaman için değil, gelecek zaman için olmalıdır. Zira terbiye edilecek kimseler, özellikle çocuklar gelecek zaman için terbiye edilmelidir.

DEĞERİNİ BİLMEK

4- Kendi değerini bilen, sınırını aşmayan kimse helak olmaz.

Kurtuluş formasını giyinip maarif rütbeleri alan, bundan sonra da güç derecesini kavrayan, bu kavramadan sonra haddini aşmayan kimseler, zaman zaman meydana gelen olayların tesiri altında kalsalar dahi, mevcut haysiyetlerini mutlaka korurlar.

Hâsılı: Haddini bilen kimse, itibardan düşmez.

DEĞERİNİ BİLMEK

5- İnsanın değeri, kendi beğenisine göredir.

Bu incelik taşıyan cümle, bir başka yönü ile şu manaya gelir;

- Herkesin değeri, kendisinde görülen hallere, tavırlara, olaylar karşısındaki davranışına göredir.

Bu manada bir darb-ı mesel şöyledir:

- *Doğan doğanla, kel tavuk kel horozla...*

Bir kimse, kendi değerini anlar, kendi derecesine göre kimselerle konuşursa ona göre kendisine değer biçilir. İyi ile konuşuyorsa iyidir, kötü ile konuşuyorsa kötüdür.

NEFSİNİ BİLEN

6- Nefsini bilen, Rabbını bilir.

Bu cümle ile anlatılmak istenen mana şudur;

- Bir kimse, Yüce Yaratan'ın sıfatlarından, kendisine düşen bölümdeki tecelli sırlarına, onların kendi özünde oluş şekilleri ne vâkıf olur da onlara bir zuhur yeri olduğunu tam manası ile anlarsa... o zaan Yüce Yaratan'ı anlar. Yerlerin, göklerin yaratıcı olduğunu, onların terbiye edip geliştireni olduğunu da kavrar.

KONUŞMAK

7- İnsan, dilinin altında saklıdır.

Elbette öyledir, insanın değerini anlamak için konuşurmak gerekir. Bu manada Şems-i Tebriz? şöyle demiştir:

- Kelâmından olur malum kişinin kendi mikdarı...

Bu cümle, Hazret-i Ali'nin sözünün de tasdikidir, Allah ondan razı olsun.

KONUŞMAK

8- Dili tatlı olanın arkadaşı çok olur.

Güzel konuşmak, beğenilen özellikler arasındadır. Güzel konuşmak için de geniş bir kültüre, tecrübeye ihtiyaç vardır. Geniş bir kültürü, hayat tecrübesi olan kimseler, insanlarla nasıl dostluk kurulacağını, nasıl fikir alışverişinde bulunulacağını iyi bilirler. Bunu bildikten sonradır ki; hemen herkesin huyuna, suyuna göre konuşurlar, bazan tatlı, bazan da acı olurlar. Üstte anlatıldığı gibi olan kimsenin lebette dostu, arkadaşı çok olur.

İYİLİK

9 - İyilikle hürler köle olurlar.

Yapılan iyilik sebebi ile, insanlık değerlerini yitirmeyen kimseler o kadar ağır yok altında kalırlar ki; sonunda, iyilik edene karşı başı eğik duruma düşerler. Bu durum, sadece iyilerde, iyilik karşılığında görülür, kötülerde böyle bir durum yoktur. Onlar, tam anlatılan aksinedir.

Şer yükü kimselere ne kadar iyilik ederseniz ediniz, hiç bir şekilde onları etkilemek, kötülüklerinden almak mümkün değildir, mutlaka, iyilik karşılığında kötülük ederler. Resulullah Efendimiz Hazret-i **Muhammed Mustafa** bu manada şöyle buyurmuştur; Allah ona salât ve selâm eylesin:

- «**İyilik ettiğin kimsenin şerrinden korun.**»

Bu manada, İmam-ı Şafiî'nin şu sözü de önemlidir:

İyiliği gördüm, borç oldu hürde,

Eksikli, kötüdür düşük elinde...

Yağmura bak, inci olur sedefte,

Zehirdir azgın yılanın dilinde...

Bu şiirin daha açık manası şudur;

- Nisan yağmurunun damlası yetenekli sedeflerle inci olur. Yılanların ağızdaysa, o yağmur damlası zehir olur. Bunun gibi, iyilik, ihsan da hür yanında bir borç kabul edilir, karşılığında iyilik ihsan olarak verilir. Şerli kimselere göre iyilik ise, bir kötülüktür, mezelletir.

CİMRİ

10 - Müjdele; cimrinin malı ya olaylarındır, ya da mirasçıların...

Cimrilik pislği ile toplanan cimrinin malı, ya zamanla olayların tesiri ile erir biter, yahut da mirasçıların sefaheti ile zay olur gider. Bu manada bir ata sözü şöyledir:

-Yemeyenin malını yerler. Gerçekten durum da budur.

DİLE DÜŞMEK

11 - Söyleyene bakma, ne söylediğine bak.

Normal mutluluk sebeplerinden sayılan insanlık değerlerini elde etmeye çalış. Bu arada, inşaların ağızlarından çıkan sözler de düşünölmeye değer. Onların dillerine kötü manada düşüp de haysiyetini zay etmeyesin.

Şu da aklında olsun; zamanın yardımı ile pek çok cahil kimseler, namlı kişi olma yolundadır, fazilet kisvesine bürölü görünürler. Sen o gibi kimselerden olmayasın. Sen sadece hakkında söylenen sözlere dikkat et, davranışlarını ona göre ayarla. Böyle edersen, taklidden kurtulursun, hakikatin zirvesine ulaşırsın.

BELA

12 - Belâ zamanı sızlanmak, mihneti tamamlar.

Zaman zaman nefse hoş gelmeyen olaylar meydana gelir. Bu olaylardan insan zaman zaman sıkıntıya da düşebilir. İşte o sıkıntılı zamanda ağlayıp sızlamak yerine, duaları kabul buyuran Yüce Zat'a sığınmak en iyisidir. Zira, Yüce Zat'a sığınmak, sıkıntıların gitmesine, bitmesine sebep olur.

AZGINLIK

13 - Azgınlıkta zafer olmaz.

Azan kimse, zafer değil, belâ bulur. Bunun için azgınlıkla bir yere varmak mümkün değildir.

Bu manadan olarak, Yüce Allah'a ibadeti taatı bırakıp yasak işlere giren kimse de, öbür âlem de hiç bir şey elde edemez. Bu âlem de, normal davranışın dışına taşan kimse, mutlaka öbür âlemde cezaya çarpılacaktır.

HASED

14 - Hasetle, rahat birarada olmaz.

Bazı kimseler, Yüce Yaratan tarafından gelen ihsanın sırrına eremezler, bu yüzden ihsana nail olanlara düşman olurlar. Halbuki onlara gelen iyilik, kader icabıdır.

Yüce Hakk'ın takdiri ile gelen bir nimetin sahibine düşman olmanın hiç bir faydası yoktur, zararı da çoktur. O nimet sebebi ile hased eden, düşmanlık eden kimse, hiç bir zaman umduğunu bulamaz, böyle çalıştıkça da batar. Kurtulmak istese de kurtulamaz. Ancak, hased eden kimse, hasedi atarsa rahata erer, aksi halde hiç bir zaman rahat yüzü göremez.

ÇEKİŞME — DOSTLUK

15 - Çekişmeli sevgi olmaz.

Huyu kötü, tabiatı sert olan, karşı tarafın her sözünü reddetmeyi alışkanlık haline getirmek sureti ile mahebbet olmaz, sevgi olmaz. Şunu için ki; sevgi iki tarafın güzel meyli ile olur, hiç olmazsa ortak yanların bulunması gerekir.

Bu güzel cümle için şöyle bir mana vermek de mümkündür:

- Gösteriş sahibi olan bir kimsenin, riyakârlığı, ondaki sevgiye engeldir.

İNTİKAM — EFENDİLİK

16 - İntikam alma duygusu ile efendilik olmaz.

Bu özlü cümle için iki şekilde yorum yapılmıştır, şöyle ki:

İnsanların ayıplarını görmek sureti ile karşılık vermeye kalkışmak insanı yükseltmez, efendi etmez.

Üstün makam sahibi olmakla, intikam duyguları bir arada yürümez.

HUYSUZLUK

17 - Kötü huyla, düşük davranışla üstünlük olmaz.

Bir kimsenin huyu kötü ise onun için efendilik olmayacağı gibi, düşük davranışlar la da olmaz. Şunun için ki, efendilik, güzel huyun gerekleri arasındadır.

DANIŞMAK

18 - Danışmayı bırakmakla doğru bulunmaz.

Bir kimse, başını dik tutar, kimseyi beğenmez de kendi bildiğini okursa... insanlığın yararına olan pek çok şeyleri kavramaktan yana kusurlu olur. Bunun sonunda bir de herhangi içinden çıkılmaz bir meseleyi başkalarına da danışıp bir çözüm yolu bulamazsa...işte o zaman, doğruya ulaşması zordur, içinden çıkılması zor meseleleri çözmesi de mümkün değildir. Nitekim, bu manada Resulüllah Efendimiz şöyle buyurdu, Allah ona salât ve selâm eylesin:

- «Danışarak işlerini yürüten pişman olmaz. İstihare eden, eli boş dönmez, ziyan etmez.»

Öyle ise, başı dik tutup hiç kimsenin düşüncesine önem vermemeyi bırakmalı, aksine önem vermelidir.

YALAN

19 - Yalancının mürüvveti olmaz.

Cümle işlerin, emellerin gerçekleşmesi, arzu edilenin elde edilmesi için mutlaka doğru söz, dürüst hal gereklidir. Zira doğru sözlü, dürüst hali olmak, insanlık rütbesidir. Bunları bırakan kimsede, hemen her hal tersine meydana gelir. Böyle olunca da, hesaba katan olmaz. Zira, bir insan için aranan özelliklerini yitirmiştir.

SULTANLAR

20 - Sultanlar için vefa olmaz.

Bu özlü cümle için şöyle bir yorum gelmiştir.

- Devlet başkanı sultanlar için, halk tarafından gelecek bir engel yoktur. Durum böyle olunca, onlara verdiği sözü tutmayabilir. Bu nedenle, onların verdikleri sözlerde tek tek durmalarını beklemek boşunadır. Bu sebepten onlar arasında verdiği sözü tutup her vaadini yerine getiren mevcut değildir.

BÜYÜKLENMEK — KİBİR

21 - Kibirle övgü bir arada yürümez.

Büyüklenip durmak, cehaletin gerekleri arasında sayılır. Büyüklenmeyi sürekli alışkanlık haline getiren kimse için övgü yoktur.

Ne kendisi birini över, ne de onu öven bulunur. Zira övgüye sebep olacak özellikler onda yoktur. Bu yoklukla, övgünün de yeri yoktur, artık onun öveni bulunmaz.

CİMRİLİK

22 - Cimrilikle iyilik bir arada yürümez.

İlâhî takdiri anlamaktan yana gafil bulunan, başkasına bir şey vermeyen, başkasının elindeki nimetin gitmesini isteyen, başkalarına da iyilik ettirmemeye çabalayan bir kimsede iyilik namına bir şey olabilir mi..?

Elbette olamaz.

Cimriliği bu dereceye vardiyan kimse de insanlığa dair hiç bir verim yoktur.

İnsanlık veriminin en başında gelen ise, başkalarına da iyilik etmektir. Böyle bir kimseye, manevî ihسانlara nail olmak beklenemez.

TOKLUK

23 - Aşırı yiyen kimsede sağlık olmaz.

Çok çok aç gözlü olan, durmadan tıkmak kimse de sağlık olmaz. Yemeye, içmeye aşırı bir şekilde düşkün olan bir kimsenin de sağlığı tehlikededir.

Sağlığın gerekleri arasında normal bir şekilde yiyip içmek vardır. Bu normal durum elden çıkınca, sağlık da çıkar.

Bu cümle için şöyle bir mana dahi verilmiştir:

- Hastalık belirtileri arasında sayılan sık sık nefes almak haliyle, sağlık bir arada olmaz. Böyle bir şey de normalin dışına çıkmaktır ki; hastalık alâmetleri arasında sayılır.

EDEPSİZLİK

24 - Edepsizlikle şeref bir arada olmaz.

İnsanlık namına bir terbiyeye sahip olmayan kimse, edepsizliği ile derde düşmüştür. Böyle bir kimse, ne kadar arzu ederse etsin, esas insanlığı bulma şerefine nail olamaz.

HIRS

25 - Hırsla birlikte, haram olan şeylerden kaçınmak olmaz.

Meşru emirlerle kötü sayılan hırs sıfatına bürülü kimse, durmadan mal biriktirmek sevdasındadır. Bu yüzden sağı solu gözetmeyen kimse, haram işlerden yakayı sıyıramaz, hiç bir şekilde haram işlerden kaçıp kurtulamaz. Hatta haram işlerden kurtulup da mutluluk bulamaz.

Hâsılı; Bir kimse, hırs sıfatlı ise, o kimse haramladır, haramı bir türlü bırakamaz.

TAKVA

26 - Takvadan daha değerli kerem yoktur.

Yüce Allah'n sonu olmayan nimetlerine ermek için, yasaklardan kaçmak gerekir. Bu kaçınmak, sevilen işlerin en güzeli, en değerlisidir. Bu en sevilen, en güzel işler, bu âleme mahsus olmak üzere güzel huylu olmak, faydalı işler yapmaktır. Gerek güzel huyun, gerekse güzel işlerin yararı daha çok öbür âlemde görülecektir. Öbür âlemde verimi, değeri görülecek işler arasında en güzeli mutlaka, başkalarının hakkına saygı duymaktır, üzerinde kul hakkı bırakmadan öbür âleme gitmektir. Dünyadan götürülecek iyi ameller arasında bundan daha güzeli yoktur. Nitekim, bu manada Yüce Allah, Kur'an'da 49. sırayı alan Hücürat suresinin 13. âyetinde şöyle buyurdu:

«Allah katında en keremliniz, en çok takva sahibi olanınızdır.»

«TAKVA!..»

Lafzından şu manaları çıkarmak mümkündür. Kul haklarına saygılı olmak, ilâhi kanunlar karşısında çok çok dikkatli davranmak...

Bu özlü cümle için şöyle bir mana vermek de mümkündür;

- Halk arasında ayıpla meşhur olma afetinden sakınarak, üstüne vazife olmayan işlerden kendini korumaktan daha beğenilen bir davranış yoktu.

Yine bu özlü cümle için şöyle bir mana vermek de mümkündür;

- insan, kendi nefsinin islâh ettikten sonra, başkalarını da islâh edip yararlı hale getirmekten daha güzel bir iş, makbul bir tavır yoktur.

İSLÂM DİNİ

27 - İslâm Dini'nden daha üstün şeref yoktur.

Bu dünya çalışıp kazanmak yurdudur. Âhiret ise, burada çalışılan işlere sevap alma âlemidir. Burası küçüktür, bir sonu vardır. Öbür âlem hem büyüktür, hem de sonsuz...

Öyle ise, öbür âlemi tercih etmek gerekir, asıl şeref onu tercihtedir. Bu buluş da ancak İslâm Dini ile olacaktır.

İslâm Dini, TEK ALLAH'a inanmayı emreder. İslâm Dini en güzel, en dürüst yolu gösterir. Öyle ise, Yüce ALLAH'a inan!.. «Onun rızasını gözet!.. Selâmet bundadır, Dünyada, Âhirette kurtuluş bundadır. İslâm Dini, herkesin yararınadır. Toplum içinde olumlu davranışları emreder. Bunda başarılı olmaktan daha büyük bir derece yoktur. Dünya şerefi bugün varsa yarın yoktur, akar gider.

VERA'

28 - Vera' halinden daha kuvvetli, daha güzel bağ yoktur.

Yasaklardan, uygunsuz işlerden sakınmak, öbür âlemde sonsuz kurtuluşun sebebidir. Bunu düşünerek, sürekli Yüce Yaratan'ın hoşnut olduğu işleri araştırmak, en güzel bir bağıdır, sığınaştır.

Anlatılan manadaki sığınağın, bağın en güzeli de, vera' halidir ki, şüpheli işlerden sakınmak, hatta tamamen onlardan uzak durmaktır. Mana yönü ile insanı bundan başkası koruyamaz.

TEVBE

29 - Tevbeden daha şefaatçi yoktur.

Tevbe güzel şeydir. Yüce Allah da tevbe edenleri sever. İnsanı işlenen masiyetlerden, ancak tevbe temizler.

İşlenen masiyetler, insanı kesin cezaya çarptırır. O tehlikeli cezalardan kurtulup ilâhî nimetlere nail olmak için, işlenen masiyetlere tevbe etmek pek yerindedir.

Uygunsuz davranışları bir daha yapmamak şartı ile edilen tevbe, insana en büyük yardımcıdır. Böyle bir tevbe, Yüce Hak katında en büyük yardımcıdır.

SELÂMET

30 - Selâmetten daha güzel giysi olmaz.

Burada geçen: -Selâmet...

Kelimesini şu manaya almak gerekir, içten dıştan tüm ayıp işleri bırakmak...

Bir kimsenin, hem içinde, hem de dışında temizlik olursa., en güzel rütbeyi almıştır, tertemiz formasını da giymiştir. Bundan daha güzeli de olmaz.

Bu özlü cümleyi, bir başka manada şöyle yorumlamak mümkündür:

- İslâm Dini'ni kabullendikten sonra, gereği ile amel etmekten başka iyi sonucu doğuracak güzel bir rütbe bulunmaz. Bu varlık âleminin en güzel giysisi de budur.

CEHALET

31 - Cehaletten daha kötü hastalık yoktur.

Eşyanın meziyetini bilmek, onların yaratılışında ki hikmeti bilip anlamak bir insanlık gereğidir.

Bu türlü bir biliş, bu türlü bir anlayış bir kimsede yoksa, o kimse cahil sayılır ki; gerçekleri kavramaktan yana kusurludur, nasipsizdir.

Anlatılan manada ki nasipsizlik bir hastalıktır ki; bu varlık âleminde böylesine bir hastalık meydana gelmemiştir, tedavisi de pek zordur.

AKIL

32 - Akıl azlığı kadar kötü bir hastalık yoktur.

Yaratılışında akılı az olan kimse, ne kadar terbiye görürse görsün... olduğu gibi kalır. Böyle bir kimsenin gerçekleri tam kavrama gücü bulması da mümkün değildir.

İşbu anlatılan nedenlerden ötürü, akıl azlığından daha kötü bir hastalık yoktur.

DİL

33 - Uğradığın belâ, dilinin hükmüdür.

Her ne zaman bir hayra, şerre uğrarsan, bil ki:

O hayır, şer senin dilinden gelen bir iştir. Hayır ise, çok güzeldir, şer ise; diline dikkat etmen gerekir.

- «İnsanın selâmette olması, dilini korumasına bağlıdır.»

Cümlesi de, aynı manayadır.

CEHALET

34 - İnsan, bilmediğinin düşmanıdır.

Maarif kisvesini giyerek insanlık meziyetlerini elde etmeyen cahiller, kavramakta güçlük çektikleri incelikleri kavrayanlara düşman kesilirler. Zira, o incelikleri bilenler, mutlaka onların cahili olanlardan daha üstündürler. Çoğunlukla da altlar, üstlere düşmandır.

İnsanlık değerleri ile bezeli irfan sahiplerinin, zamanın adamlarından gördükleri eza, cefa, bu hikmete dayalıdır, aynı düşmanlığın belirtisidir.

HADDİNİ BİLMEK

35 - Allah şu kimseye merhamet eylesin ki, değerini bilir, haddini aşmaz.

İki cihan mutluluğuna ulaşmaya sebep olan hüneri, maarifi elde ederek kendi gücünü bilen, bu günün dışında bir davranışta bulunmayan kimse çok kere zorluk içindedir. Günün adamları onu anlayamazlar, sezemezler.

Yüce Allah, böyle bir kimsenin yardımcısı olsun, iki cihanda emellerini gerçekleştirip nimetlere erdiresin. AMİN!..

ÖZÜR

36 - Özü tekrarlamak, günahı hatırlamaktır.

Doğru yoldan çıkarak, herkesin nefretini çeken kötü bir işi yapan kimse;

- Ben bu işi bilmeden yaptım, bu işin adamı değilim... Tabiatımda bu gibi kötü işleri yapmak yoktur, başıslayın...

Sözünü tekrar tekrar söylemek o kötü işi tekrarlamak sayılır... Bundan başka, işlenen kötülüğü teşhir de sayılır ki... İşte bu olmaz!.. İş teşhire girince;

- Şecaat arz ederken, merd-i kıbtî sirkatin söyler... Hesabına girer.

Hâsılı: Kötü işleri tercih için bahane sıralamak kötü işlerden sayılmaktadır. Böyle bir şeyi yapmak doğru değildir. Olan olmuştur, durmadan anlatmanın gereği yoktur.

GEREKSİZ İŞ

37 - Gereksiz işin peşinde koşan, gerekli işini yitirir.

Bir kimse, gördüğü muvakkat faydalı iş peşinde koşar da, mesleğinin, meşrebinin aksine işlerle meşgul olursa... asıl meyil, rağbet isteyen gayesine ulaşamaz. Bu arada, en önemli yararlı işlerini elden geçirir, o en önemli işleri bir daha elde etmesi zor olur.

GIYBET

38 - Gıybet dinleyen, gıybet edenlerin biridir.

-GIYBET...

Derken, şu manayı akla getirmelidir;

- Bir kimseyi, duyduğu zaman üzüleceği, darılacağı kötü şeylerle arkasından anıp anlatmak...

Bu bir bakıma ayıplamadır ki; gıybet sayılır, gıybet de en büyük günahlar arasında sayılır. Çünkü gıybet, birliği, beraberliği bozar, müslümanlar arasına kin tohumu eker.

Bir kimsenin, kendisi olmadan ayıplanıp uygunsuz şekilde anlatılması sırasında, hiç bir engel çıkarmadıkça anlatılanları dinleyerek de gıybet etmiş, gıybet edenlerin günahlarına ortak olmuştur.

Bir de, gıybeti engelleyecek gücü varken, onlara engel olmadan dinlemişse, günahı daha da katmerli olur.

Doğrusu; Gıybet edilen yerden ya kalkıp gitmeli, ya da gıybetengeli olmalı.

TAMAH

39 -Zillet, tamahladır.

Yüce Yaratan'ın takdirine razı olmayıp faydalar elde etmek, ikramlara nail olmak için, kötü bir şekilde rağbet gösterip gereğinden fazla talepte bulunmak, şiddetli arzu beslemek insanı hor eder, hakir eder.

ÜMİTSİZLİK

40 - Rahat, ümitsizliktedir.

İnsan, bazı şeyleri elde etmek ister. Bunun için de gerekli teşebbüsü yapar.

Her şeye rağmen, istediği şeyi elde edemeyince, o şeyi bırakmalı, ondan ümidi kesmelidir.

Kalb huzuru, gönül rahatı bundadır. İnsanı asıl rahatsız eden de, olmaz işler peşinde koşmaktır.

MAHRUMİYET

41 - Mahrumiyet, aşırı hırstadır.

Emellere nail olmak için, sebeplerine yapıştıktan sonra ele gelmediği görüldüğü halde gereğinden fazla o şeyin elde edilmesi için aşırı bir şekilde isteğe kapılan o şeye eremez, emellerine nail olamaz. Şunun için ki, normal sebeplere yapışmakla elde edilmeyen bir şeyin tersi olduğu çok kere görülmüştür.

MİZAH

42 - Bir kimsenin mizahı artarsa, düşmandan, hafife alınmaktan yana boş kalmaz.

Bir kimse konuşmalarında alaylı, latifeli, sakalı sözlerini çoğaltır da mizahı artarsa... bunun sonucu çok kimsenin içinde kin duygusu doğar, kendisini saymamaya başlarlar...

Mizahı artan kimse, ne düşmandan, ne de küçük görülmekten kurtulur. Şunun için ki: Yaptığı işin sonucu anlatılan iki şeyi doğurur. Şunu unutmamak gerekir ki; yersiz mizahlar, muhatabın cesaretini artırır, saldırıya hazırlar.

AKILLININ TAHMİNİ

43 - Akıllının tahmini kehanet gibidir.

İşlerin inceliklerini kavramak sureti ile eşyanın sırlarına vâkıf olanın, ilk hallere bakarak sonuçları sezmesi kehanet gibidir.

Kehânet ise, çeşitli vasıtaların, âletlerin delâleti ile zamana bağlı vakıaların gizli yanlarına vâkıf olarak gelecek zamanda olacak işlerden haber vermektir.

İşte akıllı kimsenin tahmini ile, aptal kâhinlerin gelecekte haber vermesi eşit değerdedir.

Hâsılı: Bir kimse akıl, zekâ giysisi ile bezenirse... yapacağı işlerin pek çoğunda başarılı olur. Zira, attığı her adımın, her davranışın hesabını yapar, ona göre adım atar,

ona göre davranır, sonuçta da başarı şansı artar.

İBRET ALMAK

44 - Gören ibret alır.

Günün olaylarını düşünerek gelecek halleri geçmiş vukuata karşı ölçüp biçen kimse teşebbüslerinde hata etmez.

Bu cümle için şöyle bir mana dahi verilebilir:

- İnsanların meşguliyetlerinde gördüğü gafletten ötürü hayret eer.

Yine bu güzel cümle için şöyle bir mana vermek de mümkündür:

- Günün adamları tarafından yapılan işlerin sonuçlarını görür, onların bu işlerinden öğüt alır. Dolayısı ile tehlikeli işlere girmekten kurtulur.

Yine bu özlü cümle için şöyle bir mana vermek mümkündür:

- İlâhî sanat eserlerine bakar, onların değişip durduklarını görür. Onları o durumları ile gördükten sonra, Yüce Yaratan'ın büyüklüğünü kavrar, üstünlük kazanır, mutlu olur.

DÜŞMANLIK

45 - Düşmanlık kalbi meşgul eder.

İnsan, kendi gibi diğer insanlara düşmanlık ederse, aklını, kalbini meşgul etmiş olur. Bunun sonucu olarak, incelik taşıyan manevî durumlara vâkıf olamaz.

Şunun için ki; düşmanlık, sürekli bir şeydir ardı arası yoktur.

Bu özlü cümle için şöyle bir mana dahi verilmiştir.

- Düşmanlık, iman bölgesi olan kalbi meşgul eder. Bunun sonucu ise... **iman zayıflığıdır.**

Şöyle bir mana dahi verilir:

- Düşmanlık, gönül huzurunu yok eder. Bundan sonra, insan huzur, rahat nedir bilmez.

Sonuç olarak bu özlü cümle, bize şöyle demektedir:

- Düşmanlık çirkin durumlar arasındadır, hoş görülmeleyen bir davranıştır. Bu türlü bir düşmanlıkla meşgul olan kimse maddî, manevî dertten kurtulamaz.

KALB

46 - Kalb zorlanırsa körelir.

Kalb, akıl, kavranması kabil olmayan bir şeyi kavraması için zorlanırsa... hiç bir şeyi kavrayamaz olur. Mevhum olan bir şeyin sonucunu kavrayamayacağı gibi, işlerin inceliğini kavrama yeteneğini de kaybeder. Bundan sonra artık o, işin önünü görüp sonuç çıkaramaz hale gelir.

Bu özlü cümle için şöyle bir mana dahi verebiliriz:

- Akıl, kalb, bir şeyi kendince kötü görürse... artık onun faydalarını bilip anlayamaz.

Şöyle bir mana dahi verebiliriz:

-Gönül, kendi arzu etmediği bir şeye zorlanırsa... o şeyden hayır görmez.

EDEP

47 - Edep aklın suretidir.

İnsanlığın güzelliklerine bir yer, onları elde etmek için bir yetenek sahibi olmaya edep gereklidir.

Edeple dış yanı süsleyip, huy güzelliği ile ortaya çıkan kimse fazilet sahibi olur.

Edep sahibi olan bir kimsenin sözleri akla, mantıka uygun, kendisi de herkes tarafından sevilir.

Anlatılandan başka bir kimsenin edebi, o kimsenin akılda mükemmel, kavrayışta eksiksiz olduğunu gösterir resmidir.

HIRS

48 - Hırs sahibinde utanmak yoktur.

Hırs sahibi, tamahkârdır. Tamahkâr olan, hırs kisvesine bürünen kimse, belli bir şeyi kendisine gaye edinmiştir.

Böyle bir kimse, gayesine ermek için her ne olsa yapar, ne âdet dinler, ne töre... Hemen her zaman, gereğinden fazla rağbetli, isteklidir. Bu kimsenin arzusu, talebi o kadar şiddetlidir ki; aklını yapması gerekenin tam tersine kullanır. Sadece kullanmakla da kalmaz, onu zorlar. Böyle bir zorlama da, onu normal davranışının dışına çıkarır. Böyle olunca da, iyi ile kötünün arasını ayırd edemez duruma gelir.

Bu yüzden, çok kere kötü işleri yapar. Yapılan o işlerin çoğu utanılacak işlerdir, ne var ki, o kimse bunun farkında bile değildir. Utanılacak bir iş yaptığının farkında olsa dahi, önem vermez.

Bu özlü cümle için şöyle bir mana vermek de mümkündür:

- Gözünü hırs bürüyen kimse, kötü işler yapar. Gayesi de arzu ettiği şeyi elde etmektir. Bu durumda, yaptığı fena işin farkına varmaz, bu yüzden de utanmaz.

YÖNETİLENLER

49 - Yönetilenlerin alt tabakası yumuşak olursa, üst tabakası sert olur.

Bu özlü cümle için verilecek mana şudur:

- Reaya sayılan halkın alt tabakası oldukça yumuşak tabiatlı olursa... devletin üst tabakadakileri sertleşir.

Şöyle bir mana da verilmiştir:

- Avam halkı geniş rızıklı olan bir devletin, seçme zümresinde çok malla güçlenir.

Şöyle bir mana dahi vermek mümkündür:

- Bir kimse, kendisinden alt olanlara güzel muamele eder, onlara yumuşak davranırsa... meziyet, şeref sebeplerinden sayılan halkın meylini kendine çekmiş olur, izzetli, şerefli biri olur. Fakat, halka yaltaklanan kimsenin, anlatılanın tersine iz zeti, şerefi gider.

HUYSUZLUK

50 - Mayasında kötülük olanın utanması azalır, dili kötüleşir.

Bir kimsenin mayasında bozukluk varsa, onun kötü işlere girmesi işten değildir. Yaptığı işleri, özellikle kötü işleri sonucunu düşünmeden yapar...

Böyle bir kimse, yaptığı işlerin kötülüğü kendisine haber verildiği zaman, onların duyulmasından endişe eder. Bundan sonra da, utanması gerekirken utanmaz, ulu orta konuşmaya başlar. Zira var olan haysiyetini şerefini artık yitirmiştir, bu yüzden de utanması az, dili kötü olur.

ÖĞÜT

51 - Mesud olan başkasından öğüt alandır.

Geleceğini sağlama olan mutlu kimse, başkasının başından geçen olaylardan ibret alır. Özellikle o işlerin sonucuna bakarak bütün ayrıntıları ile aslına erer, neden meydana geldiklerini anlar. Bu anlayışlıdır ki; sonucunu gördüğü kötü işleri yapmaya yanaşmaz. Zira, o işlerdeki tehlikeleri açık açık görmüştür, hem de tecrübe ile...

Bu özlü cümle için bir başka yorum da şudur;

- Bir kimse, ileri gelen bilginlerin öğütlerini, nasihatlarını kabul edip davranışlarını ona göre ayarlarsa... o zaman, bedbaht olmaktan kurtulur. O kimse, artık huzurlu, gönlü rahat bir kimsedir.

HİKMET

52 - Hikmet, mü'minin yitiğidir.

-HİKMET!..

Tabirinin manası, kısaca şudur; hemen her şeyi bütün incelikleri ile bilmek.

Anlatılan manada bir hikmet duygusu ile, hemen her şeyin hakikatini bilmek mümkündür.

İnsan, eşyanın hakikatini bildiği zaman, mevcut durumların hemen hepsini bilir. Bu bilgidен sonra, ilâhî emirleri daha iyi anlar, bu anlayıştan sonradır ki; taklid batağından kurtulur, yakîn zirvesine ulaşır.

-HİKMET...

Tabiri için şöyle bir yorum da gelmiştir;

- Yüce Yaratan'a itaat etmenin manasını, faydasını bilmek... Bu bilgidен sonra o faydaları kaçırmamak için ibadete taata girip imanda mükemmel olmak...

Şöyle bir mana vermek de mümkündür:

- Fazilet formalarını giyip süslenmeyen akıl, iman sahibini doğru yoldan dönderir.

İşte son anlatılan manada yoldan dönmemek için, aklın inceliklere vâkıf olması gerekir ki, bu türlü vâkıf olmak, hikmetin kendisidir.

ŞER

53 - Şer, ayıpların kötülüklerini özünde toplamıştır.

Fesad çıkarmayı alışkanlık haline getirmek, zulümdür, inattır. Buna göre fesad çıkarmak üzerine bir sürü kötülük gelir, bunlar, o kadar büyüktür ki... Bütün ayıpların kötülükleri o fe-sadda, açıkçası serde toplanmıştır.

Şöyle bir mana da vermişlerdir:

- Nefsin ihtiyaçları için zorunlu şeyleri temin etmek, her türlü fesadı çıkarmaya yeterlidir. Bu yüzden de, fakirlik, ihtiyaç, bütün ayıpları ortaya döker. Bu ortaya dökülen ayıplar, bütün kötülükleri içine almıştır. Bu nedenle meydana gelen kötülük, insan için çok tehlikelidir. Şöyle bir mana dahi verilebilir;

- İyiyi kötüden ayırd eden akıl, insanlık için iyi bir formadır. Bu formayı çıkaran kimse, işleri, sözleri iyi, kötü manaları ile kavrayamaz. Bunu yapamayan kimse, bütün kötülüklerle hazırlıklıdır. İşte anlatılan hale gelen bir kimse, çok perişan bir kimsedir.

Gelecekte her türlü belâyâ çarpılmaktan kendisini kurtaramaz. Perişan olur, ümitsizliğe düşer, ne yapacağını bilemez hale gelir.

DOSTLUK

54 - Çok uyar olmak iki yüzlülüktür, çok aykırı davranmak da bedbahtlık...

İnsanların akılları çok değişiktir, birbirlerine benzemezler... Bu birbirine benzememek, yaratılışın bir gereğidir.

Anlatılan durumdan ötürüdür ki; akılla dkavranması gereken şeyler, herkes tarafından ayrı ayrı değerlendirilir, kavranır. Buna göre, hemen herşeyi herkesin aynı görmesi mümkün değildir. Amma, az ayrılıkla aynı görüşü paylaşanlar da yok değildir.

Bu türlü bir paylaşma çok olduğu zaman, iki yüzlük olması ihtimali mevcuttur, ileride olacak bir menfaat üzerine kurulu bir paylaşma sayılır.

Anlatılan durumun tersine, bir düşüklük belirtisi olan hemen her şeyde aykırı tutum ise... düşmanlığı doğurur. Bir şeyi vaad edip de yerine getirmeyen, karşı tarafın hemen her sözüne itiraz eden ters tutumlu bir kimsedir ki, bu tutumu sonunda herkes ona düşman kesilir.

Bu özlü cümle için şöyle bir mana vermek de mümkündür:

- İyi talih eseri olarak, hemen her tutulan işin rasgelmesi, ayıpları örter. Bir bedbahtlık alâmeti sayılan her işin ters gitmesi, başarılı olamamak da insanı utandırır, perişan eder.

İKİ YÜZLÜLÜK

55 - İnsanın nifaki onun zilletidir.

İnsanın mevhum menfaat karşılığında yalan söylemesi, iki yüzlü davranması, hemen her şeyde;

-Olur efendim...

Demesi, onun için iki yüzlülüktür.

Bu gibi tutum, hemen her şeyde o kimsenin alçak biri olduğunu açıkça gösterir. İrfan sahipleri yanında o kimsenin artık hiç bir değeri yoktur. Bundan sonra da, her güzelliğini, özelliğini yitirmiş biri olarak ortaya çıkar.

ARACI

56 - Aracı, arayıcının kanadıdır.

Bu Dünyada, hemen her şey bir sebebe dayanır. Bu sebep bir aracı da olabilir. Zira aracı, insanın yardımcısıdır, bir yönüyle uçuşunda kanadıdır.

Kuşlar, kanatları aracılığı ile kısa zamanda, çok yol alırlar. Bunlar nasıl böyle ise, ihtiyaç sahipleri de, gerek devlet kapısında, gerekse başka yerlerde ihtiyaçlarını yerine getirmek için aracı, ricacı bulundurmaları iyi olur. Bu ricacı ile, bu aracı ile işler kolayca yoluna girer.

CAHİL

57 - Cahilin nimeti, çöplükteki bahçe gibidir.

Çiçek güzeldir, amma yerinde...

Öyle bir yerde çiçekler, güller olmalı ki, onlar soldukları zaman da o yerin değeri gitmesin. Çiçeklerle, güllerle dolu bir bahçenin, çiçekleri, gülleri solduğu zaman artık oraya hiç kimse gitmek istemez. Eğer o değerinde başka şeyler de varsa, o zaman o bahçeyi kimsesiz, ıssız bırakmazlar.

İşte insani değerlerden yana nasibi olmayan bir kimseyi, ne kadar yüksek rütbeye çıkarırlarsa çıkarsınlar, değeri o yüksek rütbeyi taşıdığı sürededir.

O rütbeden soyunduğu zaman herşey biter. Şayet cahilin rütbeden başka bir değeri varsa, o zaman yine saygı görür, her zaman iyi karşılanır.

Cahil kimse, yeteneği dışında hiç bir değeri koruyamaz, korusa da sürelidir. Tıpkı, çöplükte açan bir çiçek gibi olur, çiçek solduğu zaman, yine orası eski haline gelir.

Cahilin durumu da aynıdır. Rütbesinden başka hiçbir değeri olmadığından, rütbesi alındığı anda ne izzeti kalır, ne de şerefi... Onun, bundan sonra ne hali kalır, ne de yolu...

SABIR

58 - Sızlanmak, sabırdan zordur.

İlâhî takdir değişmez. Zamanın sıkıntılarına uğramak da bedbahtlık alâmetidir, talihsizliktir. İnsan, böyle bir talihsizliğe uğradığı zaman, gelecekteki iyi günleri düşünerek sabırlı olmalıdır. Bu uğurda aşırı üzüntüye kapılmanın da yeri yoktur.

Şayet, gelecekteki iyi günleri düşünmeden ağlanır, sızlanır, dert yakınma durumları meydana gelirse...

İş daha da zorlaşır. Bu durumda, sabırlı olup sonucu beklemek, ağlamaktan, sızlanmaktan, yakınmaktan daha kolaydır.

Sıkıntılı hale sabretmenin derdi bir ise, ona sızlanmanın derdi iki olur.

SORUMLULUK

59 - Sorumlu vaad edinceye kadar özgürdür.

Üstün faziletlere, makbul özelliklere sahip olan kimsenin değeri üstündür. Bu gibileri iyi halli, üstün makam sahipleri olduklarından günün ters olaylarına çarpılan herkes onlara koşar, yardım ister, iyilik bekler. Bu gibi iyiler, kendilerinden istenen bir şeyi vaad edinceye kadar özgür sayılırlar, ne zaman ki bir vaadde bulunup söz verdiler, işte o zaman

özgürlükleri gider, taa... o vaad edip söz verdikleri şeyi yerine getirinceye kadar...

- «**Keremli kimse, vaad edince yerine getirir.**»

Manası gereğince, vaad eden kimse, vaadinin kölesidir, gereğini yerine getirmekle yükümlüdür, bağlıdır.

DÜŞMANLIK

60 - Düşmanların en büyüğü, hilesini en çok gizleyendir.

İnsanın elbette düşmanı olacaktır, olur da...

Bu düşmanların hemen hepsi de kötülük etmek peşindedir. İnsanı düşmanını iyi tanınması gerekir. Onların bir kısmı kolayca tanınır, bilinir.

Bazılarını da cidden tanımak, bilmek zordur... Bu bazıları düşmanlıklarını oldukça gizlerler. İşte en büyük düşman budur. Şunun için ki: Ne yapacağını, ne gibi tuzaklar hazırladığını bilmek mümkün değildir.

EDEP

61 - En güzel soy, edeptir.

İnsanın değişik sıfatları olur:

-Falanın oğlu...

Derler;

-Falan için sahibi...

Derler, daha başka şeyler de derler...

Ancak, bütün bu deyişlerin güzel, hatta en değerlisi;

-Çok edepli, terbiyeli...

Demeleridir.

Bundan daha büyük izzet, bundan daha büyük şeref olamaz.

Edebe gelince, kısaca anlatalım ki, şudur:

- Dikkat edilip sakınılacak her şeye dikkat etmek, sakınmak...

Bu özlü cümleye şöyle bir mana dahi verilebilir:

-Aile şerefının güzelliği, âdil, insafli biri olmakla beraber, en güzel vasıfları almak, güzel huylu olmaktır.

Şöyle bir mana dahi verilebilir:

- Takınılacak tavırların, edep yollarının en güzeli, meşru sınırları aşmamak, beğenilen yolda yürümek, manevî sayılan güzel huyları dışa çıkarmakla kalıbı süslemektir.

Şöyle bir mana dahi vermek mümkündür:

- Soylu bir kimseye yakışan vasıfların en iyisi, halk arasında güzel muamele ile tanınmak, alışta verişte tadı kaçırmamaktır.

AHMAKLIK

62 - Fakirliğin de fakirliği ahmaklıktır.

En güzel sıfat, akıldır. Akıl, zekâ sıfatından yoksun kalarak, ahmaklık, akılsızlıkla sıfat alan biçareler, daima yaramaz işler yaparlar. Hiç bir zaman da işleri birbirinden ayırd edemezler. Bu yüzden, pek çok teşebbüslerinde başarı kazanamazlar, ziyan bataklığına dalar, tehlikeli vakalarla karşılaşır...

Bu durum, ahmaklar için bir yoksulluktur ki, çaresi de yoktur. Böylesinin hali hayli perişandır.

Bu perişanlığı, Dünya malından yana yoksul olanda bulmamız mümkün değildir.

Şunun için ki: Dünya malından yana yoksul olan kimsede, sebeplerin değişmesi ile durum gün gelir değişir.

Dünya malından yana yoksul olan kimsede, sebeplerin değişmesi ile durum gün gelir değişir.

Dünya malından yana yoksul olan kimse, akılı ile, zekâsı ile yakayı perişanlıktan kurtarabilir. Ahmak olan kimsede, akıl, zekâ yoktur ki: Düştüğü durumdan kurtulabilsin.

ÜÇÜP

63 - Vahşetin vahşeti ucüptür.

-U c ü p ...

Kelimesi, bir yönü ile kendini beğenmektir. Kendini beğenmenin gerçek nedeni ise... işin gerçeğini bilememektir.

İşin gerçeğini bilen kimse, kendini ortaya çıkarmaya gücü yetmez, zira olmaz iştir.

-U c ü p ...

Kelimesini, kibir olarak da alabiliriz. Kibir, büyük günahlar arasındadır. Kibirliyi gören kaçır, hem de yarışircasına kaçır. Kibirli de kendi öz benliğinden öyle kaçır...

-U c ü p ...

Kelimesi, bir başkasını, kendi dışında kalanları küçümsemektir ki; böyle birinin uğrayacağı tehlikeyi anlatmak mümkün değildir.

Böyle birinin uğrayacağı dert, elem çok çok büyüktür. İlâhî snatı takdir edip anlayan zekâ sahibi kimselerin uğrayacakları gam, keder onun yanında hiç kalır.

Bunun elbette sebepleri çoktur.

Ucüp sıfatını kendisine huy edinen kimse, kendisini beğenir, görür. Elbette bazı şeyleri anlayamaz, zorlanır. Bu zorlanmada, başkaların başvurmak onun için en zor şeydir.

İdrâk, iz'an sahibi kimseler, o kimsenin derdine çare bulurlar, zorlu işlerini kolaylaştırırlar amma, ucüp sahibi onlara gitmez, zira ucübü, kibri buna engeldir.

Yine ucüp sahibi olan kibirli kimse, halkı da küçümser, kü-çümsediği kimseleri bir daha karşısına alamaz. Bu yüzden de herkes onun düşmanıdır ki, bunu kendisi kazanmıştır...

Artık bulunduğu tehlikeden kurtulması mümkün değildir, meğer ki, büyüklenmekten kurtula...

Üzüntü, keder alâmetlerinden sayılan kendini beğenmişlik sıfatını almayan akıllı, zeki kimseler, bir derde düştükleri, bir zorlukla karşılaştıkları zaman en güzel iş olan danışmayı,

başkalarından akıl almayı tercih ederler.

Böylelikle diğer insanları yardımlarına çağırırlar, onların yardımına kavuşurlar.
Böylelikle de, uğradıkları tehlikeli durumları savuştururlar.

AKIL

64 - Zenginliğin zenginliği akıldır.

İlim kisvesi ile anlayışı, kavrayışı bulan kimse, kendisinde bulunan manevî gücü hemen sezer. İlimle, manevî güçle normal işlerden iyi ile kötü arasında bir seçim yapmasını bilir. Bu arada, tüm işleri en uygun şekilde iz'an, idrâk eder, bu sayede sonucu kolaylıkla elde edebilir. Zira, onun yeteneği bu yoldadır.

Anlatılan ilim, anlayış, yetenek sonucu olarak tam dengesini bulur. Halk arasında dahi sevilen biri olur. Sürekli üstünlükler arasında sayılan halkın meylini çeker.

İşte anlatılan manadaki biri, elbette mal zengini olanlardan daha tercih edilir, her manada gönül hoşluğunu bulur.

Nitekim, bir Hadis-i Şerif de bu mana şöyle dile geldi: - «İlim rütbesi, rütbelerin en yücesidir.»

TAMAH

65 -Tamahkâr, zilletle bağlıdır.

Evet... aktl için en büyük tehlike tamahtadır, zira tamaha kapılan kimse, hiç bir şeyi seçemez olur.

Akıllı kimse, alışılmışın aksine, çok heves ederek arzusunun yerine gelmesi yolunda aklını kullanır.

Aklı fikri tek şeyde olduğundan başka şeyi düşünemez hale gelir, iyiyi, kötüyü de ayırd edemez.

Bunun sonunda zararlı şeyleri yapar, perişan olur. Zira akıl, yere serilmiştir.

Bu serilme, akılsız kimseye göre daha tehlikelidir. Zira, düşüne taşına o yola girmiştir.

Bir başka tabirle; tehlikeye akıllıca girmiştir, çok da ileri gitmiştir. Başka yollardan gelen tehlike, akıl yolundan gelen tehlike yanında hiç sayılır.

ASIRLIK

88 - Haktan ayrıldığını açıklayan helak olur.

İşlerinde, tavırlarında normal davranışın dışına çıkarak kendi gibilere zulüm eden, haktan ayrılan kimse, yaptığıının sonucuna katlanır, helak olur.

Haksızlık eden kim olursa olsun, zulüm eden kim olursa olsun, er geç belâs ını bulur.

BAŞİBOŞLUK

89 - Bir kimse, arzusunun peşinde başıboş bir şekilde koşarsa eceline düşer.

İnsan, hayattaki disiplini ile insandır, aksi halde diğer yaratıklardan hiç bir farkı kalmaz. Bir sarhoş gibi, arzu ettiği şeyin peşinde koşar da, işin sonunu hesaba katmazsa

eceli ile oynar.

NİMET

90 - Nimetin ucu size ulaşınca, şükür azaltıp o nimetin sonunu kaçırmayınız.

İnsan hayatında devlet kuşu her zaman başa konmaz, bazan konar. İşte o bazan başa konan devlet kuşunu kaçırmamak gerekir.

İnsanın başına bir devlet kuşu konar da, bir nimetin ucu görünürse, şükürle teşekkürle o nimeti karşılayınız ki, sonu gelsin, aksi halde o da kaçır gider.

Şükürlü, teşekkürlü karşılanmayan nimet çabuk elden çıkar. Hele ele gelen bir nimeti, iyiliği kesinlikle küçümsemek doğru değildir.

Hangi sebeple olursa olsun, ele giren bir nimetin değeri bilinmezse, kötüye kullanılırsa... kısa zamanda uçar...

Elden uçup giden bir nimet, pişmanlıkla geri gelmez.

NİMET

91 - Darlığa düştüğünüz zaman, sadaka vererek, ALLAH ile ticarete başlayınız.

Bu özlü cümle, bize şu manayı anlatmaktadır.

- Elinizdeki güzel nimetlerin gitmeye yüz tuttuğunu gördüğünüz zaman, Allah rızası için fakir fukaraya sadaka vermeye çalışınız, yoksullara yardım ediniz. İşte o zaman göreceksiniz ki, Yüce Allah, size yine eskisi gibi iyilikler, nimetler göndermektedir.

YUMUŞAK DAVRANMAK

92 - Kökü yumuşak olanın dalları açılır.

Bu özlü cümle de bize şunu anlatmaktadır:

- Halkla olan muamele daima yumuşak, sakın, tatlı olmalıdır. Yeri gelmiş olsa dahi, mümkün olduğu kadar sertliğe başvurmamalıdır. Aksi halde, insanın aile fertleri, yakınları edep dairesinden çıkarlar, kendisinin emrini dinlemezler. Bu da, o kimseyi derde sokar, üzer. Üzülmemek için üzmemek gerek.

DÜŞMAN

93 - Düşmanına gücün yettiği zaman, onu affet ki; gücünün şükür olsun.

Biri hakkına tecavüz edip de sana zulüm ederse... eline fırsat geçtiği zaman onun yaptığını yapma!.. Affet!..

Bu affın, başarının kıymetini bilmektir. Böyle edersen, herhalde sevinir, mutlu olursun...

Hiç bir zaman işi, kan davası güder gibi takib etmemelidir.

CİMRİ

94 - Cimrinin fakirliği peşindir. Dünyada fakirler gibi yaşar, âhirete gidince de zenginler gibi hesap verir.

Cimrinin hali haraptır. İnsanlık şerefinden yana hiç bir nasibi yoktur. Elindeki nimetin değerini bilmez. Hemen her zaman, fakirlikten dem vurur, fakirler gibi de yaşar, nimetlerin meyvesi olan güzel yaşamaktan yoksun kalır.

Cimrinin âhiretteki hali daha da perişandır, zenginler gibi hesaba çekilir. Kendisine dünyada verilen nimetleri yerinde harcamadığından ötürü de, oranın güzel nimetlerinden yana eliboşlardan olur çıkar, ziyan eder.

AKILLI

95 - Akıllının dili kalbinin arkasındadır.

Aklı başında olan bir kimse, önce kalbine danışır, ondan sonra da konuşur. Buna göre, akıllının kalbi önde gelir. Durum böyle olunca, akıllı kimselerin sadece akı ile, işin sonlarını kavramak güç iştir.

AHMAK

96 - Ahmakın kalbi ise, dilinin ardındadır.

Bazı kimselerde akıl, zekâ sıfırdır, hamakat durumları da şiddetlidir. Bu manada özürlü olan bir kimse, diline geleni söyler, kalbini göremez. Zira ahmakın dili kalbine perdedir.

Anlatılan manadan ötürüdür ki, ahmak kimselerin ilk yaptıklarına, söylediklerine bakılarak işin sonu kolayca anlaşılır.

AKILLI

97 - Akıllının dili kalbindedir.

Akılla, zekâ ile görkemli bir durum alan kimse, hiç bir sözünü kalbine danışmadan, düşünmeden, taşınmadan söylemez. Anlatılan durum nedeni ile akıllı kimse, konuşmalarından ötürü pek rahatsızlık duymaz, üzülmez, sevinir.

AHMAK

98 - Ahmakın kalbi ağızındadır.

Akılsızlıkla, ahmaklıkla sıfat alan kimsenin dili ağızındadır. Bu nedenle, söylediği her şeyi düşünmeden söyler.

Ahmak kimse, rasgele konuştuğundan ötürü, daima başı derde girer, tehlikeden kurtulamaz.

GİZLİLİK

99 - Her kim bir şey saklasa, sakladığı şey ya dilin dolaşmasından, ya da yüzünün değişmesinden bilinir.

Akıllı, zeki kimselerden bir şey saklamak zordur. Onlardan saklanan her şey, ya saklayanın dilinin kayması ile, ya da yüzündeki ifadenin değişmesi ile belli olur. Nitekim bu manada Resulü Allah Efendimiz Hazret-i **Muhammed Mustafa** şöyle buyurdu; Allah ona salât ve selâm eylesin.

« Mü'minin ferasetinden sakının, çünkü o, Allah'ın nuru ile bakar, görür.»

DUÂ

100 - Allah'ım, gözlerin işaretlerinden, düşük konuşmalarından, gönülden geçen yersiz arzulardan, dil sürçmelerinden ötürü beni bağışla.

Bu duada, gözlerin ters bakışlarından ötürü Allah'tan bağışlanma dilemek gerektiğine işaret edilmektedir.

Cümle kuruluşlarından, ağızdan çıkan,yazılan sözlerdeki düşük durumlar için dahi aynı şekilde Allah'ın bağışlaması dilemektedir.

Kötü arzular sadece dille anlatılmaz, bazan kalbden geçebilir, bunun da kötü bir şey olduğuna işaret edilmektedir. Bu türlü duyguya sahip olanların tevbe istiğfar etmeleri zımnen tavsiye edilmektedir.

Dil de bazan sürçer, doğru söylemek isterken, yanlış söyleyebilir. Bu durum bazan insanın bilgisi içinde olur, bazan da bilgisi dışında... Her nasılsa, bilerek anlayarak dil sürçmelerinden de, bilip anlamadan meydana gelen dil sürçmelerinden de Allah'a sığınmak, tevbe istiğfar etmek gerek...

SIRLAR KISMI DA BÖYLECE TAMAM OLDU. MEVLÂ TESİRİNİ YARATSIN. AMİN!..

**Tercüme ve Sadeleştirme Tarihi:
1 Rebiülâhir — 3 Kasım Çarşamba /1986
Bostancı — İstanbul**